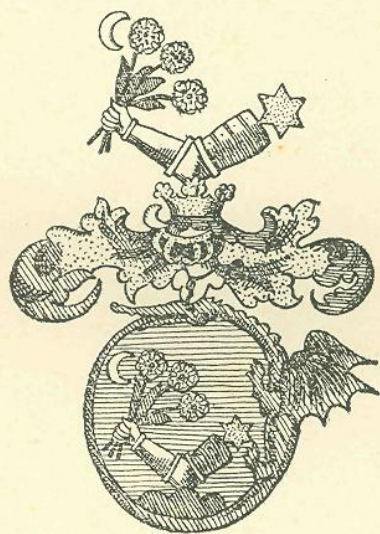

„Mortuos plango, vivos voco.“

(Schiller : Die Glocke.)

Helyismeret

A KÖLCSEY,
MÁSKÉP
SZENTE-MÁGÓCS NEMZETSÉG.
KÖLCSEY FERENCZ

CSALÁDTÖRTÉNETI TANULMÁNY

ÍRTA:
KÖLCSEY DEZSŐ

Helyismeret p

SZERZŐ KIADÁSA

RÉVAI IRODALMI INTÉZET NYOMDÁJA, BUDAPEST

1920

Állományellenőrizve 1981

Állományellenőrizve 1978

Móricz Zsigmond Könyvtár
102749-5

Allomány ellenőrizve
2002.

ELŐSZÓ.

Kornis Gyula történetfilozófusunk kétségbevonja, hogy a történelem tanítómestere az életnek; egy francia történetfilozófus pedig azt tartja, hogy a történetírás rendesen elkészik, mert az emberek nem okulnak belőle. Ezeknek az állításoknak ellenére meg kellett írnom Kőlcsey Ferenc nemzetségének történetét, mert egy csepp tenger-víz ez, melyben a közép- s ezt követő kor magyar társadalmának élete benne van. Meg kellett írnom, hogy a Kőlcsey Ferencel rokon lelkek tisztán láthassák azt a talajt, melyből kinőtt. Ennek ismerete nélkül szinte lehetetlen megérteni azokat a lelki rugókat, melyek tettekre indították. Az ő faj- és hazaszeretetének fája nagyon mélyre bocsátotta gyökereit; ezek a gyökerek nagyon mélyről szívták az éltető nedvet; a magyarság bölesőjéig, annak őskoráig nyúlnak vissza azok.

Abban a meggyőződésben vagyok, hogy munkám egy porszem a magyar kultúrában s egy lépéssel előbbre viszi annak a nagy embernek kultuszát, kire bármely nemzet méltán büszke lehetne.

Azok pedig, akik munkám megírását segítségükkel lehetővé tették, fogadják hálás köszönetemet.

Budapest, 1930. május havában.

Szerző.

ELSŐ RÉSZ.

A XII. század elején a kék Duna vagy a szőke Tisza partján, valahol, magyar fiú látta meg a napvilágot, aki felserdülvén, tanult a párizsi egyetemen, holis megígérte iskolai barátjának, hogy megírja részére a magyarok történetét. Igéretének eleget tett. A szerző Béla király névtelen jegyzője: Anonymus. Műve: a *Gesta Hungarorum*. A mű elveszett; másolatát 1665. évben a tiroli ambrasi várban találták meg, honnan a most Nemzeti könyvtárnak nevezett bécsi, egykori Csász. és kir. udvari könyvtárba vittek s ott Codex Latin 514. sz. a. tartják. A másolat eredeti latin szövege a Magyar Tud. Akadémia által kiadott *A magyar honfoglalás kútfői c. műben olvasható.*¹ Magyar szövegét kiadta Szabó Károly 1860-ban és Pais Dezső fordításában a Magyar Irodalmi Társaság 1926-ban.

Anonymus személyének kérdése kül- és belföldi tudósok körében sok vitát idézett elő; mióta művét ismerik, háromszázötven önálló mű és számtalan ujságcikk jelent meg róla; mígsem Jakubovich Emil kutatásai óta az a felfogás alakult ki, hogy Anonymus II. Béla király (1131—1141) Péter nevű udvari jegyzője, óbudai, majd székesfehérvári prépost volt.² Elbeszélésének hitelességével ugyanaz az irodalom foglalkozik és ennek immár befejező akkordjaiként Melich János,³ Pais Dezső,⁴ Hömann Bálint,⁵ Tagányi Károly, Komáromy András, Gombóc Zoltán, Németh Gyula, valamint a magyar jogi írók: Kiss István, Timon, Altorjay^{5a} az őt megillető helyre állították vissza ezt a sokáig meg nem értett s Melich János szerint legnagyobb magyar történetírót.

Anonymus művének VI. fejezetében következő mondat olvasható: „Ond, Ete apja, kitől a Kalán és Colsoy-nemzetség származik“.

Ennek a Colsoy névnek olvasása és kiejtése tekintetében a vélemények eltérők. A helyes és jogos vélemény megállapítása e tanulmány szempontjából szükséges, részben Anonymus igazolására, részben azért, mert a Szentemágócs-nemzetség szatmárvármegyei ága: a Kőlcsey-nemzetség (és az ebből kiágazott Kőlcsei Kende-család) ma is Ond vezér fiától, Etétől származtatja magát. Kőlcsey Ferenc, a költő is kifejezést adott ennek „Büszke magyar vagyok én; Keleten nőtt törzsöke fámnak“ kezdetű költeményében, — nevezvén a Kőlcsey-nemzetséget Ond fia, Ete hű maradékának. Hogy a költő mi alapon tette e kijelentést, önéletrajzából tudhatjuk meg. Itt említi ugyanis, hogy a nemzetség levéltárában vannak XIII. századi okiratok; hogy eredetüket Ázsiából vették; javai-
kat első foglalás és az ország első felosztása útján szereztek. A Magyar N. Múzeum levéltárában őrzött Kőlcsey-levéltár legrégebbi okirata valóban a XIII. századból való. Hogy régiebbek is lehettek, kitűnik az elenchusokból és egy okiratmásolatból, mely a Kőlcsei Kende János és Kapivári Kapy Terézia között 1770 táján kötött házasság alkalmából a Kapy-levéltárba került, most is ott őrzik s szól a Kőlcsey-szállásbirtokok 1181. évi határjárásáról. A költő kijelentésének valószínűleg alapja volt a nemzedékről nemzedékre szállt hagyomány is.

A Colsoy név Kőlcsey-nek olvasásával szemben három elmélet áll fenn és pedig:

- a) Kubinyi Ferenc szerint e név Kalsá-nak,⁶
- b) Pauler Gyula szerint Gelsé-nek,⁷
- c) Karácsonyi János szerint Kalocsá-nak olvasandó.⁸

Kubinyi Anonymus művéből felállítja az olvasás szabályait; felsorolja a kivételeket, a rengeteg másolási hibát; s véleményét arra alapítja, hogy Anonymus az „a“ hangot írta „o“ betűvel. Pauler a szószármaztatást nem magyarázza. Véleményére cáfolat az, hogy a „g“ betű Anonymus korában is „g—gh“ volt.⁹ Karácsonyi véleményének alapja az, hogy Anonymus „s“ betűvel rendszeren a „cs“ hangot jelzi. Azt már nem állítja, hogy Anonymus a Kalocsában levő „a“ hangot „o“-val szokta

jelezni, holott a következtetés során idáig is el kellett volna jutnia; arra pedig ügyet se vet, hogy a „cs“ betű a Kőlcse-ben is benne van.*

Ezekből látható, hogy ez a három író egymásnak ellentmond, egymás állításának erejét gyengíti.

Karácsonyi ezenkívül A Magyar Nemzetségek a XIV. sz. közepéig c. művében a Baár-Kalán-nemnél a Kőlcse(y) elmélettel szemben következőket írja:

- a) „... a Baár-Kalán-nem Ond és Ete nevű tagjai ...
- b) ... itt volt Ete, a nemzetség egyik ősnének emléke“;
- c) a Szentemágócsok történeténél pedig azt, hogy:

„... ugyancsak Ete személynév használata adott alkalmat azon korunkbeli tévedésre, hogy a Kőlcsey-család a honfoglaló vezérek közé emelt (így!) Ondtól, Ete atyjától, a Baár-Kalán-nem őseitől származik“.

Ennek ellenére Ondot és Etét nem veszi fel a Baár-Kalánok nemzedékrendjén, de Kalán testvéreként felveszi Kalocsát — zárójelben: Colsoy-t — *s ezt egyben megkérdőjelezi*. Utóbbinak magyarázatául A pusztaszeri monostor kegyurai c. művében azt hozza fel, hogy: ez nem azt jelenti, mintha Kalocsa-Colsoy nem lett volna Kalán testvére, hanem azt, hogy erre nézve még nem fordult elő okiratos bizonyíték; Hamis, hibáskeletű és keltezetlen oklevelek c. művében pedig a Fejér: Codex Dipl. VII. 497. lapján közölt okiratot éppen azért minősíti hamisítványnak, mert az abban felsorolt személyeket a történelem nem ismeri. Nem veszi fel Karácsonyi a Baár-Kalánoknál — Colsoy-val ellentétben — azt az Ellóst se, kiről Ellósmonostorát elnevezték; de¹⁰ származási elméletének alátámasztására olyan állításokat tulajdonít Anonymusnak, miket ez nem tett, hogy:

„... az ő korában méltán hírneves püspök volt“;
 hogy: (Kalánnak) „Colsoy nevű testvére vagy atyafia (!) vala“.

* *Jegyzet*: Gábor 1839. IX. 20., Csekén Kricsfalusi Iván Miklós részére kiállított nyilatkozaton nevét Kőlcseynek, László 1795. III. 15. Milótán Kolotseynek írja; Mayer Ferenc péterfalvai lakos Gusztávot Keltseinek emezi. (K. lt.)

Lássuk most, hogy Karácsonyival szemben, illetőleg a Kölcese(y)nek olvasás mellett mely érvek hozhatók fel. Felhozhatók a következők:

1. A Szenté-Mágócs-nem XII. és XIII. századi Etéi már az időbeli különbség miatt sem téveszthetők össze a honfoglaláskorival; és ilyen összetévesztés nem is ismeretes.

2. Ha Colsoy a Kalán-nem tagja lett volna, okiratok Anonymus után is írtak volna Kalán és Colsoy-nemről és nemcsak szüntelen és következetesen Kalán és Baár, Baár vagy Baár-Kalánról.

3. A Kölcese személynév (melyből helynevek lettek) a Szenté-Mágócsoknál nemzedékeken át előfordul, a Baár-Kalánoknál egyszer sem, sőt Kalocsa sem.

4. Felhozható egy történelmi személy: Culcey comes, a Szenté-Mágócs-nem tagja, aki Karácsonyi idézett művében is szerepel, mint a czégényi monostor építtetője s a Kölcesyek egyik ősapja. Ez a Culcey comes a pannonhalmi Szent Benedek-rendi főapátság levéltárában őrzött eredeti okirat szerint 1142—1146. évek valamelyikében jelenvolt II. Géza király amaz elhatározásának írásbafoglalásánál, mellyel a rendnek a győri (dunai) vizahalászat egyharmadát visszaadta.¹⁰ Kétségtelen, hogy Anonymus, ki Culcey comesnek kortársa volt, erre az ismert személyre gondolt s nem valamely ismeretlen Kalocsára. Jakubovich Anonymus-elméletét ez az okirat is igazolja.

5. Felhozható a Kölcese-nem szállásbirtokainak határjárásáról szóló, előbb is említett 1181. évi okirat másolata, mely kifejezetten Kulcey comesről szól. Az eredetit Kalán prépost kir. udvari jegyző állította ki.¹¹ Vajjon véletlennek tulajdonítható-e, hogy ennél a határjárásnál ez a két történelmi személy, illetőleg Kulcey comes helyett leszármazói szerepeltek? Vajjon nem kétségtelen-e, hogy a határjárás és az oklevél kiállítása másodsorban abból az alkalomból történt, hogy a testvérnemzetség tagja, Kalán királyi kancellár volt? Bizonyára nem. Ha a szereplők nem lettek volna közelebbi összeköttetésben egy-

mással, akkor a határjárást a Szent László király által alapított váradi káptalannal fogatosították volna, mint arra közvetlen illetékessel; mint fogatosították is később a szállásbirtok megosztásánál és a Kölcese-Domahidy-perben. A másolatnak érdekessége, hogy a másoló Kalán nevét Galannak írta Calanus helyett. Az elveszett eredeti érdekes azért, mert Fejérpataky állításával szemben bizonyítja, hogy Kalán kancellár nemcsak az egyedül ismert, az írásbeliség elrendeléséről szóló 1183. évi okiratot állította ki;¹² és mert az aláírók közt szerepel Miklós szatmári ispán is, kiről az eddigi történelmi adatok nem tudnak.

7. A Kölcese-elmélet mellett szól, hogy a nyelvtudomány mai állása szerint Kalocsa mélyhangú alakja Kölcsének; ez annak felhangú változata, mint Megyer Magyar-nak; hogy a legrégibb ortográfiával írt tiszaparti Zenta mellett egy Mágócs nevű pusztán kívül ott van egy Kalocsa: Tótkalocsa is; mellette Csecstó (Szatmárban a tiszaparti szállásbirtok: Csécsé falu).¹³

8. A Képes, a Budai, a nagyobb Pozsonyi Krónika, Álmos vezér őseit felsorolván, a költött nevek közt sohasem Kalocsáról, hanem Kölcséről beszélnek; a koholmány-nak bizonyult Csiki Székely Krónikában pedig Attila tizenötödik nagyapja Kölcese és nem Kalocsa. Colsoyt Szabó Károly, akit pedig Karácsonyi is tekintélynek ismer el,¹⁴ továbbá Fejér György, Szirmay Antal, Kerékgyártó Árpád, Nagy Gyula, Pais Dezső, Hóman Bálint: mindannyian Kölcsének (Kölcese-nek) olvasták.¹⁵

9. Ez elmélet és Anonymus állításának igaza mellett szólanak a nemzetség birtokviszonyai. Az általa az Ond-törzs szállásbirtokának központjául megjelölt s a tatárjáráskor elpusztult Csongrád vára mellett terültek el a Szenté-Mágócs-nemzetség ősi birtokai: Szentes, Szentetonya, Csorvás, Mágócsmonostora (ma Mágócs puszta); lejjebb Zenta (Szintarév) s ennek határában Mágócs-puszta és Tótkalocsa, melyek ma Bács-Bodrogba esnek, de ősidőkben Csongrádhoz tartoztak.¹⁶ A Szenté-Mágócs-nem birtokai majdnem mindenütt a Baár-Kalán és a

rokon nemek — Csolt, Barsa (Baarsa) — birtokai szomszédságában terültek el. Csongrád vármegyén kívül az azzal határos Szolnokban Mezőtur a Bár-Kalánoké, Soltszékben Ordas erdő a Sente-M.-é;¹⁷ Pilisben a Kalánoké¹⁸ mellett Pilis, Kaláz és Pomáz közt Szentes a Sente-M.-é.¹⁹ Ugyanez a helyzet Tolna, Baranya,²⁰ Valkó, Békés és Szabolcs vármegyékben; Szatmárban, hol Ecsedet a Barsanemi Kopasz nádortól Róbert Károly csak 1317-ben vette el s adta a Báthoryaknak;²¹ Hunyadban Hermánvára a Baár-Kalánoké,²² Szentkirály, Monyoróstelke, Herneckelke a Sente-Mágócsok szatmárvármegyei ágáé még 1430 (VII. 14)-ban is.^{22a} A Kalocsa nevű birtokok nem voltak a Baár-Kalánok ősi birtokai, bár Zenta (valószínűleg Tótkalocsával) 1247-ben Baár-Kalán-n. asszony hozománya. Tótkalocsa eredetileg a Sente-Mágócsoké lehetett; az érseki székhelynél pedig a *Kalocsa Krónika* sem említi a Baár-Kalánokat.²³ Ettől északra az egykori Ordas falu mellett a Sente-Mágócsoknak még 1229-ben is erdeje volt; nyugatra pedig a Duna jobbpártján a tolnai Kemeld (ma: Dunakömlőd) 1145. évben Sente-M. n. Joachimé, akit szomszéd birtokosként említ II. Géza király amaz okirata, mellyel Bikácsi Magnus madocsai egyháza javára alapítványt tesz.²⁴ Ezt az okiratot Karácsonyi Hamis, hibás keletű és keltezetlen oklevelek c. művének 60. t. a. és A Magyar Nemzetségek a XIV. sz. közepéig c. művének I. k. 245. lapján nemhitelesnek állítja, mert az említett Bikácsiak egy századdal később éltek. De ugyancsak utóbbi helyen a birtokviszonyokat illető előadását elfogadja. Nincs tehát ok arra se, hogy Kemeldnek a Sente-Mágócsok által való bírását kétségbevonjuk. Mi következik ebből? Az, hogy a két Sente-Mágócs-nemi birtok között eső Kalocsa is ezé a nemzetségé volt, mert hiszen Kalocsa = Kölcse. Megerősíti ezt a következtetést az, hogy a bácsi (régén csongrádi) Tótkalocsa is e nemzetség földesuraságát bizonyító helyek: Zenta és Mágócs-puszta mellett volt és van. Minden jel arra mutat, hogy a solti Kalocsát Szent István király vette el tőle, kit minden történész az ország első felosztójának tart s adta az általa felállított püspökségnek.

A helynevek tanúságát ugyanis bizonyító erejűnek ismeri el maga Karácsonyi is, továbbá Melich, Pais, Hóman.²⁵

10. Végül a Kölcseinek olvasás mellett bizonyítanak a következők:

A Gönczruszkai gróf Kornis-család anyakönyve c. műben olvasható, hogy: a család első ismert őse az ipolyvölgyi Kalandán Kalandai Péter. Ennek fia Benedek 1243—80 körül Ruszkán. Utódai a Ruszkaiak. Ezek közül Ethened 1318-ban. Testvére Ilyés, kinek fia Kölcse 1317—18-ban. Birtokuk Abaújban Zente, Zempse, Sempte, Semse nevű község. Címerük 1451-ben liliomot tartó kar.²⁶ 1407-ben kapják ezek az immár Ruszkai Kornisoknak nevezett Ruszkayak Fehér vármegyében Ét, Éty, Étyi birtokot. Ethened 1318-ban élén, vajjon nem valamely tradíció vonzotta-e őket vissza Éty-re? Annyi kétségtelen, hogy Ond község volt s ilyen nevű puszta ma is van a vármegyében.

Az itt elmondottakban öt momentum ragadja meg a figyelmet: négy név: Kalanda, Ét-Ethened, Kölcse, Zente (Semse) és a liliomos címer. A nevek közül Kalanda és Kalandaiban lehetetlen fel nem ismerni a Baár-Kalán-nem egyik tagjának nevét, az Ét-Ethened, Kölcse, Zente nevekben pedig a Sente-Mágócsokét. Ime! kétségtelen, hogy az Ete névvel Kölcse jár és nem Kalocsa; illetőleg hogy Kalocsa csak annyiban, amennyiben Kölcse.

Ha e nevek s a Sente-Mágócsokéval azonos liliomos (Csoma szerint: rózsás) karú címer nem bizonyítanak is azt, hogy a Kalandai-Ruszkaiak a Sente-Mágócsoknak ismeretlen módon kivált ága, felvilágosítanak affelől, hogy a Kalán-Colsoy fogalomkörbe mely nevek tartoznak; és hogy ezek viselői még a Kalán- és Sente-Mágócs-nem közös eredetének s az erről való emlékezésnek állapotában éltek.

Az előbbieket s ez az utolsó pont bizonyítja, hogy Colsoy-Kalocsa-Kölcse egy és ugyanazon név; mint helynév mindig Sente, gyakran Ete és Mágóccsal jelentkezik. Így a felsorolt eseteken kívül Szatmárban: Etetyukodja

és Kölcse ; Nyitrában : Kölcse halászhely és Sempte vár ; Győrben : Gugi Kölcsey és hajdan Sente község, meg puszta ; Somogyban : Sente és Kölcse.²⁷

Mindezek alapján a Kalocsa nevet végleg le is lehet foglalni a Sente-Mágócs-nem részére.

Ezek után Anonymus idézett helye nem lehet vitás és Kölcse személye nem lehet kétséges. Komáromy András szerint is hitelt érdemel a Névtelen, mert a Kalán-nem még a XIII. sz.-ban is bírta a prima occupatiót.²⁸ S ez áll a Sente-Mágócs-nemre is, melynek Domokos nevű tagját ugyanakkor ugyanott találjuk, ahol Anonymus állítja a nemzetség birtokát. Egyébként Anonymus hitelességét a hivatalos Magyarország a hét vezér szobrának felállításával szintén elismerte.

Anonymus helyzetét könnyűvé tette és állításait megbízhatókká az általa felhasznált műveken kívül az is, hogy Szent István király az ország nemeseit, ezek birtokait, népességeit, jogosítványait összeíratta, ami Anonymusnak, mint kancellárnak rendelkezésére állott s nem kényszerült arra, hogy minden adatát hagyományokból merítse. Ezt a könyvet *Legenda sancti regis Stefani* c. a. a székesfehérvári káptalan őrizte ; Róbert Károly onnan kivétette s Visegrádra vitette ; Nagy Lajos uralkodása alatt 1349-ben már nem találták.²⁹ Ismernie kellett Anonymusnak az elveszett XI. századi *Gesta Hungarorum* II. István-korabeli átdolgozását is.

De hagyján ! A történetírás útját kövessük — mint Béla király Névtelen Jegyzője mondaná — és lássuk a Sente-Mágócs-nemzetség genealógiáját, politikai és birtoklási történetét.

MÁSODIK RÉSZ.

Mi volt eredetileg a nemzetség neve : nem ismeretes ; de a történelem tud arról, hogy némely nemzetségek Szent István idejében nevet változtattak. Lehet, hogy ez ez esetben is bekövetkezett.³⁰ Annyi kétségtelen, hogy Anonymus Colsoy-, a már említett 1145-i oklevél pedig Zeente-Mágócs-nemzetségről szól.³¹ Tagjainak nevei a titokzatos Kelet felé utalnak ; nagyrészüik még a pogánykorból való ; bizonyítják, hogy e nemzetség s törzse az onogur (= tíz ogur) törökségből származott. E nevek a következők : Ete : a kun „iti“ = éles. Sente : keleti iráni-perzsa nyelven : cempte = szent. *Zendavesta* a perzsák szentírása. Szinti a Kaukázusban a kazacsájoknál falu neve. Mágócs némelyek szerint azonos a káldeai mágus (= böles, pap) szóval. Sente-vel együtt talán a húnfajta ősvallásból a *húnfajta Zoroaszter* által reformált perzsa samanizmus emlékei közül való, mely vallást őseink a VIII—IX. században követték. Talán utalás arra az időre, mikor a törzsfő egyben főpap volt. Gug-Góg ismeretlen jelentésű név, mely előfordul más nemzetségeknél is. Gug és Maguch ikerszavaknak látszanak és azonosaknak az ószövetségi Góg és Magóggal, valamint a *Korán* XVIII. szurájában előforduló óriások fejedelmeinek nevével. Kölcse Pais Dezső szerint etimológiailag rokon a testvér Kalán- (magyarul = Maradék) nem nevével s eredetileg Kalcsaj, Kolesoj alakban becézője a török „kál“ ige valamelyik tulajdonnévül használt származékának, mint Káldy, Kalar, Kaliz, Kalacs. (Konstantinos Porphyrogenetos bizanci császár a *De administrando imperio* 40. §-ában a magyarok Kál nevű charkászáról tesz említést.) Kende : a kazir főméltóság, a magyaroknál a vezérlő fejedelem neve, törökben = becsült, tisztelt. Mikó : a csuvas „mak, makó“

= dicséret, dicsőség. Mara és Czegetel (Szatmárban: Czégény): a Kaukázusban folyóvizek. Cseke (Csekő): besenyő-kúnnyelvi személynév.^{32, 33, 34}

E nevek — Mágócs és Kölce kivételével (mert a Ruszkayak, kik közt volt egy Kölce, joggal tarthatók Szenté-Mágócsoknak) — más nemzetségekben is előfordulnak, de a legtöbb, úgy látszik, ebben a nemzetségben először.

E nemzetségnek és birtokainak elterjedését nem lehet úgy egyszerűsíteni, mint azt az eddig megjelent genealógiai művek tették. A személy- és helynevek legalább arra mutatnak, hogy e nemzetség sokkal népesebb volt s birtokaik sokkal számosabbak voltak, mint eddig ismeretes. Két főirányban terjedt el e nemzetség: a Középduna vonalán a Száváig s a Tisza mentén annak felső mellékfolyóig. Karácsonyi, aki a honfoglalás (szerinte csak megszállás) Verecke—Munkács—Ungvár irányában történtével szemben az aldunait erősíti, a nem ősi fészkeknek a tolna-baranyai Mágócsot tartja. Hóman a nem első szállásbirtokait honfoglaláskori szerzeményeknek állítja.³⁵ Minthogy pedig Magyar Történet c. művének I. kötetében közölt térképen Anonymus nyomán az Ond-törzsi birtokait Csongrád (Pusztaszer) Szentés, Nagymágócs környékén tünteti fel: ezeket fogadhatjuk el első szállásbirtokaiknak Zentával együtt.

Szállásait tekintve, következő ágakra lehet osztani a nemzetséget:

1. győr-, 2. esztergom-, 3. pilisvármegyei, 4. soltszéki, 5. tolna-baranyai, 6. valkó-, 7. csongrádvármegyei, 8. szabolcs-zempléni és 9. szatmárvármegyei ágakra, illetőleg töredékekre.

1. Győrvármegyei ág alatt az általában Gug-nemzetség néven szerepeltetett nemesek értendőek. Okiratos bizonyítékok nincsenek ugyan az azonosságra vonatkozólag; de minden jel arra mutat, hogy itt is a nemzetségek szétszórásának s ennek folytán külön név felvételének esetével van dolgunk; hogy ez a nemzetség a Szenté-Mágócsokkal azonos. Bizonyítják ezt a személy- és hely-

nevek. Győr vármegyében a Pannonhalma alatt levő Gugpusztán — 1231. körül Gug községen — kívül Ujmalomsok határában Szenté — 1325. körül Zenthe-pusztá, illetőleg község; Mórchida határában Zenthe-pusztá; Pannonhalmától délre Ravasz község, Szatmárban Kölce határában Ravasz. Ma Rókás erdő. („Ravasz“ a régi magyar nyelvben a róka neve.) A Gug-nem tagjai közt volt Kölce, a Szenté-Mágócsok között több Gug és békési ősi birtokukon, Gádoroson ma is Gug nevű családok. Ennek a győri ágnek tagjai voltak: Gugi Benka 1216-ban kir. poroszló, 1248-ban több társával együtt bíró a pannonhalmi szerzetesek és a Templomosok perében; Gugi Márk 1233-ban II. András poroszlója; Kulchey de Gug, kinek fia Konrád comes, Fávus apát bizalmasa, miután felesége apáca lett, 1267-ben gugi földjeit és házat rokonai beleegyezésével a pannonhalmi apátságnak hagyta s maga is szerzetesként a kolostorba vonult. (Eredeti oklevél a főapátságnál.) Az ekként adományozott mintegy 400 holdnyi, ú. n. Gugi-pusztát az apátság a világháború előtt osztotta fel. 1264. a Gug-nem Bille (Billey-Bélye Baranyában) községben, tehát az ottani Szenté-Mágócsok közelében van. Lenni kellett — természetesen — ez ágbán Szenté és Gug nevű tagoknak is. Ez ágazat, úgy látszik, a XIII. sz. közepe táján halt ki; ez okból sem szerepelhetett az alább írt 1291-i nemzetségi okiratban.³⁶

A nemzetség többi ágának tagjait a következő források már Szenté-Mágócs-nemzetség, illetőleg a belőle kivált családok nevei alatt említik, — kivéve a Györgyi Bodókat.

Nevezetes ezek közt a források közt az az 1291-i okirat, mely a nemzetségnek egyidőben élt harmincöt férfitagját sorolja fel, köztük a ma is élő szatmárvármegyei ág őseit; abból az alkalomból, hogy a többiek a szabolcs-zempléni ágat a pilisi cisztercita apátság kegyuraságának visszaszerzésével megbízták. Ennek az okiratnak története, hogy a nemzetség valamelyik csongrádi birtokával a Rákóczi fejedelmi házhoz, majd a gróf Erdődiekhez jutott, kik kétszáz évig őrizték. Most a gróf Erdődy-levéltárban van. Szövege a Hazai okmánytár VI. k. 374., 375. lapjain.

2. Esztergomvármegyei ág. Ezt külön ágnak kell tekinteni. Az esztergomi járásban, Nyergesújfalutól délre, a Duna mentén ugyanis a Szenté-Mágócs-nemzettségnek Pély nevű községe feküdt, mely már a XIII. sz.-ban híres búcsújárárhely volt, hol egykor a Templomosok rendháza állott. (Gugi Benka 1248-ban a pannonhalmi főapátság és a Templomosok perében ítélezik.) Tudva most már azt, hogy a magyar kereszténység első századaiban csak minden tíz falunak volt egy egyháza, megállapíthatjuk, hogy a nemzetiségnek e vármegyében Pélyen kívül még több birtoka is volt. Forrásaink szerint 1292-ben Apsa, II. Márk, II. László, Ugrin, Tamás, Kölese nevű nemzetségtagok tartózkodtak ezen a részen, kiket Karácsonyi a tolna-baranyai ág tagjaiként szerepeltet. Ha nem laktak volna itt, bajosan tanuskodhattak volna 1292-ben a Hont-Pázmán-nemi Kázmériak által az esztergomi káptalan birtokán elkövetett garázdálkodásokról; egyházat sem tartottak volna fenn.³⁷

3. Pilisvármegyei ág. Ennek az ágnak külön, önálló életét két körülmény bizonyítja. Egyik, hogy a nemzetség jogot tartott a pilisi cistercita kolostor kegyuraságára s annak visszaszerzésére 1291-ben lépést tett. Másik az, hogy a környéken birtokai voltak, melyeknek egyikét a ma Szentendrétől északnyugatra Pomáz és Kaláz közt fekvő Szentkereszt faluban kell sejtenuünk, mely 1322-ben Sente, Zenthe, 1467-ben Zempche, Szempte néven ismeretes. Ennek az ágnak csak egy tagja bizonyos és pedig a névadó Sente.³⁸

4. Soltszéki ág. Erről az (említett) 1229. évi okirat szól, mely Ordas-erdőt, mint a nemzetség birtokát említi. Ez az az ág, melybe azt a Kalocsa-Kölcset be kell illeszteni, aki névadója lehetett a püspöki székhelyet adó Kalocsa városnak. Ez a nemzetségtag régmúlt idők ködös homályában vész el. Valószínűleg az 1000. év előtt élt, mielőtt a róla elnevezett város az Árpádok birtokállományához csatoltatott és illetőleg püspökség székhelye lett. Annyi bizonyos, hogy Szilveszter pápa Asztrikot 1000-ben már „tiszteendő kalocsai püspök”-nek nevezi.

Ez ág más tagjára, nevére következtetni sem lehet. Az Árpádkori Kalocsa város a nagy Duna s ennek ágai az Őrjeg, Vajasér, Kígyós és Csillás-Pálé között feküdt; tehát szigetköz volt, amit Sárköznek neveztek és neveznek. Nevének a sárközzel való eszmetársulás révén történt szláv származtatása (ami a Borovszky-féle monográfiában is olvasható) téves már azért is, mert Kalocsa és a némelyek szerint vele egy töről metszett Kalota helynév hegyi vidékeken: Gömör, Máramaros, Kolozs és Bihar vármegyében is előfordul, hol mocsár nincs is. Hogy a soltszék-Kalocsa nem is szláv alapítás, mutatja az, hogy a Zenta mellett, hová földesura bizonyára jobbágyokul szláv-ságot telepített, megkülönböztetésül Tótkalocsának nevezték el, szemben a soltszékiel. A középkorban Kalocsa és környéke vármegyeként is szerepelt.³⁹

5. Tolna-baranyai (somogyi) ág. Tagjai időrendben: Joachim 1145-ben a tolnamegyei Kemelden (ma Dunakömlőd) birtokos.

1201-ben Béla alnádor a nemesek generalis gyűlésén tanúsítja, hogy Szenté-Mágócs-n. Péter fia, Péter Detrich udvari káplán jelenlétében 5 budai márkát adósság (onus) fejében befizetett.

1264: Albert comes a fehérvári János-lovagoknál a gerenási nemesek érdekében közbenjár.

1270: Saul fia, Máté megveszi a tolnamegyei Bika falu felét 10 márkáért. Fiai Demeter és II. István kénytelenek azt visszaadni a rokon Szakadáthy-családnak. Demeter és II. István a somogyvármegyei Cill-ben laktak, hol a rokon Györgyi Bodók is birtak.

1291: Albert comes fia, Mihály III. Endre király alatt egyideig nádor volt. Nevéhez ismert, országos események nem fűződnek. Talán korán elhalt. A köztörténeti művek nem is említik. Mindenesetre figyelemre méltó, hogy az utolsó Árpád alatt esett a nemzetség tagjára a választás. Wertner Mór (Történelmi tár 1894: I. sz. 13. l.) annak a feltevésnek ad kifejezést, hogy nádorságát a hűtlen főurak idején bizonyára megbízhatósága eredményezte. Valószínűleg azonos azzal a Mihállyal, aki 1277-ben a

kir. kamara főnöke volt. Oklevelekben kétszer fordul elő: 1291-ben III. Endre király bizonyítja, hogy előtte Tamás boszniai püspök, Mihály nádor, István mester, pécsi éneklőkanonok s a Szent-Mágócs-n. többi 32 tagja, régi viszályukat megszüntetve, felhatalmazást adtak a nemzetség szabolcs-zempléni ágának, hogy a Szűz-Máriáról nevezett, esztergomi egyházmegyei cistercita-kolostor kegyuraságát, mely őket közösen illette, perrel vagy perenkívül visszazerezzék. Ugyancsak 1291-ben fogott bíró volt a Szakadáthy-családnak Szent-Mágócs-n. Máté fiai: Demeter és II. István elleni perében.

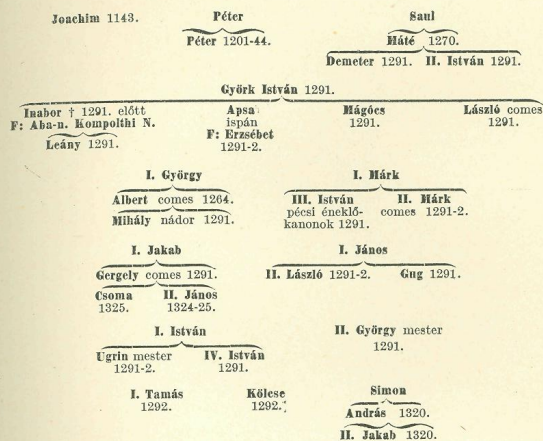
1291: Györk ispán a pécsi káptalan előtt fia, Inabor özvegyének, Aba-n. Kompolt comes leányának 20 márkát fizet hitbér és hozományként.

1292: Apsa, II. Márk, II. László, Ugrin, Tamás és Kölese tanuskodnak az esztergomi káptalan káráról.

1320: Simon fia András végrendeletileg a bodrog-szigeti keresztúri Pálos-kolostornak hagyja Hattyas-nevű halastavát, kikötvén fia II. Jakab kegyuraságának elismerését.

1324—5: Gergely fia II. János Mágócs mellett Himesden birtokos testvérével Csomával. János nevű Treutel Miklós pozsonyi főispánnak 30 márkáért eladja Mágócs mellett levő bikali és szalatnaki jószágait.

Ennek az ágnek nemzedékrendje Karácsonyi, Wertner és a Fejér Cod. Dipl. II. nyomán az alábbiakban sorolható fel:

Birtokaik: Becsefalva, Bezin, Bika, Bikal, Csán, Csele, Gerenás, Geszthelye, Hattyas, Himesd, Kemeld (Dunakömlőd), Keszi, Szakadáth, Váty, Zalatna, többnyire Tolna-Baranyában; Czill stb. Somogyban; Fejérben Chokol mellett erdejük.

Monostoruk az előbb Tolnához, most Baranyához tartozó Mágócson állott, ismeretlen időben, de bizonyára mindjárt a keresztség felvétele után való időben avatván fel Szent-Péter apostol tiszteletére és pedig bizonyára amaz első Mágócs által, ki e birtok névadója lehetett, aki a fenti nemzedékrenden nem szerepel. A monostor apátság rangjával bírt. Bizonyára itt volt a nemzetség ez ágának temetkezőhelye, 1251-ben Apsa ispán feleségének végrendelete értelmében a pozsegamegyei Pribinye, Kanakuta, Fellok nevű birtokokat kapta az apátság. Utoljára az 1542. évi egyházi adólajstrom említi. Amaz

apátságok közé számítható, mely a török hódítás áldozata lett. Hagyomány szerint a falut a mohácsi vész után a török katonaság nyomán megjelent szerb martalócok dúlták fel s mészárolták le a védtelen lakosságot. Most svábok lakják. Mint Szent-Keresztről nevezett mágócsi apátságot, kitiüntető címül ma is adományozzák.

Ez az ág, mint annyi más ága a nemzetségnek, kihalt. Lehetséges, hogy további életét már a belőle származott családok neve alatt folytatta. Ilyen családok lehettek: a Bányaiak, kiket Wertner és Karácsonyi ellenmondó írásai említenek; a Szakadályiak, kiket Wertner tart a nemzetség ez ágából eredetteknek, de okirati és címerazonosság nélkül; és a Györgyi, Anyai és Dadai Bodók, kikről Karácsonyi állítja ezt birtokszomszédság és címerazonosság alapján. Györgyi község a nemzetség XIII. sz.-ban élt I. és II. György tagjaitól nyerhette nevét. Karácsonyi állításának jogosultságát támogatja az a körülmény, hogy Györgyi Bodó Ferenc 1517. ápr. 25-én kelt s eredeti magyarnyelvű töredékben az Országos levéltár Gyulafehérvári kápt. Szt. Miscell Cista I. 47. t. a. őrzött végrendeletében a györgyi egyházon és anyai kápolnán kívül a mágócsi (magochy) egyház javára is hagyományt tesz. Összevetve ezt a körülményt a Karácsonyi által felhozottakkal, e családot a nemzetség tagjának kell tekinteni. Tagjai:

Gergely 1452-ben budai várnagy, 1450-ben tárnokmester. Györgyiben egyházat és minorita zárdát épített.

György élt 1455. körül.

Gáspárt, Hunyady László és Mátyás tanulótársát, V. László elfogatta. A fogságból megszökött. 1486-ban Beatrix királyné főajtónállója, tolnavármegyei főispán, a király titkos kancellárja. 1490-ben Mátyás király holttestét Bécsből titkon ki- és Székesfehérvárra hozatta.

Miklós 1461-ben fehérvári, majd bácsi prépost és veszprémi püspöki segéd. Az ő címerét kell gyanítanunk a Magy. Nemzeti Múzeum régiségtárának lapidáriumában 1813. sz. a. őrzött, lilomot (rózsát) tartó páncélos kart magában foglaló pajzsából, sisakból és erre boruló püspöki

tiarából összeállított, gótikus mészakő-címerben, mely Székesfehérvárról származik.

Másik Miklós 1461-ben erdélyi vajda.

János élt 1493. táján.

Harmadik Miklós 1512-ben solymosi és lippai várnagy.

Ferenc 1505-ben Tolna vármegye követte a rákosi országgyűlésen. Korának egyik legjobb hadvezére. Kezdetben a török elleni harcokban tűnt ki. Erdemei elismerésül II. Ulászló 1510. nov. 1-én Nagyszombatban kelt parancsban tolna- és somogyvármegyei birtokaira szabadrendelkezést biztosít. Birtokait, miután Farkas nevű fia meghalt, Zrínyi Miklós, a szigetvári hős, foglalta el. 1518-ban II. Lajos király mellett tanácsos. A mohácsi vész után, mint világi az erdélyi püspökség jövedelmét húzza. Szóbi Mihállyal és Werbőczivel Szapolyai legbensőbb bizalmasa. Ennek vitéz, de szerencsétlen hadvezére; Tokajnál Ferdinánd hadaival szemben csatát vesz s mint Szapolyai rendíthetetlen híve, kilenc év mulva bekövetkezett haláláig raboskodott Bécsujhelyen Ferdinánd foglyaként. Felesége volt a Gutkeled-nemi Ráskai Ráskay Balázs tárnokmester és Zubor Kata lánya, Erzsébet. Anna nevű lányát Nagybjomi Bajoni Benedek vette el.

A család kihalt.

Birtokaik: Tolnában Anyavára (ma Jánya-puszta) vagy Sártornya (a szatmárvármegyei Cégényben: Anyatava), hol valamint a másik központ, az ősi Györgyi táján, mai baranyai területen: Dombóvár, Döbrököz, Mágócs, (Rác) Kozár, Vaszar vidékén 1510-ben 44 s ezenkívül az Anyavárával szomszédos somogyvármegyei földön 9 faluban birtokosok. Olykor a somogyvármegyei Cill — Szill városban is volt részük, hol Demeter és II. István nemzetségtagok 1291-ben laktak. Birtak Bodrog vármegyében, a pestvármegyei Gyömörön, Gombán, a nógrádi Szakolyán.⁴⁰

6. Valkómegeyi ág. Ennek két ága volt: alsáni és valkófi.

a) Az alsáni (alsócsányi) alág legrégebb ismert tagja I. Logret (Lucretius) 1300. előtt élt. Fia II. Logret comes

1300. körül Gara (ma Gorján) mellett levő Tolmán faluval szomszédos Becsefalva ura a valkófői ági I. Demeter és Domokos fiaival együtt. Ennek fia János mester 1319—57. Már 1320. főispáni széken ült; majd 1328—1330: Valkó, Szerém és Bodrog vármegyék főispánja s egyben macsói bán; 1335. u. az és baranyai főispán, kiterjedvén kezdetben Baranya a Drávántúlra is. Felesége Dorogma-n. Garai Ilona, Miklós nádor testvére, előfordul a vatikáni levéltár 275. l. a. 1357. IV. 1-én, mikor is a kért pápai feloldozást megkapta.

Ennek a kiváló szerepet vitt házaspárnak három fia ismeretes: Bálint pécsi bíbornok-püspök, Pál mester 1377—40. és Gergely mester 1377. Legnevezetesebb közöttük Bálint. Születési éve ismeretlen. Iskoláit külföldön végezhette, mert törvénytudor levén, ennek elnyerésére hazai iskolánkban alkalmat nem lehetett. Egyházi pályára talán nagybátyja Dorogma-n. Garai János pécsi püspök, vagy a Sz.-M. n. valkófői ágából való Tamás boszniai püspök — 1291. körül — példája után lépett. 1348: kir. káplán, esztergomi olvasókanonok, veszprémi kanonok, majd újból esztergomi olvasókanonok. 1374: kir. alkancellár, majd pécsi választott (papai megerősítés nélküli) püspök. Ekkor kezdődik szereplése a közpályán. 1384. bíbornokká nevezi ki a pápa, kijelölvén részére a római Szent-Szabina templomát, hol címere 1601-ben is látható volt. E kor szokása ellenére meghagyatott a püspöki székben s nem költözött Rómába. Munkásságának legnagyobb része egyházmegyéjének kormányzásával telik el. Alsán nevű (ma: Asánia) birtokán Szent-Ferenc tiszteletére templomot építtet; megvédi egyházmegyéje érdekeit Demeter esztergomi érsekkel szemben; most a szentszék által kiküldött bíró; majd a pápa által kanonokság adományozásával s egyházi átok kihirdetésével bizatik meg. Ő kerül mint közigazgató a XIV. sz. közepén létrejött pécsi egyetem élére. Hasznos szolgálatokat tett a hazának mint diplomata. 1379. körül Nagy Lajos király őt és hét társát a Velencével való alkudozással, majd két társával együtt Pádva várossal való egyezkedéssel, 1381: őt és két társát a Turin várossal való, majd ismét

a velencei diplomáciai tárgyalással bízva meg. Ő és Horváthi Pál zágrábi püspök bizattak meg Remete Szent-Pál, az egyedüli magyaralapítású Pálos-rend védője ereklényének Velencéből hazahozatalával, minek eleget is tettek. Erről írt munkájának kézírata Olaszországban. 1383: a délvidéki zavarok lecsillapítására Zarába utazott királyné mellett találjuk, valamint akkor is, mikor 1386. II. 7. a budai várakban Durrazói (Kis) Károly elleni Forgách-féle támadást megelőzően Mária és hívei: Garay nádor, Forgách Balázs, Bubek Imre halicsi, Szentgyörgyi Tamás horvát bán tanácskoztak; sőt jelen volt a teremben a merénylet ideje alatt is. Erzsébet királyné kancelláriáját ő vezette. Zsigmond mellett is kitartott az osztrák Vilmos trónkövetelővel szemben s azok között volt, akik e királynak Siklós várából kiszabadítását elhatározták. 1407: a törökök elleni keresztshadjárat kieszközlése és az egyházi szakadás megakadályozása céljából Zsigmond király megbízásából a szentszéknél járt, mikor már 23 éve volt bíbornok. A keresztshadjárat kihirdetését el is érte. Személyének politikai súlyára jellemző, hogy az országos adókat 1394. nem a kir. kincstárba (Zsigmond kezeihez), de az esztergomi érsek, az ő és Ilosvay Leusták nádor kezébe kellett fizetni. 1408-ban hunyt el. Temetésén Zsigmond király is megjelent. Sírköve a pécsi püspöki múzeum folyosóján máig fennmaradt. Az 521 éves síremléken a bíbornok-püspök díszbe öltözött egész alakja, így jellegzetes kiálló arccsontú feje jól kivehető. E síremlék és még néhány ránc maradt pecsét megőrizte a nemzetség címerét is: a pajzs felső bal, illetőleg a síremléken jobb szegletéből kinyúló könyökig feltűrt ruházatú, három lilomot (rózsát) tartó kart. Ez a rövid életrajz is hű tükre Alsáni Bálint eredeti és értékes pályafutásának. Szava a budai tanácskozáson, hol az egyház részéről egyedül volt jelen, talán döntő fontosságú volt az ország sorsára.

Bálint bíbornok testvére, Pál mester 1388. Mária királynő mellett harcolt a délvidéki lázadók ellen. Ennek fia a pécsi káptalan tagja, majd esztergomi kanonok. Másik testvérének Gergely mesternek felesége Anna 1377.

ALSÁNI BÁLINT bíbornok sírelméke a pécsi püspöki múzeumban.

körül pápai engedélyt nyer arra, hogy hat kísérő nővel az esztergomi, veszprémi s váradi egyházmegyei női kolostorokat látogathassa. Ennek célja bizonyára az ott tartózkodó világi előkelő lányok nevelésének ellenőrzése volt.

Gergely fia volt 2. János (1390—1435), kinek szereplése nagyjából Zsigmond király környezetében folyt le. 1404. évben Temes vármegye egyik főispánja. Mint főpohárnok zászlósúr volt. 1433-ban elkísérte Zsigmondot olaszországi útjára. A török ellen 1433. felkelt nemzeti derékhadba 500 lovasból álló bandériumot vezetett. Mint a kir. pohárnokok mestere, 1408. XII. 12. a Zsigmond által Bosznia felett aratott győzelem emlékére, valójában pedig születendő lánygyermek trónutódlásának biztosítására az ország legelőkelőbb 22 világi nemeséből alakított Sárkány-rend lovagja lett, minek emléke a sárkány a nemzetség címerében.

Ennek a Jánosnak 1435. után bekövetkezett halálával kihalt az Alsáni ág, melynek tagja volt még László fia Miklós és a somogyi birtokokból ítélve Gyugy és Sente is.

Birtokaik. Somogyban: Pata, Szinnye, Darány, Gyugy, Senta; a Duna mellett: Maysa, Babocsa, Földvár; Baranyában: Szederkény, Papd, Kovácsi, Hyna, Ujlak, Száva; Kőrös vármegyében: Kravasna, Bagyanove, Dobrakucs, Szaploneza, Atina, a Turbeltityek jörszága, a Hosszú-bácsi-uradalom, Gunya, Szelna, Csötörtökhely; Valkóban: *Hermánvára* 46 faluval, *Alsánvára* (ma Asánia) a Száva mentén a mai Szerém vármegyében, Morovitytól d. ny. felé; *Vérvár* és Atak, melyekhez 1437: 38, 1476: 72 falu

SIEBMACHER (Címerkönyv: 255. tábla) és CSOMA (Magyar nemzetségi címerek: 156. l.) nyomán összedíltt nemzetségi címer. Leírása: Kerek, két paliszban zöld hármashalomra támaszkodó, balról jobbra halított, páncélos kar közéje három zöldgallyas, zöldleveles fehér rózsát (liliomot) tart. A jobb felső sarokban ezüst holdszarv, a balban határú aranycsillag. A paliszot zöld sárkány veszi körül. Ezeket koronázott sisak nyugszik, melynek dísz: a kar, rózsák (liliomok), hold, csillag. Takaró: kék, arany.

tartozott; Mária királynő adománya: a tizini (ticini) uradalom. *Alsánvára* a Dráva ívalakú kanyarodásában a régi Porta Hungarica, a görögök és szlávok betörése elleni védekezésre az úgynevezett Marchia területén épült. A nemzetség e vidéken való birtoklása tisztán honvédelmi rendeltetéssel bírt, minek ez, mint a fentebbiekből is kitetszik, századokon át eleget is tett.⁴¹

b) Valkófi alág. Nevezetesebb tagjai voltak: Tamás boszniai püspök és valamelyik délvideki tartomány bánja: Maran. I. Demeterfi Miklós és II. Demeter I. Károly király ellenségei közzé állottak; szomszédaik embereit pusztították, Gara város egyházát felgyújtották stb., miért is fej és összes jószágaik elvesztése helyett kényszerítették, hogy Valkófi és Azariás-n. jószágait a Garayaknak adják át. Ezekhez tartozott még Kaporna. Ez ág 1320. után kihalt. Nemzedékrendje:

Elek		N.		István
Tamás 1291-3. bosz- nyák püspök	I. Demeter mester 1293-1300.			Péter 1291-2.
Miklós 1320.	II. Demeter 1293-1320			Simon 1320.
Domokos Két fia 1300.	Joachim Maran bán 1291.	42		

8. Csongrádmezei ág. Karácsonyi János Békés vármegye története c. művében (megjelent 1896. évben) tárgyalja a csongrád-békési Szenté-Mágócsokat, de A Magyar N. a XIV. sz. közepéig c. művében (megjelent 1901-ben) ezt az ágat elhallgatja; sőt, a csongrádi Mágócsot átteszi Békés vármegye nyugoti határszélére. El lehet mondani, hogy Karácsonyi ezzel a nemzetséggel mostohán bánt el. De mostohán bánt el ez a nagy írástudó a történelmi magyarság összességével is, mert életfájának gyökerére nem kevesebbszer, mint háromszor emelt fejszét: mikor Anonymust és tanításainak hitelességét ab ovo elvetette; mikor az őstörökséggel való vérkeveredésünket és nyelvrokonságunkat megtagadta; mikor a székelységet a germánfajú gepidáktól származtatta.

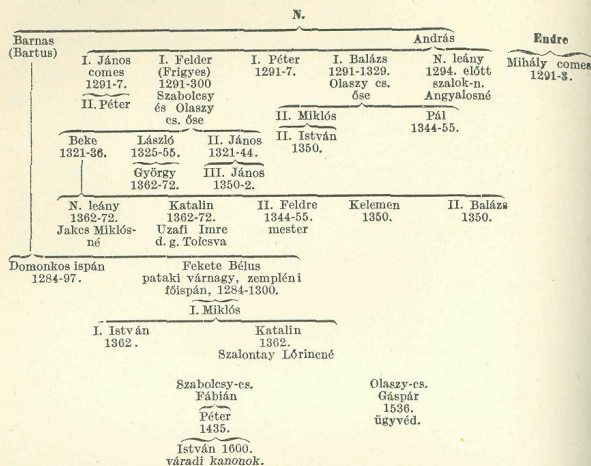
Karácsonyival szemben az immár redivivus, Anonymus nyomán Csongrád vármegye tartható a nemzetség

első szállásbirtokának, hol a testvér Kalán-nem birtokai mellett terültek el a nem tagjairól elnevezett Szentes (Zendus, Zempthes, Szente, Szentös), Nagymágócs (hadján Mágócs monostora) a nem temetkezőhelyével; az egykori csongrád-, később bácsbodrogyvármegyei Zenta (Zyntha, Szintarév) és határában kilenc elpusztult község, köztük Mágócs és Tótkalocsa (Kölse); a szomszédos Békésben Szentetornya, melyhez tartozott Gádoros $\frac{1}{3}$ -a, Lásbas (Harang)egyháza, Zeleméres, Libecegyháza, Tőke-monostora, Kétkupa, Tompa-pusztas és Csorvás része. Valószínű, hogy a közép Tisza mellől származott a nemzetség a Duna, majd innen a felső Tisza mellékre. Az Anonymus által említett Csongrád vára bizonyára a kir. várispánság székhelye volt.

Ez ág tagjairól édeskeveset tudunk. Közéjük kell sorolnunk a Baár-Kalánokkal közös őst: a legendás Etét, a névadó Zenta-Szentest, Mágócsot, egy Kalocsa-Kölcsét, Gyugyot (kinek emlékét a gádorosi Gugok őrzik) s végül Domokost, ki fennmaradt okirat szerint a váradi káptalan előtt 1219—22. táján, tehát a tatárjárás előtt, egy Latabár nevű törvénytudót pörbefogott, mert megszőkött jobbágyságot rejtegette; aki e pört Latabárral szemben meg is nyerte. Ezt a legősibb ágat bizonyára a tatárjárás sepepte el; javait leányági lemenők vehették át.*

* *Jegyzet*: Szeremley Lajos Hódmezővásárhely története II. 64. lapján a Fejér Cod. Dipl. VII/2. kötetében megjelent 1138. dömösi apátsági adománylevél alapján azt állítja, hogy a Szenté-Mágócs-nem Ete nevű tagjának nevét Ete-ér nevű víz és Eeser nevű falu őrizte meg. Szentestől északra egy patak partján valóban ma is van Belsőcseser, ettől délre pedig Külsőcseser-pusztas. Ez igazolhatná a Codexben foglaltakat. Amde ennek a M. N. M.-ban őrzött eredetije Tápé környékére teszi ezeket a földrajzi helyeket s benne nem Eeser, hanem világosan Szer (gyaníthatólag Pusztaszer) olvasható, ami pedig Tápétól ugyancsak távol északra fekszik, ahol patak nincsen is. Szól a Codex egy Tápé melletti Kölse faluról is. Az eredeti okiratban pedig Kölesér (víz neve) van. Bizonyos, hogy az adományozó nem akart falu helyett halastavat s tő helyett falut ajándékozni s így nincs kizárva, hogy írásban és a helyek megjelölésében az eredeti okirat leírója tévedett, aki bizonyára idegenszarmazású pap volt, írván Tápé nevét is francia írásmód szerint Tapainak. Hogy pedig az Ete és Eeser szavak egy fogalomkörbe tartoznak, bizonyítja, hogy: a békésmezei Őcsödöt valamikor Eesednek hívták; hogy az Ond-törzshöz tartozó Barsáknak Szatmárban Eesed nevű birtokuk volt; Ete-Tyukodját régen Eche-Tyukodjának is írták; a ruszkai Kornisok által 1407-ben nyert mai Etédet Éty, Étynek írták; a t, ty, c, es hangok tehát felváltva fordultak elő u. a. szóban. Pais Dezső szerint a „t” jel helyett ez időben paleographiai okból gyakori a „c”. Hogy pedig Ete nevű hely volt Csongrádban, bizonyítják Karácsonyi és Hóman.⁴²

9. Szabolcs-zempléni ág. Leszármazása :

Lenni kellett ez ágban Sente nevű tagnak is, mert a Tapoly völgyében Királyhelme mellett Seinthe, ma Szentes nevű községet találunk, ami a nemzetség itteni birtoklásának emléke. Ugyanerre enged következtetni a sárosmegyei elszlávosított Kelese (Kölcese) helynév.

Ez ágról 1280. előtt okirat nem szól. Ez évben Barlas elpusztított birtokáért fiai a leleszi konventtől Várdai Aladár utódai ellen bizonyítványt kapnak. 1291-ben ez ág a többtől megbízást nyer a pilisi monostor kegyuraságának visszaszerzésére. I. Balázs fogott bíró a Buttkay és Várday-cs. perében. Zemplénben Bodrog-Olaszi a nem-ből kivált Olasz (Gallicus, mert Olasz lakossága Dél-Franciaországból vándorolt be, mint azt Karácsonyi János kimutatta) cs.-é. Szabolcsban birtokuk: Szabolcs; mellette Vencsellót 1293-ban nyerik III. Endrétől hadi érdemkért; Balsa, Nagyhalász, Kárász, Solymos, Püggelke, Györkereki. Sárosban I. Károlytól kapták Kapi

várat, hálából, azért, mert későbbi jelekből ítélve, hozzácsatlakoztak. Ez ágból származtak a már kihalt Olasz és Szabolcs-családok.⁴⁴

10. Szatmárvármegyei ág. Ez mai napig fennmaradt. Tagjai még a XIX. sz. elején is használták a nemzetség elnevezést és joggal, mert jóval a „de genere“ kifejezés kora, a XIII. és XIV. sz. előtt már Kölcese néven említettek. Ma Kölcese- és Kende-családok elnevezés alatt ismeretes.

Okmányilag kimutatható első tagja ez ágnak Kölcese (Culcey) comes-ispán, kinek neve II. Géza (1141—62) király már említett okiratában fordul elő. Az eredeti okirat, mely mai napig a pannonhalmi Szent Benedek-rend levéltárában őriztetik, 1142—6. évekből van keltezte. Bizonyára 1142. évben kelt, mert a krónikák szerint ebben az évben az igen meleg, száraz telet kimondhatatlan szárazság követte; emiatt nagy éhínség volt az országban: valószínű tehát, hogy a főpátságot ez kényszerítette halászati jogának visszaszerzésére, miről az okirat szól. Szövege a következő: „1142—46. In nomine Sancte Trinitatis et Individue Unitatis. Ego Géza rex Ungarie, notum facio omnibus tam posteris, quam praesentibus, quia ego instituta sancti regis Stephani a rege Colomano et filio suo rege Stephano subtracta restitui, iudicans: melius esse factis illius obtemperare, quam aliquid ecclesie Dei subtrahere. Ille tertiam partem de usonibus, qui caperentur Geurin, sancti Martino concesserunt, isti, quasi hoc nefas esset subtraherant, ego autem tertiam partem illam nolo ulterius subtrahi, sed plenarie deinceps constituto dari. Huius secunde institutionis testis est: Macharius archiepiscopus, Zacheus episcopus, Bela dux, Culcey comes, Gereon comes, Paulus, Warnoldus comes, Cadar comes et alii comites“.

A comesokról Tagányi után következőket lehet meg tudni. A comesek a király kíséretének tagjai voltak. Ha jelzője van a szónak (pl. Nitriensis), akkor az hivatalt, ha nincs, méltóságot jelent. A XV. században grófi méltóság fogalmát ölté magára. A comesek hadosztályok ve-

zérei, törzsfőnökök voltak. Méltóságot jelentő cím; sokkal régebb a megyénél, annak s a királynak comeseinél; alapulván a törzsszervezetben; hatalma ezénél sokkal nagyobb volt. Természetesen felkelte fejedelmek féltékenységet s ez okból annak megtörésén fáradoztak. Tagányi fejtegetéséhez hozzáadhatjuk azt, hogy széttelepítésük a nemzetségeknek is érdeke lehetett, mert elszaporodván, eredeti szállásbirtokuk nem nyújthatott elég legelőt nyájaknak és méneseiknek. Ez a telepítés volt az első, igazi, epochális földreform. Géza vezér és Szent István, mondja Tagányi, a törzsszerkezetet nemzetségekre bontották. Királyi oklevelek záradékában az egész XI. századon át csak a nemhivatalnok comesek nevei fordulnak elő s csak Imre királytól (1196—1205) a hivataliaké. A törzsfőnök comes címe a nemzetségek, családok s ezek tagjaira száll át. Vele hatalom: pallosjog járt.

A comesek — jogászi meghatározás szerint — már az aranybulla előtt állandó királyi tanácsot alkottak, ami a vérszerződés 3. pontján alapult. Tagányi fejtegetését ez az okirat is igazolja, mert Kölcse comes neve mindjárt Béla hercegé után következik; a hivatalnok-comesek nevei helyett pedig ez áll: et alii comites (és a többi ispán).⁴⁵ Igazolja továbbá Mária királynőnek (1382—5) egy 1382-i oklevele, melyben a Kölcseyek főnemeseinek (praenobiles) neveztetnek.⁴⁶

A pallosjog (ius gladii) bíraskodási jog volt, melynél fogva annak birtokosa (a nemzetség vénei) az általa bírt területen, a királyi várispánság, később a vármegyei hatóság alól kivont ügynevezett: szabadispánság területén jobbágysági felett a Werbőczy által később kodifikált ősmagyar szokásjog szerint bíraskodott; főbenjáró ügyekben *halálos ítéletet* is hozhatott. És a pallosjogot is megtaláljuk a Kölcseyeknél még a XVIII. sz.-ban is. 1723, 1751, 1752. és 1755. években Kölcsey Ferenc, László és Dénes Csekében, Milotán és Csécsén említik, illetőleg gyakorolják „jus gladiiis familiájuk nevében“ a bíraskodási hatalmat. 1754-ben pedig a vármegye kiküldi esküdtjeit és szolgabíráit annak megvizsgálására, hogy a Kölcsey-család jogosan él-e ezzel. Úgy látszik, hogy a vármegye kételyei

eloszlottak, mert a levéltárban előforduló adat szerint még 1765. évben élt vele a család. A Kölcseyek szabadispánságát pedig a költő nagyapja, Dénes még 1755. III. 12-én kelt oklevélben is említi. Halálos ítéletet azonban századok alatt csak egyszer mondtak ki; arra pedig nincs adat, hogy azt végre is hajtották volna. Birtokaikon hírehamva sincs akasztófára, akasztódombra emlékeztető határrészeknek, mint amely elnevezés más vidékeken előfordul. (A csekei „Foglártelek“ = Vogel, Vogler: mada-rász-telek!)⁴⁷

Kölcse comesról annyit tudunk még, hogy felépíttette a Boldogságos Szűz tiszteletére a czégényi monostort, hol a róla elnevezett nemzetségnek temetkezési helye is volt századokon át. A monostor még 1548—9-ben fennállott. Valószínűleg a törökök pusztították el. Az ő nevét örökölte meg Szatmár vármegye fehérgyarmati járásában levő Kölcse község s ennek határában a falutól keletre terjedő Kölcsetelke nevű mező. Valószínű, hogy volt egy Cseke nevű atyafia, kítől egyik falujok nevét nyerte.

Kölcse leszármazóinak személyét és nevét egész az 1274-ben élt I. Miklósig, illetőleg 1291. körül élt I. Mátéig különféle okiratokból s művekből lehet megállapítani. I. Mátétól kezdve a fi-leszármazókkal bírt tagokra vonatkozó nemzedékrend a Magy. Nemzeti Múzeumban elhelyezett nemzetségi levéltárban található. Összeállították ezt abból az alkalomból, hogy a Kölcseyek s a kivált Nagy, Farkas, Bornemisza és Kende-családok 1548-ban elhalt Bornemisza Boldizsár mester, istvándii pap hagyatékáért pereltek. Ezt a nemzedékrendet, kiegészítve 1800-ig, Szatmár vármegye főjegyzője hitelesítette, de szintén csak a finemű leszármazókkal bírt családtagokra vonatkozólag. A fiutódokkal nem bírt és az 1800-tól kezdve született családtagokra, mindkét nemre nézve, hitveseik és férjeikre vonatkozó adatok részint köztörténeti és genealógiai művekből (Szirmay Antal: Szatmár vm. fekvése stb., Borovszky-féle monográfia, Bereg és Szilágy vármegye monográfiája, Nagy Iván, Kempelen műveiből, a Magyar nemzetségi zsebkönyv I. kötetéből stb.), részint

az egyes egyházak anyakönyveiből vétettek. Mindez adatok a csatolt nemzedékrendeken találhatóak.

Kölese comes fiainak kell tartani azt az Achilles (magyarosan: Ehellós) comest és Pétert, unokáinak azt az Achillest, Istvánt és Konchit (Cunclius, Köncs), kiket a Kölese-szállásbirtok határainak feljársáról szóló 1181-i okirat, mint a (czégényi) monostor fiait említ;⁴⁸ mert:

a) István nevű nemzetségtagot ennek az évszámnak megfelelő időben Karácsonyi is említ. Nevét őrzi az ősi Istvándi falu. Jobbágyról vagy idegenről abban az időben helyet nem neveztek el.

b) Mert, ha a „monostor fiai“ kifejezés egyértelmű lenne a „monostor papjaival“, az okirat szerzője nem szerkesztett volna róluk leszármazást (annál kevésbé, mert a szerzetesek a rendbelépéskor előbbi nevüket leteszik!) vagy meg se nevezte volna, hanem csak „bizonyos papok“ (quidam sacerdotis)ként említette volna őket, mint ez abban az időben szokás volt és történt a Váradi Reg. Nr. 345. Pag. 285. sz. a. 1226-i okiratban. Du Cange szerint is neveztek az egyház hű fiainak világiakat.⁴⁹ De az sem valószínű, hogy egyszerre három papot küldtek legyen a királyi udvarba, mert a papok akkortájt még kevesen voltak. A királyi udvari szokásokkal sem férhetett össze, hogy panaszlók otthon maradjanak, mikor más esetben eleget jártak ott.

c) Az okirat az egyház javaiként említi az ispánság minden faluját is. De ez csak képesbeszéd, (mert ugyanakkor a monostor használatában levő helyeket külön felsorolja.

d) A fenti váradi oklevél Etét (valószínűleg I. Etét) Achilles comes fiaként említi.

e) Végül: a nemzetségi levéltár egy 1284-i okirata I. Ete (Eche) fiáról, Ehelleusról szól — Kcserüi Lampert fia, Özöddel kapcsolatban.

Az Achilles név tehát használatos volt a nemzetségben.

Kölese comes fiai közül I. Achillestől két vonal származott: az I. Etée, mely fiaiban kihalt és II. Achillesé, mely mai napig él.

I. Ete, kinek nevét a szatmárvármegyei Ete-Tyukodja (ma: Tyukod) őrízte meg, előfordul a már említett 1226. évi okiratban. Ebben az évben, míg ő a királyi udvarban tartózkodott, Gergelyfi Márton a nagyváradi káptalan előtt bepanaszolja jobbágyait, hogy az ő nyájait elhajtották. Etét itt egy papi személy (quidam sacerdos) képviselte.⁵⁰

A tatárjárás — úgy látszik — széles rendet vágott soraikban, mert ebben az időben nagyon néptelen a nemzetség. Bizonyos az, hogy ispánságuktól északra, a Tisza jobbpartján feküdt Borzsova királyi várat, amit a honfoglalás után Szent László építtetett újra a kún-besenyő betörések ellen, a tatárok lerombolták s hogy az ő szállásaik is elpusztultak.

I. Ete fia, I. Miklós comes 1274. előtt eladta a tolnavármegyei Pertáltelke (most Németkér) nevű birtokát Kárászy Sándor bárnak, amit testvérei ellenzése miatt visszakért s Vajk és Malonta (tolnavármegyei) földjeivel cserélt ki.⁵¹

I. Ete fia, I. Mikó mester Kadarcs nevű falut 1327-ben elcsereéli a Chászaryak Szekeres és Zsarolyán szatmári falvainak részeiért, melyek unokatestvérének, Máténak fiára, Dénesre szállottak örökségkép.⁵²

I. Mikó mester fogott bíró volt Czégényben 1284-ben a Káta-nem, majd 1288-ban a váradi püspökkel Aladár és Gáborján fiai közt Mérk falu miatt folyt perben. 1291-ben testvérével, II. Etével és unokatestvérével, Mátéval, ennek három fiával, köztük két, eddig ismeretlen nevűvel és Dénessel, valamint a nemzetség dunántúli tagjaival megbízta a szabolcs-zempléni ágat egy esztergomi cisztercita monostor kegyuraságának visszaszerzésével.*⁵³

* *Jegyzet*: A mester (magister) cím, mely eredetileg egyházi férfiak díszjele volt, Tessler szerint a világiaknál olvasni-írni és ama kor latin nyelvén beszélni tudást jelentett, amit a nemesek házi papjaiktól tanultak. Más vélemény szerint az egyetemek felállítására előtt egyenlőrangú volt a mai doktori címmel s azt illette meg, ki valamely tudományt tanított vagy abban járatos volt. Harmadik vélemény szerint magasabb képzettségre mutat, amivel a királyi testőrök, kamarások, főúri családok tagjai bírtak. Bizonyos az, hogy Kölesei Bornemisza Boldizsár istvándi presbitert (pap) 1548. körül még „mesterek“ nevezték.

I. Ete fia, III. Achilles (Ehellós) felesége Gibárti és Érkeserű Lampert fiának, Őzed (1227-ben) külső szolnokvármegyei főispánnak lánya volt. III. Achilles halála után az özvegy testvérei Achilles testvéreit a jegyajándékért a váradi káptalan előtt beperelték; 1284. január 1-én elismerik, hogy azt megkapták.^{53/a}

II. Achilles fővonalán ennek fia, I. Máté 1251—91 körül élt. I. Dénes nevű fia a pécsi káptalan előtt tanuskodik arról, hogy IV. Béla király halála (1270) után az idők romlása folytán, az esztergomi polgárok és kereskedők a nagyprépostnak s káptalannak 1000 márka kárt okoztak, háromszor is fegyverrel támadván meg a prépost és gömöri esperes házáat. Ugy látszik, hogy I. Dénes a katasztrofális tatárjárás után hosszabb ideig tartózkodott IV. Béla király udvarában, de jelen volt a király temetésén.⁵⁴

I. Dénesnek öt fia, János, Jakab, Mihály, András, Miklós mesterek s egy lánya volt, kinek férje Bihut-Byd Búd-nemzetségből való Miklós fia, László vala. Ennek a Lászlónak utódai a lánynegyedért sokáig pereltek, mígnem Ireneusz 1388-ban a budai és váci káptalanok előtt azt nyugtatja. Ezek a bírósági helyek azt bizonyítják, hogy ez esetben arról a Búd-nemről van szó, melynek birtokai Kalocsától északra s a Tisza mellett (Szolnok és a bőldi rév táján) terültek el.⁵⁵

Itt kell megemlíteni, hogy I. Dénestől, illetőleg 1343—44. évektől kezdve kiállított oklevelek már nem Szente-Mágócs-nemzetségről, hanem Kölcseyekről, „de Kölcse“, Kölcsey-nemről és családról szólnak, mikor a szatmárvármegyei ágat említik. Téves tehát a Magyar Nemzetségi Zsebkönyv I. k. 352. lapján olvasható kitétel, mely szerint a Kölcsey-családot az 1423. táján élt I. György alapította; téves azért is, mert ennek gyermekei magtalanok voltak. Ennek a kötetnek másik hibája az, hogy a Kölcsey-nemzetség történetét a Kende-családnál adja elő. Ugyanilyen hiba fordul elő a Borovszky-féle Szatmár vármegye monográfiája c. mű I. kötetében. Nagy Iván: Magyarország családai c. művében is sűrűn fordulnak

elő önkényes kombinációk. A 6. k. 543. lapján például Szakadáthy Ábrahámot a Kölcseyek, Kölcsey Mátét és leszármazóit pedig a Kendyek őskének teszi meg a szerző; azért, hogy a Kende- és Kendy-családokat összekapcsolhassa. Azt azonban (6. k. 187. l.) elismeri, hogy Nagy Lajos alatt még csak Kölcsey-nemzetség volt.

I. Dénesnek ez az öt fia atyjuk halála után nagy bajba jutott, mert Róbert Károly király (1308—42) összes jószágait a koronára szállottaknak jelentette ki s ellenük pert indított, melynek tartama alatt azokkal nem rendelkezhetek. Folyt a per Nagy Lajos uralkodása elején is; mígnem a király közel Berethalomhoz, a Nyárad vize mellett, az erős biznyságok és oklevelek alapján elismeri e jószágokhoz való jogukat és 1344. júl. 4-én követeléséről lemond; a testvéreket megerősíti a czégyenyi monostor kegyuraságában s a hozzátartozó ősi birtokok tulajdonában.⁵⁶ Kétségtelen, hogy Róbert Károly pereskedésének az volt az oka, hogy az öt Kölcsey nem állott mellé trónrajutási kísérleteinél, mint a valkófi ág sem és mint közeliükben Amadé nádor és fiai, a Guthkeledék az Ákosok egyrésze s később a Borsa-n. Kopasz nádor, ki Ecsedet, Szamoszeget, Mérket, Nagyszöllöst stb. bírta. És mik lehetnek az erős biznyságok és oklevelek? Bizonyára az ország első felosztásáról szóló (s később — 1349. — elvesztett) Szent István-féle Legenda és nem utolsó sorban az 1181-i határjárásról szóló oklevél. Okul szolgált a visszadársra az is, hogy a Kölcseyek 1342—43. telén hadakoztak a IV. (Kún) László által 1284-ben Máramarosba telepített oláhok vajdája, Bogdán ellen, ki hűtlenségbe esett s kit ezért az országból kiűztek.

Ezeknek a harcoknak egyik hullámverése s a Kölcseyek ez eseményekben játszott kiválóbb szerepének biznysága Lajos királynak 1343. okt. 21-én, Nagyváradon az ország összes bíróságaihoz kiadott parancsa az iránt, hogy a Kölcsei Dénes fia, János által Bilkei Karácsony vajda ellen indított s *amannak* Bogdán, egykor máramarosi vajdával történt összeütközéséből származó per elhalasztassék, minthogy Karácsony vajda és fiai ez ügyben ártatlanok. Eredményük volt e harcoknak, hogy az oláhok

Beregből is elenyésztek. Emléküket itt ma csak Oláh-csertész és Románpataka helynevek őrzik. Ugyanakkor enyésztek el Ugocsa tiszajobbparti részéből is. Bogdán vajda s embereinek magatartása bizonyára közelebről érdekelték a királyi családot is, mert a beregi erdők az ő vadászterülete voltak; a királyi ajtónállók századokon át Oroszi községből való rutének; s mert Nagy Lajos, Erzsébet és Mária Lengyelországgal való gyakori érintkezésükben Beregszászban udvart is tartottak. Bogdán vajda népe helyébe telepedtek aztán 1379-ben Koriaticovics Tódor podóliai herceg vezetése alatt a rutének újabb tömegei.⁵⁷

1352-ben Dénes fiai a Balogh-Semjén-nemzetségből való Domahidy Miklós fiát, Miklóst megölték. Hogy erre mi adott okot: ismeretlen; de abból a Borovszky által említett historicumból, hogy a Domahidyak a Károlyiakkal is századokon át valóságos háborút folytattak, joggal következtethető, hogy ez esetben is ők voltak a bajszerzők. A Kölcseyek, kik azt állították, hogy Domahidy Miklóst nem akarták megölni s a gyilkosság vádja alól fel is mentettek, mégis Ökörítő, Etetyukodja és Mása nevű falvaik fele-felerészét voltak kénytelenek fejjáadásul adni 1352. aug. 1-én a váradi káptalan kiküldöttéi előtt, mikor is jószágaik határait újból feljárták.⁵⁸

Ettől kezdve még sokáig tartott a két nemzetség közt a háborúskodás. Így 1368. jún. 1-én Visegrádon megjelent Lajos király vallató parancsa, mely szerint Keulchei Dénes fiai, János, Jakab, András, Mihály, Miklós előadták, hogy Dománhid Miklós fiai virágvasárnapján Czégénybe hatalmasul berontván, a pástort elfogták; a nyáját elhajtották; ezzel meg nem elégedvén, április 25-én Gyarmaton Jánosra rontottak s nyíllövésekkel meg akarták ölni.⁵⁹

Legnevezetesebb epizódja volt talán ezeknek a háborúskodásoknak, mikor 1417. július 18-án a Domahidyak ezek távollétében a Kölcseyek Czégény nevű s más két falujára rontottak, a jobbágyokat félholtra verték; a földesurak s jobbágyok házeit s a kápolnát lerombolták

és ezek részeit, valamint a gyökerestől kiásott gyümölcs-termő fákat birtokukra szállították; és, ami még rosszabb! Szent Istvánnak a kápolnában levő képmását szétdarabolták.⁶⁰ A kölesönt a Kölcseyek (Nagy, Farkas, Bornemisziák és Czégényiek) még ugyanezen évben visszaadták, mert ők meg Domahidára és Penyigére törtek rá; onnan a lábasjóságot elhajttatván, a jobbágyokon erőszakokodtak, azokat elhurcolták.⁶¹ 1420-ban a Kölcseyek Domahidykat párviadalra hívták, mi elől ezek kitértek, okul adván, hogy a király seregébe vonulnak. 1423. jan. 29-én kelt leleszi konventi egységvalló levél szerint a Domahidyak által a Kölcseyeken elkövetett hatalmaskodás miatt Chapy Tamás mester, Garay Miklós nádor kiküldötte, előbbieket letartóztatta, a Kölcseyek kezébe adta s börtönébe záratta.⁶² Közben a Domahidyak is megölhettek valakit ellenfeleik közül, mert fej- és jószágvesztésre ítéltetvén, fejjáadásul adják a Kölcseyeknek Penyigét és Dányádot.⁶³ Ez események után, amint az illeti is két ilyen nemzetséghez, örök békét kötöttek egymással, mit I. Kölcsey György és Domahidy Katalin (1430—89) házassággal pecsételtek meg. Ez a viszony azóta ismételtelen fel-feltűnik a leszármazók közt.

1357: I. Dénes fia, I. János Csengerben tanu.⁶⁴ Ugyanő és testvére, I. Jakab 1363. előtti időben Bebek István országbíró 1364. máj. 25-i jelentése és Lajos királynak 1363. okt. 3-án Visegrádon kelt oklevele szerint veszprémi comesek (főispánok) voltak. A harmadik testvér, I. András pedig Lajos királynak 1364. febr. 8-án Visegrádon kelt okirata szerint szatmári comes (főispán) — és febr. 25-én Zágrábban kelt okirata szerint világosi castellanus, várnagy (Burggraf: katonai és polgári főhatóság birtokosa) volt.⁶⁵

1380. júl. 31-én Visegrádon kelt Lajos király vallató parancsa a leleszi konventhez, hogy Kölcsey János fia, István felesége, Anna, aki Báthory Bereczk fiának Mihálynak volt lánya, panasza szerint Báthory László fiai, László és György mesterek az encsenesi udvarbíróságát malmával együtt elhurcolták. (Orsz. lt. Dl. 6724.)

1382. évben Mária királynő Bakta községről (Bereg-

ben) intézkedvén, a Kölcseyeket főnemeseknek (praenobiles) nevezi.⁶⁶

1383. évben I. Dénes fiai közül János, Jakab és András érdekében eljárás folyik testvérük, Miklós ellen, mert ez Szekeresy István és Csaholezy Sebestyénnel együtt azok birtokain hatalmaskodott.⁶⁷

1391-ben a Kölcseyek (valószínűleg a Bornemisza-ág) Macsolát (Beregben) feldúlták és elnéptelenítették.⁶⁸

A Lajos király által (1344. évben) visszaadott javaikon a váradi káptalan közbenjöttével megosztván,⁶⁹ ez időben kezdhették a Kölcsey-testvéreket ragadványnévvel felruházni, mely neveket utódaik családnevekként fel is vettek. Így oszlott a nemzetség öt ágra, kiválván abból a Kölcsei Nagy-család (Jakab mester utódai), a Kölcsei és Ártánházi Bornemisza (Mihály mester utódai), a Kölcsei Farkas (András mester utódai) és a Czégényi, illetőleg: körülbelül 1500. táján megállapodott elnevezés szerint a Kölcsei Kende-család (Miklós mester utódai). Az elsőszülött János mester leszármazói már kezdetben s a birtokmegosztás után is kizárólag a Kölcsey nevet használták s azt mai napig megtartották, mint ezt Nagy Iván is megállapítja többször idézett művében (VI. k. 185. l.). Az okiratok azonban még századokon át említik ezeket a családokat „Kölcsey“ gyűjtőnéven, például: Kölcsei Bornemisza Pétert, Károlyi Dorottya férjét, 1426-ban,⁷⁷ Bornemisza Krisztinát, Károlyi Bertalannét, ki 1460. körül élt.⁷⁰ Fellelhető ez még a Borovszky-féle „Szatmár vármegye monográfiájában“, hol az 50, 57, 73, 87. lapokon a Perényi-féle vételről van szó. Az itt 1488. évvel említett Kölcseyek is a Czégényiek, illetőleg: a Kendék ősei.

A Nagy, Bornemisza és Farkas alágak a XVII. és XVIII. században kihalván, a főág ismertetésének félbeszakításával, közbevetőleg ezekről kell megemlékezni; a Kende-alágot pedig mellőzni kell, azért, mert történetének megírása külön van folyamatban.

I. Kölcsei Nagy Dénest, Siday (Csáky) Miklós apródját, Szatmár vármegye közgyűlése proscibálta és sok bírsággal sújtotta, majd rajta kegyelmet gyakorolt.

(Zsigmond király parancsolatja Budán, 1394. IV. 26.)⁷¹ Fia, Jakab 1400-ban Csarnavoday Mihály Badaló nevű birtokát pusztította.⁷² Nagy Gáspár 1592—7-ben szolgabíró, majd főszolgabíró, Zápolya János ecsedi várának kapitánya.⁷³

2. Kölcsei és Ártánházi Bornemisza Miklós, kit — tévesen — Mikónak, leszármazottait pedig Kölcsei Mikó-családnak is neveztek s írtak, mint szomszéd 1408. jelen volt Kelemen pozsegai prépost és testvéreinek a szatmár-vármegyei Ragald birtokába iktatásánál. Homo regius Beregben és Biharban.⁷⁴ Fiának Györgynek felesége Gyulaházi Gyulaházy Orsolya.⁷⁵ Őt és gyermekeit 1423. a Jakcsiak bepanaszolják némi erőszakosságok miatt; a kir. ítéletet azonban nem várják be, hanem nemes szolgáikkal, a benei, muzsalyi és borzsovai felfegyverzett lakossággal ezt a Györgyöt a várii határban 1424. IX. 27-én kegyetlen halállal megölték, jobbágyaikat, szölleiket, boraikat elragadták. Bornemiszané a királyhoz fordult; a vizsgálatot a leleszi konvent tartotta. Eredménye ismeretlen.⁷⁶

György fia, Péter Nagykárolyi Károlyi Dorottyát vette feleségül. 1426-ban felesége testvérei, László és Bertalan részére Szekeres és Czégény nevű birtokaiban zálogjogot engedélyez.⁷⁷ Fiuk, János magtalan. György négy lánya közül Krisztina Olesvai Károlyi Bertalan, Zsigmond király kedvelt hívének felesége. 1420-ban Bornemisza Orsolya, Oroszy Jakabné s testvérei: Ilona, Felicitas és Krisztina bevádolják Jakcsy Jánost és Dénes beregszászi áldozárt jobbágyaik elfogása és kifosztása miatt.⁷⁸ György szolgabíró, homo regius, majd ecsedi várnagy.⁷⁹ János 1445—8. alispán Csengerben megbírságot, Bervej Gerhádot Károlyi Lancz özvegye perében; ugyanő főispán, majd fogott bíró; Kendefi munkácsi várnaggyal együtt a Várdayak jobbágyain erőszakoskodik.⁸⁰ Benedek 1466—83. homo regius. László 1419—83. szabolcsi alispán, homo regius; 1433. évben Zsigmond királyt Rómába kíséri.⁸¹ Pál 1487., János 1444—83. homo regius. Gáspár mester, 1496—1548. istvándii pap halála után javait a kincstár elfoglalta, de végül is a

miattuk indított pert a rokonság megnyerte. István 1683. szolgabíró. Mihály ugyanaz. István 1646—7. követ a III. Ferdinánd által összehívott pozsonyi országgyűlésen.⁸²

3. Kölesei Farkas Jakab 1433. Zsigmond királyt Rómába kísérte. Az összeírás „Kecsei“-nek nevezi; de személyazonosságát megállapíthatni az „ecclesia, in qua ipse et predecessores sui sepulturam elegerunt“ kifejezésből, mely szóról-szóra benne van az 1344-i nemzeti osztálylevélben, vonatkozóan a czégyeni monostorra és nemzeti temetkezési helyre.⁸³ Mihályt és Jakabot a Megyesi Bánfiak bepanaszolják Zsigmond királynál.⁸⁴ E Jakab mint alispán Jánosi Kántor Lászlóval és négy szolgabíróval ítélkezik a Gensi és Károlyi-cs. perében. Itélet: bajvívás.⁸⁵ Ugyanő 1436. Demjéné: Veronika megbízásából elfoglalja Borzova község felét.⁸⁶ 1457. Tamás körösszegi várnagy.⁸⁷

Az alágakkal végezvén, folytatható az I. János mester főágának leírása.

Nevezettnek az adatok szerint két fia volt: III. Miklós, ki Beregben homo r. és II. István 1388. a Zsidayak perbeli képviselője. Felesége: Maándi Mándy Ilona,⁸⁸ majd Ecsedi Báthory Anna. Fiaik: I. Gábor, ki 1422. tanu a Csernavodayak perében⁸⁹ és II. Mihály, ki u. a. a Salánkyak és Koriatovics Teodor podóliai herceg perében.⁹⁰

1430. III. 14. Upori Upor László fia, Balázs a leleszi konvent előtt elismeri, hogy III. Kölesey Miklós fiai, II. Péter és I. György Nagymihály (Bihar), Szentkirály, Monyoróstelke, Hernectelke (Hunyad) és más, tolnamegyei, birtokukra vonatkozó okiratokat neki átadták; hogy anyja, Kölesey Kata után járó leánynegyedét úgy pénzben, mint birtokban megkapta.^{91, 92}

1486: a Zsarolyáni Mártonok Mátyás király elé Budára idéztették a Kölesei Farkasokat, Mikókat (Bornemiszákat), Nagyokat és Kendék őseit, mint örökösöket, mert 1401-ben Petey Balázsné akaratából Márton Györgygel és Petey Balázssal Márton Jánost Zsarolyánban megsebesítették s birtokát elpusztították. Ugyanazon

évben a leleszi konvent jelentette Mátyás királynak, hogy a Köleseyek, Bornemiszák és Farkasok a Sarolyániak, Mártonok és Soldosok szekeresi javait hatalmasul elfoglalták és azokra jobbágyokat telepítettek. A két per egyességgel és határkiigazítással végződött.⁹³

1481: I. Kölesey Lajos h. regius. Ő 1500-ban panaszt tesz Perényi I. Gábor ellen, hogy jószágait pusztította, a kölesei templomban még az oltári kelyhet is összetörtette. Ez a Perényi 1504. főkamarásmeister, 1512. Ugocsa és Máramaros főispánja; Kölesey Jakab özvegyének birtokait egyideig zálogban bírta; 1526. Mohácsnál elesett. Valószínűleg az úgynevezett kalandosok közzé tartozott. A reformáció után ugyanis e vidéken a Perényiek tüzzel-vassal terjesztették a protestantizmust. (Kölcesey Ferenc „Perényiek“ c. művének hőse: II. Perényi Gábor).^{92, 94}

1505: I. Kölesey László vizsgálatot kért Kölesey Jakab, Halábory Péter és Barabás hatalmaskodásai miatt.⁹⁵

1518—41: I. Kölesey Dorottya Csarnavodai Surányi Györgyné. Lánya: Surányi Kata Werbőczy István nádor felesége. A nádor perli a Kölcseyeket a lánynegyedért s mikor megnyeri, tiz faluban levő jussait elcseréli Perényi István főasztalnok uradalmáért.⁹⁶

1561—97. I. Gáspár főszolgabíró.⁹⁷

1578. okt. 22-én Pozsonyban kelt donációs levélben II. Rudolf III. Jánosnak és maradékainak adja örök tulajdonjoggal a zemplénavarmegyei Kyzthe, Barancs helységeket és Komár pusztát egy nemesi kúriával és harminkét jobbágygal. Úgy látszik, hogy ezt a donációt feleségének, a zemplénavarmegyei Szentesi és Zétényi Makó Annának családja eszközölte ki. Jánost azonban ugyancsak II. Rudolf megfosztotta összes javaitól, mert bizonyos összetűzés alkalmával testvérét I. Gáspárt megsebesítette.⁹⁸

1588: Ernő főherceg (munkácsi) katonai parancsnok I. Gáspárt és III. Jánost eltiltja attól, hogy a munkácsi uradalomhoz tartozó beregi Vári község lakosaitól a Tiszán vámot szedjenek.⁹⁹

1597. szept. 7-én Anarcsy (Tegzes) Péter szatmári,

Pogány György máramarosi alispánok, Kölcsei Nagy Gáspár szolgabíró és Horváth Demeter diák tanusítják az ingóságokat, miket Uray Sándor és Lórántffy Dorottya adtak Klára leányukkal III. Kölcsey Ferencnek. A magyar nyelvű leltár korrajz. Kitűnik ebből, hogy a mai női divat hasonlatos az akkorihoz, mert a szoknya akkor is (aranyos) prémmel szegett volt. Szerepelt a leltárban veres-bársony kis suba nyesttel, veresmállal bélelt tafota selyemsuba, kamukaszoknya, patyolat ingváll, előruha (kötény), kised párta, selyem hajfonó. Ezek viszont hiányoznak a mai viseletből, sőt majdnem mai nyelvünk-ből is. (Kölcsey-lt.)

1620—45: I. Zsigmond megyei esküdt.¹⁰⁰ 1646: V. Péter I. Rákóczy György megbízottja, bepanaszolja a beregvármegyei Borzsován lakó Szendy István nevű szomszédját a fejedelemtől, hogy míg ő odajárt, több latortársát magához vevén, jószágán kárt okozott.¹⁰¹

Ugyancsak ezidő tájban nevezetes esemény zavarta meg a családi békét. III. Ferenc fia III. Györgyöt ugyanis bepanaszolták a nádor előtt, hogy féltetvéen az Isten iránt való félelmet és a hazai törvényeket, harmadfokú unokatestvérét, Kis- és Nagyráti Ráthy Juditot, feleségül vette. Emiatt a nádor őt minden javától megfosztotta s azokat unokatestvéreinek, V. Péter, II. Gáspár és II. Zsigmondnak adományozta. György és felesége VIII. Orbán pápához folyamodtak, azt állítván, hogy rokonosságuk közelváltáról tudomásuk nem volt és kérték feloldozásukat. A pápa penitencia megszabása után az igaz hitet tisztelő és követő házaspárt (a Kölcseyek egy része ekkor már protestáns volt) feloldozta. Végül 1635-ben II. Ferdinánd király is elrendelte, hogy Györgynek és feleségének békét hagyjanak. Ez a nagy szerelem azonban, melynek hősei rokonokkal, egyházi és világi törvényekkel mérköztek, nemsokára véget ért. Egy 1650-i családi irat szerint ugyanis Nagyiday Pál kölcsei pap a vármegyénél bepanaszolja Györgyöt, hogy hitese feleségét elhagyván, egyházi áldás nélkül idegen nővel él. A vármegye ki is szállott. Hogy mit állapított meg, ismeretlen; de bizonyos, hogy a feljelentésben része lehetett az elhagyott

asszonynak is, aki 1655-ben már Tiszaújhelyi Ujhelyi Mihály felesége. Ráthy Judit megbocsátott hűtlen férjének, mert eltemettetéséről gondoskodott.¹⁰² A ma is fennálló kölcsei református templomot, gót stílusban ők építtették újra. Akkor még katolikus volt ez az egyház. A XVIII. század végén VI. Kölcsey György és felesége által végeztetett restaurálás előtt még látni lehetett e templomban a Szirmay által megörökített következő felírást: „1646. Eszt. 28. Septemb. felépítette Nemzetes és Jeles Ráthy Judith Asszony, Nemzetes és Jeles Kölcsey György ájtatos és hiv társa. Utána van írva Sz. Pál Korinth. írt leveléből 6. Rész 16. vers. Alatta: per me Michaelem Hermanszegium, a' ki kétségkívül akkori Prédikátor vala.“

1642—7: III. Zsigmond követ II. Rákóczy György-nél.¹⁰³ 1695—1704: I. Imre főszolgabíró a kurucok által lerombolt szatmári vár széthordásával bízott meg.¹⁰⁴ 1651—99: II. Sándor (Milota) tatárfozságba esik; kiváltják.¹⁰⁵ 1654—56: II. Gáspár főszolgabíró.¹⁰⁶ 1672—99: II. Boldizsár (Cseke) szolgabíró a Kende Ádám alispán kuruc-csapatában harcolván, 1678-ban Herberstein szatmári parancsnok menlevelet állít ki részére, oly feltétellel, hogy a királyhoz hú marad s az ellenséghez nem pártol.¹⁰⁷ 1690—1704: V. János kuruchadnagy.¹⁰⁸ 1705—55: IV. Zsigmond (Cseke) II. Rákóczy Ferencnél a szécsényi országgyűlésen a vármegye követe.¹⁰⁹ 1709—37: V. Ferenc (Cseke) főszolgabíró. Őt és testvérét, III. Dénest, a beregi református egyházmegye bepanaszolja, hogy a kirendelt lelkészeket nem fogadják el. Összefüggésben lehetett ez azzal, hogy ezidőben az egyházkerület megdorgálta a beregi papokat, mert nagyon elszilajodtak.¹¹⁰ 1766—89: VI. György (Kölcse) az örökösödési és porosz háborúban kompánia hadnagya.¹¹¹ 1766—87: Testvére, IV. Dénes ugyanaz és táblabíró.¹¹² 1732—96: III. Sándor vármegyei esküdt.¹¹³ 1740—1802: V. István (Cseke) főszolgabíró, a család „litterarum conservator“.¹¹⁴ VII. Péter (Álmosd) táblabíró.¹¹⁵ 1790—1838: IX. Ferenc, a költő. 1848: I. Kálmán a Parainesis hőse, honvédhadnagy. Meghalt Ujszónynél. 1755—1802: III. Gáspár (Milota) vármegyei

ülnök, táblabíró. Mandics László milotai görög katolikus pap panasolta a vármegyénél, hogy őt Gáspár megverte. A görög katolikusok el is enyésztek Milotán.¹¹⁶ 1819: IV. József (Milotá) vármegyei esküdt.¹¹⁷ 1789—1819: II. Imre (Milotá) főszolgabíró, insurgens alhadnagy.¹¹⁸ 1789—1817: VII. György (Milotá) vármegyei ülnök, táblabíró; és mert erélyesen küzdött II. József germanizáló intézkedései ellen, ez érdeméért egyhangúlag választott főszolgabíró.¹¹⁹ 1847: V. Gábor vármegyei aljegyző.¹²⁰ 1830: II. Károly (Cseke) vármegyei esküdt és Beregben táblabíró.¹²¹ 1827—92: IX. Péter 1848—49-i honvédtiszt, Törökországban emigráns, Türr tábornok barátja. Híres lovas és tipikusan magyarfajta külsejében is. Emigrációból hazatérvén, sokáig szolgált mint vármegyei csendbiztos.¹²² Testvérei, V. László, 1848-i honvédtiszt, később ügyvéd. Másik testvére, II. Vince 1848-ban nemzetőr. Eleddig ő volt az utolsó a nemzetségből, aki az ősi fészkekben: Kölesén lakott és földbirtokos volt.^{123, 124} IX. Péter fia, I. Béla földbirtokos Olcsván, tisztviselője az Ecsedi lépcsőpoló társulatnak; mint több bizottság tagja, élénk résztvesz a vármegyei életben, országos mezőgazdasági kamarai tag. Lírai költeményei a szatmárvármegyei lapokban és a Lyrai Anthológiában jelentek meg.¹²⁵ Vince fia, VIII. József, dr. jur., mint államvasúti fogalmazó halt el. X. Zsigmond a megszállott vármegye Udvari nevű községében földbirtokos. Világháborút végigharcolta.

III. Mihály — 1788—1866 — csekei birtokos, főszolgabíró, több vármegye táblabírája, Szatmár vármegye fő-táblabírája, a költő kortársa, kit már Álmosdon felkeresett, mielőtt onnan Csekére költözött. Emlékezetes, hogy ő volt az, aki később azoknak az elégedetlen rokonoknak élére állott, akiket a költő tagosításkor megkárosított — amint ezt a költő halála után ellenségei feltálták. A költő életrajzírói el is ítélük ezért Mihályt, miután — nagyon természetesen! — kétségbevonták, hogy a költő bárkit is megkárosított volna. És a költő valóban nem károsított meg senkit. A csekei földek közt nagyobb minőségbeli különbség akkor sem volt, ma sincs. Lehetséges, hogy a rokonok a kérdéses területnek valamely előszereteti

értéket tulajdonítottak. És, ha ily értelemben és ennek előrebocsátása után feltehető, hogy valami kedvezés történt a költő részére: egészen bizonyos, hogy ő arról előzetesen semmit sem tudott. Feltehető-e arról az emberileg tökéletes férfiúról, aki irtózott az anyagiasságtól s annak útait egész életében kerülte, akiben annyi igazságérzés, annyi szeretet és atyafiságos ragaszkodás mellett annyi büszkeség lakozott, hogy életében bárkit is megkárosított volna? „Igazságszeretete, jósága, szelidsége, a szegények szeretete tekintetéből a szentek közé lehetett számítani” írja róla a Figyelmező 1838. 49. sz.-ban politikai ellenfele: Berenczei Kováts Sándor. De viszont igazságtalanok lennénk, ha Mihályt feltétlenül elítelnénk. Valami történt a költő háta megett, tudta és beleegyezése nélkül, ami a rokonság elégedetlenségét kiobbantotta. És ennek oka és szerzője nem lehetett más, mint az ő öccse és javainak leendő örököse, II. Ádám, apja annak a Kálmánnak, kit a költő neveltetett, kihez a Parainesist is írta. Erre az Ádámra a költő is panaszkodott leveleiben, mert rossz gazda volt; neki sok gondot és bánatot okozott; az ő és a saját gazdálkodását teljesen összezavarta. Ádám mint férj csapodár, mint testvér megbízhatatlan, mint rokon elbizakodott, kihívó és erőszakos volt. A Kölcsey-levéltár emlékeztet arra, hogy fiatalon árván maradt rokonát, III. Boldizsárt is megkárosította. A költő természetének tönkretétele a rokonsághoz nem méltó és elhírtelenkedett cselekedet volt; de az nem is ellene, hanem leendő örököse, Ádám ellen irányult tulajdonképpen. Ádám halála után ki is engesztelődtek a rokonok, minnek bizonyossága a családi iratok, melyek szerint a költő és ők a régi szeretettel érintkeztek egymással. Mihály túlélte a költőt s vármegyéje szeretetében halt meg. A költő javai pedig I. Kálmán halála után leányági rokonokra szállottak.¹²⁶

IV. Gábor, 1794—1872 (Cseke) több vármegye táblabírája, a költő bizalmasa, kivel mindennapos érintkezést tartott fenn.¹²⁷ III. Antal (Mikola, 1827), híres gazda, a vármegyei közélet, az úgynevezett nemzeti küzdelem tevékeny munkása s ezért is különösen népszerű és tisztelt

férfiú.¹²⁸ Antónia, 1821—1848, IV. Gábor és Lázári és Mezőkörpényi Nagy Krisztina leánya. Abban a szerencsében részesült, hogy fiatalságát a költő közelében tölthette; az helyezte is el őt Tenczer híres pesti nevelőintézetében. Nagyműveltségű hölgy volt, ki magyar, német és francia nyelven írt naplójában, mely jelenleg a nemzetségi levéltárban van, a költőnek emléket emelt, mert annak életéből több kedves gyzódot örökölt meg, megemlékezvén a nagy Wesselényi csekei látogatásáról s a költő végső napjairól is.

III. Antal fiai közül V. Sándor ügyvéd, majd debreceni m. kir. ítélőtáblai bíró, a régi magyar bírák mintaképe, törvényhatósági bizottsági tag; I. Ákos, volt vármegyei jegyző, földbirtokos; XI. Ferenc mint a szatmári városi közkórház igazgató főorvosa állott közszeretettben.¹²⁹ V. Sándor gyermekei közül I. Hedvig a nagyhírű fizikus, Klupathy Jenő dr. egyetemi tanár, M. T. A. tagjának felesége; ¹³⁰ XIV. Anna dr. Galánffy János debreceni közjegyző, kamarai elnök, kormányfőtanácsos neje, aki jelentékeny szerepet játszik a társadalmi életben; ¹³¹ VII. Sándor dr. Debrecen város tb. tisztii főügyésze, ügyvédi kamarai elnök, az Országos Ügyvédotthon Egyesület alelnöke. A világháborúban huszárfőhadnagy volt és Tisza István gróf ezredsegdtisztje. Több katonai kitüntetés tulajdonosa. Emlékbeszéde gróf Tisza István arcképének Debrecenben történt leleplezése alkalmából: a debreceni „Tisza István tudományos társaság“ I. oszt. kiadványai közt I. k. 3. sz. Emlékbeszéde a Tisza-huszárok serlegrakomáján: a Bpesti Hirlap 1926. jún. 3-i 123. számában stb.¹³² I. Ákos fia, II. Ákos dr. juris (Tunyog), okleveles gazdász, Csekében ősi birtokán gazdálkodik. A világháborúban huszárfőhadnagy, megsebesült, több katonai kitüntetést nyert.¹³³

VIII. János kir. ítélőtáblai bíró, földbirtokos, vármegyei bizottságok tagja s a szatmári Kölcsey-kör egyik alelnöke volt.¹³⁴ Fiai: XII. Ferenc dr. földbirtokos a megszállott Domahidán. A teljes vármegye utolsó tisztii főügyésze volt. Ő mentette meg Balku nevű ismerősének segítségével a költőnek Einsle által festett életnagyságú képét, mit a

megszállók a nagykárolyi vármegyeházaról már Bukarestbe vitettek s erősen meg is rongáltak. A mostani nagykárolyi Kölcsey-kör elnöke, a magyar kisebbség hűséges szóvivője. VIII. György m. kir. honvédtüzérszázados; a világháborúban több értékes kitüntetést szerzett.¹³⁵

VI. Gábor (Cseke) m. kir. gazdasági főtanácsos, híres gazda, több vármegyei bizottság tagja.¹³⁶ Gyermekei közül: X. István Csekében ősi szállásbirtokán gazdálkodik; több vármegyei bizottság tagja. A világháborúban mint honvédhuszárfőhadnagy súlyosan megsebesült.¹³⁶ II. Ella Bonyhádi Perczel Dénes huszárszázadosné, híres úrlovasnő.¹³⁷

IV. Béla biztosítóintézeti tisztviselő; világháborúban hadnagy.

II. Ignác 1848—49-es pirossapkás hadnagyként jelen volt Budavár bevételénél. Beregben vármegyei esküdt volt.¹³⁸

II. Dezső ny. pénzügyi főtanácsos, genealógus.¹³⁹

XIII. Ferenc a megszállott Tiszabölkényben földbirtokos; világháborúban Przemyslénél fogságba esvén, öt évig orosz fogoly volt.¹⁴⁰

A Székely Nemzeti Múzeum levéltára szerint (Rettegi) Kölcsey Tamás 1666. dobokavármegyei szászcegeői birtokos, Kölcsei István pedig 1671. tordavármegyei assessor. Ezek adatok hiányából a nemzedékrenden nem szerepelnek, bár valószínű, hogy odavalók.

Birtoklásuk története. Földjeiket többféle címen bírták, ú. m.: megszállás, csere, fejeváltság, királyi adomány, öröklés, zálog, vétel stb. Lássuk ezeket egyenként.

II. Achilles vonalánál megszállott birtoknak kell tekintenünk az I. Miklós comes által 1274. elcsereált, majd visszavett tolnamegyei Pertáltelkét, melynek elidegenítése ellen testvérei tiltakoztak.

Szállásbirtokaik zömét a már említett 1181-i határjárás oklevélben felsorolt szatmárvármegyei falvak alkották. Ezeket azért kell szállásbirtokoknak tekintenünk,

mert ha Anonymusnak a honfoglalásról ismert előadását teljesen elvetnők is és fenntartás nélkül Karácsonyinak arra az álláspontjára helyezkednénk, hogy hazánk egész területe még Szent-István koráig sem volt teljesen megszállva; hogy északkeleti irányban a határ az ungmegyei Örtől Csapnál érte el a Tiszát s innen Olesváig a Tisza, onnan Erdőszádáig a Szamos volt a határvonal (katonai szempontból elképzelhetetlen, hogy a Tisza-Szamosközt védtelenül hagyták volna)¹⁴¹: akkor is a Szamostól délre fekvő területeket (Etetyukodja, Ökörítő, Mácsa) a nemzetség által először megszállottaknak kell tekintenünk. Máskülönben nem tudott volna beférkőzni a körülötte levő Káta, Balogsemjén, Kaplony és Barsa-nem közé. Szent-Istvánnal való kapcsolatra vall az, hogy annak emlékét híven őrizték, képét megfestették és egész 1417-ig, mikor a Domahidyak összetörték, kegyelettel őrizték a czégyényi monostorban. A Kende Pál és Kölcsey Krisztina közt 1791—2., valamint a Kölcseyek s a csécei és kóródi lakosok közt 1791. évben folyt perek 1791. és 1794. évi Kende-irataiban „a szent királyoktól való donatio“-jukturól van emlékezet, ami azt jelenti, hogy ezt a területet ők szállották meg az ország első felosztása idején, Szent-István korában, aki arról az elveszett Legendát íratta.

Az itt elmondottakon kívül a dunamenti, illetőleg csongrádi eredetre vallanak a már ismertett győrmegei, a Kalocsa városra és Tótkalocsára vonatkozó adatok; hogy még századokig járnak Szatmárból Dunántúlra: I. Dénes az Esztergomban történekről Pécsre tanuskodni; a Biud—Beliud—Büd-n. Lászlóval (Pest, Szolnok, Csongrád m.), a Bochnyay (Bonyhád) Pállal való házasság; a tolnamegyei birtoklás (Pertátelke, Vajk, Malonta) és a veszprémi főispánságok.

Az 1181-i oklevél szövege magyar fordításban a következő:

„A Szentháromság, mint osztatlan Egység nevében! Béla, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmátia, Horvátország, Ráma örökös királya. A királyi kegyelem ékességé megnyilatkozik, valahányszor az elesetteket jogaikhoz juttatja és valakit a károsodástól megóvni segít, hogy

örök időig megingatlanul megálljanak. Tudja meg tehát minden Krisztusban újjászületett halandó, hogy midőn az isteni Anyának és örökké szűz Máriának dicsőségére Kulchey ispán által a Szamos partján emelt monostor jobbágysai Tatarhoz és Maradék fiához, Pálhoz szöktek s azokat előlnevezett monostor fiai és pedig: István és Péter fia: Konchi és Achilles fia: Achilles a mi színünk előtt visszakövetelték, mi kirendeltük részükre Farkas nádorispánt bíról, kinek igazságos ítélete közbenjöttével Gervasius (Csanád-n.?) fia: Pósa pristaldusunk útján megparancsoltuk, hogy megnevezett jobbágysok az egyház földjére Geruley (Czégény helyett, elírva) faluba, honnan megszóktek, visszavitessenek. S hogy valakinek eszébe se jusson ez egyház igaz javait elvenni, elrendeltük, hogy annak jószágait minden határjelével meghatározzák. Első határvonala a monostornak tehát Fülöpfalujaival (Fülpös) a második Zizna (?) községgel, a harmadik községgel esik össze, melyekben lovasszolgálatot teljesítő jobbágysok vannak, kiknek neve Tudni kell, hogy a Szamoson túl két jószág van és pedig Tyukod és Darócz. Tyukod birtokhatára kezdődik Penchy majornál és Saul majornál; innen a balkányi út és balkányi szögön át húzódnak Chaponosig; innen a kis Égerig, Anyatava halastó irányában, mely egészben a monostoré; innen a Kerektó középészén át és az Árok mellett a Szamosig; a Szamoson át ismét Cuse (?) határáig, továbbá mellette a rétnék iránya a kis domb és Mácsa határdombja a Szamosig. Ebben a jószágtestben lovasszolgálatot teljesítő jobbágysok vannak. Darócz határa kezdődik a Morotva kifolyásánál, amely egészben a monostoré. Innen Gábriánál a gáborjáni kis hegytől, amelytől a nagy hegyig p. ; innen ismét túl a Szamoson Cuse (?) határáig. Ezen a jószágtesten is lovasszolgálatot teljesítő jobbágysok vannak. Szekeres jószág határa kezdődik Bezenynél (?) — de Bozán — a hosszú erdőnél; innen Liszkához, innen Ortogláig (?) ér és áthalad a Mesterének nevezett halastó végén. Innen toronyirányában áthalad a határan; innen az Ered (?) nevű halastóig. Ocokur (Ökörítő)-ig; innen Zsarolyán taváig, honnan

irányul az útmenti szilfáig. Innen a Saár nevű halászó-helyig s viszont a folyón át ismét Bosán(Borzova)-ig. Ezen a jószágtesten szintén lovasszolgálatot teljesítő jobbágyok élnek. Van az említett monostornak az erdőn négy jószágga, miknek neve : Seta (Cseke?) Gebusa (Cséce?), Mil..(ota?), Turi, melyek első határa Bechy (Bees), a folyón át a Cuni vizéig. (Talán a Köncs, Cunelius vizéig? Ma Batár.) Innen folytatódik Sebespatak és Ökörmezőn át Sonkádig. Innen túl a Turon az Ered (víz) kútfejéig és a... dombig. Innen Tálnok mellett Füleddig, innen Rakattyáig. Innen Kapolnokon túl a hegyig, amelytől jobbra a Saárszeg. Bős körül Penyige határáig; innen Kömörő határszélétől a hegyig, a Saárszegig, honnan a folyón át Vésztő erdőig; innen Könczöltől (Köncs után elnevezve!) a Tur közepén keresztül a Tiszáig; a Tisza közepén át viszont az első határpontig. Ezen a két birtoktesten felerészben Milota és T... felé keletre Kelchei (Kölcese helyett!) határában levő Eger és Füledd az egyház oltalmát és védelmét szolgálja. Mánd község első határjéig (terjedő részek), tudniillik az egyház személyzetének (papjainak?) közönséges használatára rendeltettek az apáti földekkel együtt, de úgy, hogy az egyház földjeitől nem idegeníthetők el. Tur jószágán van két erdőőr, kiknek neve.... és mások, kik azzal foglalkoznak, amit nekik elrendelnek. Van egy malom, abban egy molnár, kinek neve Eleus (Illés?). Cseke nevű jószágon lovas jobbágyok élnek, kiknek neve..... és mások, kik azt művelik, mire utasítottak s egy erdőkerülő, kinek neve Cheke. Gebusa (?) birtokon lovasjobbágyok élnek, kiknek neve..... és mások..... Minden falu pedig évenként adni tartozik az egyháznak három-éves ökröt, egyéves malacot, minden ház húsz dénárt és mérő-mézet, egy veder (idria) sert, egy mérő szemesterményt, tyúkot és két kenyeret. Minde felsorolt jószágán található harminchárom jobbágy (szolga)-szállás, tizenkét eke, hetven ló, száz ökör, kétszáz sertés — Pud nevű pásztorral, — háromszáz juh.

Hogy pedig az említett egyház igazsága örökre sértetlen maradjon és senki se merjen ennek ellentmondani, a

Szent Szűz tiszteletére és az egyház fiainak kérelmére rendeltük, hogy e levél a királyi pecsét erejével megerősíttessék, az Úr megtestesülésének 1181. évében, amikor Miklós volt az esztergomi, András a kalocsai érsek, Péter az egri, Mikod a győri, Jaus (helyesen Jób) a váci püspök, Farkas nádorispán, Dénes a bácsi, Eső a bihari, Miklós a szatmári ispán, Galán (Kalán) a kir. udvar kancelláriusa, aki ezt az írást feljegyezte.“

Ez az okirat egyike volt a legelsőeknek, miket a kir. udvari kancellária kiadott.

Az oklevélben a helynevek hibásan vannak írva, de a területek meghatározhatók. Megtudjuk belőle, hogy a czégyényi monostorban apátság, tehát magasabb papi testület székelt. Feltünteteti a kortörténeti adatokat: a szolgáltatót járandóságokat, az ispánságon talált jobbágy-szállásokat és személyeket, kiknek számát — szállásonként minimálisan huszat számítva — legalább 640-re tehetjük. Ez az ispánság területéhez képest kevés, de az akkori népsűrűséghez viszonyítva elég. A felsorolt ekék számából következik, hogy nem is jutott minden falura egy eke. Az állatállomány számából kitetszik, hogy eleink ingóságokban majdnem szegények voltak. De, ha meggondoljuk, hogy ez a vidék vizekben, erdőkben, halakban, vadakban akkor még gazdag volt, elhihetjük, hogy nem szűkölködtek. Az ispánság területén kezdetben bizonyára a czégyényi egyház volt az egyedüli, holis, valamint később Kölcsen és Bessen a magyar alapítású Pálos-rend szerzetesei végezték a lelkesítő és tanítói szolgálatot.

1344. évben Péter-Pál után következő vasárnapon (VII. 4.) Nagy Lajos király a Nyárad vize mellett, Beret-halomhoz közel kelt okiratban lemond az ispánság területéért atyja által indított keresetről és perről és Czégyény-monostora kegyuraságába, továbbá Kölcse, Istvándi, Szekeres (Kis-Nagy-Kápolnás), Kóród, Cseke, Cséce, Milota, Kömörő, Ökörítő (Alsó-Felső), Mácsa, Ete (Ece) Tyukodja falvak és minden rajtalevők, tartozékaik, ú. m. Turbuszló, Csüröstelek, Petlend, Urbánd, Anyatava halászóhely, jogosultságaik, nevezetesen: a

kölcesei hídvám, a kóródi révvám örök és visszavonhatatlan tulajdonába I. Dénes fiait, fiaiknak fiait és ezek örököszeit hűséges és kiváló szolgálataik érdemeért visszahelyezi és megerősíti.¹⁴²

1546—9. I. Ferdinánd Ferencet és testvéreit és czégyeni Kendéket az adományában megerősíti.¹⁴³

A visszahelyezést követő 1345. évben Szent Egyed napján (szept. 1.) az öt Kölcesey megosztozik a nemzetségi javakon s így azok egyéni tulajdonaikká válnak. Az osztály a következő:

Kölcese és tartozéka Turbukló (v. Turbuszló), Füleld és tartozéka Csüröstelek, Csécese és tartozéka Kerepse, Kápolnásszekeres (az előbb és később Becsnek nevezett falu), Cseke és tartozéka Pet(Pec)lend és Urbánd, Mácsa, Etetyukodja, Alsóökörítő és tartozéka Anyatava, Felsőökörítő jutott az elsőszülöttnek: Jánosnak, ki a Kölcesey nevet tartotta meg, Jakabnak a Kölcesei Nagyok, Andrásnak a Kölcesei Farkasok ősének.

Ökörítón a XIII. sz.-ban állítólag Johannita-rend tartózkodott.¹⁴⁴

Kóród és tartozéka Kenéztelek, Csécese, Istvándi és tartozékai Jeszenő, Farkasdy és Tur, Kömörő és Milota jutott Mihálynak, a Kölcesei és Ártánházi Bornemiszák és Miklósnak, a Czégyenyiek, illetőleg az 1500-as évektől Kendék ősének.

Tartozékaival Vécse, Darócz (ma Fülpösdarócz) és Kissárkánnyal együtt Czégyeny-monostorát, mit „őseik temetkezési helyül választottak“, közös használatra rendelték, épügy, mint a vizeket, erdőket, malmokat, kivéve a czégyenyi malmot, melynek jövedelme kizárólag a monostor papjaié.

Kölcsében az apai kúria a kerttel és méhessel Jakabé és Andrásé, a másik sessio a Tur mellett Jánosé; Istvándiban a Cseke felőli lakóház Mihályé, a Mánd felé eső Miklósé.

Az osztály visszavonására vagy megváltoztatására 40 márka büntetéspénzt állapítottak meg.¹⁴⁵

A monostornak ekkor már Kápolnásszekeresen (Becsen) és Istvándiban filiái (capellae) voltak. Előbbi helyen 1519. a Pálosok egy nemesi telket is kapnak.¹⁴⁶

Neveztek pedig a felsorolt birtokokat gyűjtőnéven „Kölcealjai falvaknak“; a közbirtokosságot pedig „Kölcesey-familiának“.¹⁴⁷

Ugyanezek és még Malunta, Timotheustelke és Zsarolyán falvak találtattak az ispánság területén a Domahidy Miklós megölését — 1352 — követő határjárás idejében is.

Ez a szállásföld négy folyó közt terült el: a Tiszától délre, a mai Batár, a Tur és Szamos közt, illetőleg: a Szamos két partján (mert Etetyukodja, Ökörítő és Mácsa ettől délre feküdtek); és épügy, mint a nemzetség Alsáni-ágának a Száva hajlásában Alsán vára körül elterült birtoka: par excellence honvédelmi célt, a Tiszavonal védelmét szolgálta észak, a Silva regis, Silva beregiensis, az Oroszkapu (Vereckei szoros) és Máramaros irányában. Birtoklásuk tehát nagyobb jelentőségű volt, mondja a Borovszky-féle vármegyei monográfia, mint a vármegye belsejében levőké, mert az átjárókat őrizték. A Tisza partján öt falujuk volt. Bizonyítja ezt, hogy Kölcsétől délre, 6 kilométerre, a csaholei út mentén egy határrészt ma is Várdombnak neveznek, ami egykori őrtorony emléke. Maga Kölcese község, mit a Tur és Eszteró vize teljesen körülzár, palánkokkal megerősített „szigetköz“ volt, mely a kővárak építése előtt egyik neme volt a védelem céljára használt természeti erősségeknek. Előretolt állás volt a Tisza és Batár szögében Becs (Kápolnásszekeres) s mellette a tiszai rév, melynek fontosságát bizonyítja, hogy II. Rákóczi Ferenc kurucái is ott keltek át. Ennek emlékét a Vész nevű határrész őrzi.^{147a} Jókai a Szeretve mind a vérpadig c. regényében írja ezt le. Bizonyítja fontosságát a közeli Tisza-híd, amit most a csehek bitorolnak. Becs, a Gombóc-Melich-féle Etimológiai szótár szerint avar, kún, besenyő nyelven: béc, különálló helyet, külvárost, nyúlványt jelent. Különösen vizek mellett fordul elő mint önálló község vagy határrész neve. Azonos Bécs város nevével. Semmi köze tehát a Bescy (Beke kicsinyítése) családnévhez, akiknek tulaj-

donába különben is csak 1483-ban ment át a Kölcsei Farkasoktól,^{158/6} Becstől nyugatra a tiszaparti Milota (a vidéken közszájon forgó honfoglaláskori rege szerint elnevezve egy Milota nevű szláv-bolgár hercegnőről)¹⁰⁷ egyrészét ma is Kaszárnyának nevezik. Itt és a mellette levő Csécsén laknak a foglalkozásukról (nyílkészítés) elnevezett őslakó Nyilas-családok. Végül az ispánság nyugati szélén, a Tisza és Tur szegletében volt a csekei vár. Ezt a XV. század közepén Kölcsei Bornemisza Krisztina, Károlyi Bertalannétől, a Károlyiak örökölték. 1460-ban Károlyi János a leleszi konvent előtt eltiltja Doby Lászlót annak megszerzésétől.¹⁴⁸ Építési ideje a tatárjárás utánra tehető. A Tiszából kivezetett vízárokkal és bizonyára sáncokkal, palánkokkal megerősített földvár volt ez, mit Jókai a Törökvilág Magyarországon c. regényében (I. k. 71. l.) úgy említ, mint ami a XVI. század végén már elpusztult. Emlékét máig őrzi a Tisza által szatmári és beregi részre szakított Várszeg nevű határrész. Hadászati fontosságát már korán elveszthette, mert körülötte egymás után épültek az erősnél-erősebb kővárak: északon a királyi Borzsova, Nagyberég, Kovászó (a Matuznayaké), Nagy-szóllás (előbb a Barsáké, aztán a Perényieké), Nyaláb (a Perényieké), keleten Rozsály (a Rozsályi Kúnoké), Szatmár királyi vára, délen Ecsed (a Báthoryaké), nyugaton Semjén (a Kállayaké).

A nemzetségnek e vidéken történt hadakozásáról tudjuk, hogy harcolt Bogdán máramarosi oláh vajda ellen; hogy Sándor tatár fogságba esett (akkortájt történt, hogy a Milotán elásott aranyértékeket a tatárok kiásták); a milotai Törökokrétje nevű határrész is beszél erről. Többben voltak köztük ecsedi várkapitányok. Kende Gábor kurucvezér e vidéken is operált.¹⁴⁹ Bizonyos, hogy a nemzetség történetének nagyobb részét fegyverben töltötte.

Csere címén bírták 1327. óta, I. Mikó mester útján, Kis- és Nagyszekeres és Zsarolyán, illetőleg Szekeres más részeit 1378. óta; 1515. óta Biharban Kisléta és Encsencs részeit.¹⁵⁰

Fejváltságban kapták a Domahidyaktól 1423-ban Penyige és Dányád $\frac{2}{3}$ -át. Ezeket a Kendék ma is bírják.¹⁵⁰

Adományban kapják Nagy Lajostól Visegrádon 1363. okt. 3-án „János, Jakab — Dénes fiai — hajdan veszprémi comesek s a király hű katonái régebbi érdemeikért, hű és ingyenes szolgálatukért“ Beregben Baktát, melynek egyrészét a Kölcsei Farkasok már 1489-ben zálogba adják Szirmay Flórisnak, a Szirmai Fóris-család ősapjának; Szatmárban Malontát és Timotheustelkét; Visegrádon 1364. febr. 25-én I. Dénes öt fia a bodrogmegyei Pétermonostorát; Pozsonyban 1578. X. 22. II. Rudolftól János a zempléni Kyszthe, Barancs helységeket és Komárpusztát; 1633. Magdolna egy szőlőföldet Szinyérvár-alján.¹⁵¹

Öröklött javaik felsorolása e dolgozat kereteit meghaladná: azért ezt mellőzzük.

Ismeretlen jogcímen bírták Kölcsey I. János unokái, II. Péter és György 1430. előtt: Biharban Nagymihályt, Hunyadban Szentkirályt, Monyoróstelkét és Hercestelkét; Tolnában Vajkot, Malontát.¹⁵²

A sokáig kizárólag Kölcseyeknek nevezett Bornemiszák ismeretlen időben és címen szerzik meg Szabolcsban az egyik előnevüket adó Ártánházát, hol Szent Miklós tiszteletére már 1433. parochiális egyházuk volt. Szabolcsban Gemzset, Csokalytelkét, Beregben Nagymuzsaly felét, Tiszaszalkát, Szatmárban Bélszalka részét Kölcsei Bornemisza Krisztina örökli édesanyjától, Gyulaházy Orsolyától és viszi hozományként Károlyi Bertalannak. 1410-ben bírják már Szabolcsban Rakamazt, Vencsellót, Monostorosadonyt, hol temetkeztek is, miket István fia László zálogba ad a Szakolyiaknak; Balsát, Gávát, Kenézlőt, Szabolcsot, melyek azelőtt e nemből származott Szabolcsy-cs.-ei voltak, Monostorpályit, Fehértót, Nagyábrányt, Búdmonostorát, Pócsot, Nyíregyházát; Szatmárban Fábjánházát, Vasvárt, Ecsedet, Vállajt, Teremet, Lugost, Angyalost (1515-i királyi adomány), Bagost, Csanálost; Biharban Encsencset, Nagyábrahámot, miknek nagyrészét 1469-ben eladták a Báthoryaknak; ugyanott Hosszúpályit, Pircset, Körtvélyest kir. adományban; 1552-ben Henczidát, Bánkot, Sámsonyt, Okányt, Balkányt, Puzart;

zálogban a poroszloói uradalmat; Ugocsában Gáspár mester, istvándii pap bírta Ujlakot, Ardót, Rakaszt, Mátý (Magy) falvát.¹⁵³

Az 1345-i osztozásnál az öt Kölcsey-testvér az osztály megváltoztatására és visszavonására büntetést állapított meg. De az időt nem tudták megállítani. Az idő s vele a természetes fejlődés, erőszakos beavatkozás, vis maior, előrelátás hiánya az utódoknál nagy változásokat idéztek elő. Ősi birtokaikon, melyek a XIV. században az Ecsedi-lápban mélyen bentfekvő Ökörítőtől a legdélibb beregi hegyekig nyúltak el, legelső rést családjaik népesedése következtében a lánynegyed ütötte. Az első idegenek házasság révén jutottak tulajdonhoz az ispánság területén. Per nélkül — igaz! — nem igen adták azt ki. Werbőczy István nádor is csak per útján jutott anyósa, Surányiné Kölcsey Dorottya lánynegyedéhez, mint erről a nemzeti levéltár 1552-i leleszi konventi iratai beszélnek; sőt 1339-ben Róbert Károlytól Kölcseire és Czégényre nézve mentességet is eszközöltek ki a lánynegyed alól.¹⁵⁴ Majd jöttek az ellenséges betörések: besenyő, kún, tatár, lengyel seregek; 1514-ben a Dósa-féle lázadás e vidéket Ugocsától kezdve végigpusztította; dél felől a törökök, németek; a kurucok, kik 1705-ben még a sírokat is kirabolták, népességét falvanként 2—3 gazdára apasztották. II. Rákóczi Ferenc krimi tatárai Csekében egyfolytában három évig élőködtek. Mindez roppant áldozattal és veszteséggel járt. Nem volt idejük földjeik alapos művelésére, módjuk az utak rendbentartására, a folyóvizek szabályozására. Ezek közül a Tur, melynek neve is tavat jelent, kiöntések alkalmával tóvá szélesedett és kilúgozta szántóikat és legelőiket. Kölcsey Antónia naplója a Tisza pusztítását írja le, mely zuhogva sepri végig Csekét s oly vízözönt okoz, melyből csak fák, bokrok s néhány ház fala látszanak ki. Terményeiket, állataikat nem tudták értékesíteni; piacuk nem volt. Nem csoda tehát, ha a letelepedésüktől eltelt ezernyi év alatt anyagiakban elerőtlenedtek, társadalmi helyzetük színvonala is a közép és kismemesség életmódjának színvonalával lett egyenlő. Szükség esetén ők is földjeik eladásával vagy

elzálogosításával segítettek magukon. Pedig a kiváltás nehezen ment; kivált: ha a zálogbirtokos királyi donációt is kapott, mint Splényi Gábor III. Károlytól 1730-ban,¹⁵⁵ gróf Károlyi Antal és gróf Zinzendorf generálisok Mária Teréziától. 1779-ben Kende Sándor fel is szólítja Kölcsey Dénest, hogy a két család mondjon ellene ennek. Dénes a perre 1000 frtot ad.¹⁵⁶ Ezeknek a zálogváltó pereknek hínárjába aztán végzetesen bele is keveredtek, úgy hogy azok még a XIX. sz. közepén is folytak a Károlyiak, Wayak, Telekyek és Rádayakkal. 1819-ben még a költőnek is megbízást adnak, hogy pesti útján a Károlyiakkal folytatott perben járjon el.¹⁵⁷

Legérzékenyebb anyagi veszteséget okozott azonban ennek a családnak is az 1852. nov. 29-én kiadott császári ősiségi nyílt parancs, mely a zálogbirtokok kiváltására kétévi határidőt tűzött ki. Ennek következtében az ősi birtokok nagy része odaveszett, mert az 1848—49-i szabadságharcban kimerült birtokososztály akkor már általános tőkehiányban szenvedett.

A sokszázados küzdelem ellenére a XIX. század elején még otthon voltak az ősi ispánság legtöbb falujában. Így: Kölesén, uradalmuk központján, hol valamikor a vörösbarátok látták el az 1646. évben III. György és Ráthy Judit által épített¹⁵⁸ és a mennyezet ma is olvasható felirata szerint 1768. évben VI. György és felesége, Komáromy Anna-Katalin által restauráltatott templomban a szolgálatot. Milotán, hol most Kölcsey Pólexina Horváth-Thurzó Gáborné unokái: a Tarpay-Nagy-család bírja az ősi föld egyrészét. Csekében, honnan Kende Gábor a kuruc hős, majd konstantinápolyi követ küldöztette Teleki Mihályhoz írt leveleit; hol valamikor a huszáraival a szomszédos Badalón három évig szállásozott gróf Gvadányi József vadászatott, fordult csónakjáról a Tiszába és gyűjtötte a népi elemeket a Peleskei nótáriushoz; hol Petőfi a Barna kislány, alszol-e még?, Borús, ködös őszi idő, Az én képzeletem, Ereszkedik le a felhő kezdetű költeményeit írta. Ezekben a községekben őrzik patronátusságuk emlékét a templomi székek címerei, kegy-szerek, alapítványok, miket Kölcsey Lajos, Pál, Sámuel,

Dénes 1802. szept. 16-án a csekei egyház részére regálejog és telek adományozásával szaporítottak.

Paradicsomi vidék ez, mondja naplójában Kölcsey Antónia, melynek leírását nagy vonásokban maga a költő Kölcsey és később Petőfi nyújtotta Tisza című költeményében (mert Kisar vidéke az egész szatmári Tiszaparté); mindenkép méltó arra, hogy annak képét bujdosó magzatja még Calypso keblén is sirassa... Gazdag tehetségekben is. A költőn kívül ide vezetnek vissza gyökerei a milotai Nyilas Istvánnak, a XVII. sz. tudós püspökének, kinek tehetsége bizonyára az ő falusi iskolájukban tünt fel; Papp Endre költőnek, Kölcsey Ferenc egyik tanítványának; a tudomány, írás és zeneművészet kiválóságainak: Csekei Warju Elemér történettudós, a M. T. A. tagjának, kinek családjából volt Kölcsey Ferenc apai nagyanyja, Ábrányiné Katona Klementinának, Kende Juliának (Szikrának), Móricz Zsigmondnak, Bojti Milotay Istvánnak, kinek családja Kende öznya révén Kölcseben volt birtokos, Galánffy Lajos zongoraművésznek. Népe színmagyar, melynek nyelve pogánykori elemeket őriz: még mindig „réjál“ ha dalol; dévaj kedvében ma is a fehér lovat, haragjában a holt istent emlegeti; a gyermeket ősi finn szóval pulyának nevezi. És ez a vidék várta már ölére, mint anya gyermekét, Álmosdról a mult minden édes-bús emlékével a költőt, hogy annak fogékony lelkét ő is megtermékenyítse.

Összegezés. A Kölcseyek pályája nem ívelt magasra; de Anonymus és Mária királyné 1382-i oklevele a tanuk, hogy nem is ívelhetett magasabbra a kiindulási pontnál. Zajos szerepet nem játszottak; az ország és vármegyéjük nyugalma kétes szerepléssel — sok más családhoz hasonlóan — nem veszélyeztették; zavarosban nem halásztak; vagyonszerzésben mértéket tartottak; függetlenségüket, őseiktől örökölt hagyományait megőrizték; kötelességeiket mindenkor teljesítették. Ha idők folyamán szomszédaikkal háborúskodtak is, csak koruknak életét éltek, amely kor sem jobb, sem rosszabb nem volt a mainál. Erdemük ispánságuk benépesítése, mit a kurucvilág lezajlása és a többszöri pestis után megismételtek, mikor is

VI. Kölcsey György Kölcset, egy másik Kölcsey Csekét telepítette be. Ezzel szemben a mai nemzedéket szemrehányás érheti azért, mert maga is kezd elnéptelenedni. Említésre méltó, hogy jobbágyaikat már a XVII. századtól kezdik fel szabadítani s így lehetővé tették szabad parasztfaluk alakulását, s azok birtokszerzését.¹⁵⁹ Ispánságuk az Árpádok és Anjouk alatt honvédelmi feladatot végzett. Az első tizenkét éke megjelenése óta megoldották a gazdasági közigazgatás feladatait. A helynevek is emlékeztetnek erre. A Szekeres nevű községek lakossága kerék- és kocsigyártással és Kápolnásszekeresről (Becstől) kiindulva sószállítással és Fülesdéz fazekasiparral („füles“ készítésével), téglagyártással foglalkozott. Ökörítő, Mácsa (mocsár) gulyáik legeltető helye, Etetyukodja valószínűleg fácskos kert volt. Nagymuzsalyban malomkövet bányásztak és timsót. Az erdőket külön, évi familiáris gyűléseken adminisztrálták. Bíraskodási feladatot végzett részben egészen 1848-ig. Kulturális feladatot egyházak és iskolák alapításával és fenntartásával a reformáció előtt és után, mely egyrésznél 1545-ig már megtörtént.¹⁶⁰ Kölcseben már igen korán akadémia = nemesi ifjak részére papi vezetés alatt fenntartott nevelőintézet volt,¹⁶¹ melynek javára a diósgyőri Pálosok kérésére Kölesei Farkas Mártonné: Charnavoday Anna mint patrona 1489. táján 100 frt értékű birtokot adományoz.¹⁶² Azonkívül házipapokat tartottak. Milotán erről beszél ma is a Páldeákvágása határrész. 1428-ból várri Marton deákról van feljegyzés.¹⁶³ Az érem másik oldalát a tiszakóródi Boszorkányföld gyaníttatja. A vármegyei közigazgatás nevükkel elválaszthatatlanul összeforrt. A vármegye legelső gyűléseit, miről a monográfiák tudnak, 1357., 1368., 1370-ben, mikor a Farkasok őse, Kölcsey András volt a fő- és egy Bethlen Gergely az alispán, az ő ősi szállásaik közé tartozó Csekén, 1661-ben Kölcseben, 1705-ben Czégényben tartották. 1368. aug. 4-én egyenesen I. Lajos király rendeletére kellett az ország-bíró által Csekébe kitűzött gyűlést okvetlen megtartani, hogy a Károlyiak és Vitkayak közt folyó perben ítélni lehessen.¹⁶⁴ A vármegyének mindvégig tisztviselőket és követeket adtak, a XVI. századtól a Kendékkal fel-

váltva, kik közül 1608—1805. között tizenkét alispán, 1846-ig három főszolgabíró és több követ volt. E tisztviselők és követek közt a nagy, a sok között is egyetlen Kőlcsey Ferenc : a vármegyei főjegyző és pozsonyi országgyűlési követ, a költő, kinek neve fogalom ; kiról a következő rész szól.

HARMADIK RÉSZ.

Kőlcsey Ferenc két, eddig ismeretlen levele.

I. Tekintetes, nemzetes, vitézlő Kőlcsei Kőlcsey István és Imre Uraknak, tisztelettel
Milotán.

Cseke, Septemb. 18-dikán, 1827.

Kedves Bátyám Uram! Pénteken hijában vártuk Bátyám Uramékat; Szombaton reggel végre megérkezett Bátyám Uramék helyett József bátyám, 's azon ígérettel, hogy Károlban bennünket felkeres, előre ment; azonban a' mint innen elment, többé nem láthattuk; annyit fiscalis Kallós Urtól hallánk, hogy ott volt; mit csinált és beszélt, nem tudjuk. A' mi minket illet, mi Secretárius Bártfayval személyesen szólottunk (Róth, a' director már nem vala Károlban), azután fise. Kallós Urnak egy írásbeli declaratiót adtunk által, melyben a' Milotán tett meghatározásunk foglaltatott. A' dolog a' legjobb uton van, 's remélhetjük, hogy rövid időn vége szakad. Csak két nehézséget tettek; egyet, hogy talán a' kívánt summa nagyon sok; másat a' leányágra nézve. En ezen nehézségekre a' szükséges felfedezéseket megtettem, 's alkalmasint jó resolutiót fogunk nyerni; de a' summából minden esetre le akarnak huzni. A leányágról lévén itt szó, el nem hallgathatom, hogy József bátyám Csekére jöttében a' mezőn bizonyos Mándi Pálnak (a' Kőlcsey György unokáji közül) elbeszélte, mi dologban jár, és talán többet is, mint ami történt. Ez nyilvánvaló hiba; mert ilyen tractatusokat nem szükség a világ nyelvére kötni; férfiak dolga az, hogy amihez fognak, azt végbe vigyék és hallgassanak. Ez okra nézve engedjék meg Bátyám Uramék, ha óhajtom, hogy bár magok jöttek volna el, a' helyett, hogy képekben olyant küldötték, a ki harangozni szeret, 's önnön maga alatt vágja a' fát. Imre bátyám ellen ugyan nincs panaszom, mert Atyjának betegsége kimentí; de István Bátyámat a' tengeriszedés nem mentheti ki: A' közdolog mindennél előbb való; nekünk is volt itthon dolgunk, 's ha azt hátra hagyni a' familia' dolgáért nem akartuk volna, most is ott volnánk, a' hol az előtt. Kallós Urnak által adott declaratióink Pesten a' directorátusnál fog felvétetni. Bártfay, ki nekem igen

kedves barátom, ígérte lehető segítségét. Ajánlom magamat K. Bátyám Uramék' atyafiságos indulatiba, 's tisztelettel maradok alázatos atyafi szolgáljuk : *Kölcsey Ferenc*.

Eredetije a budapesti Kölcsey Ferenc-reálgimnázium birtokában. Találatott Tarpay Lajos leányági lemenő milotai lakos levelesládájában.

II. Kölcsey Ferenc Nagy Krisztina férje: Kölcsey Gáborhoz írt levelének teljesszövegű másolata :

„Édes Öcsém,

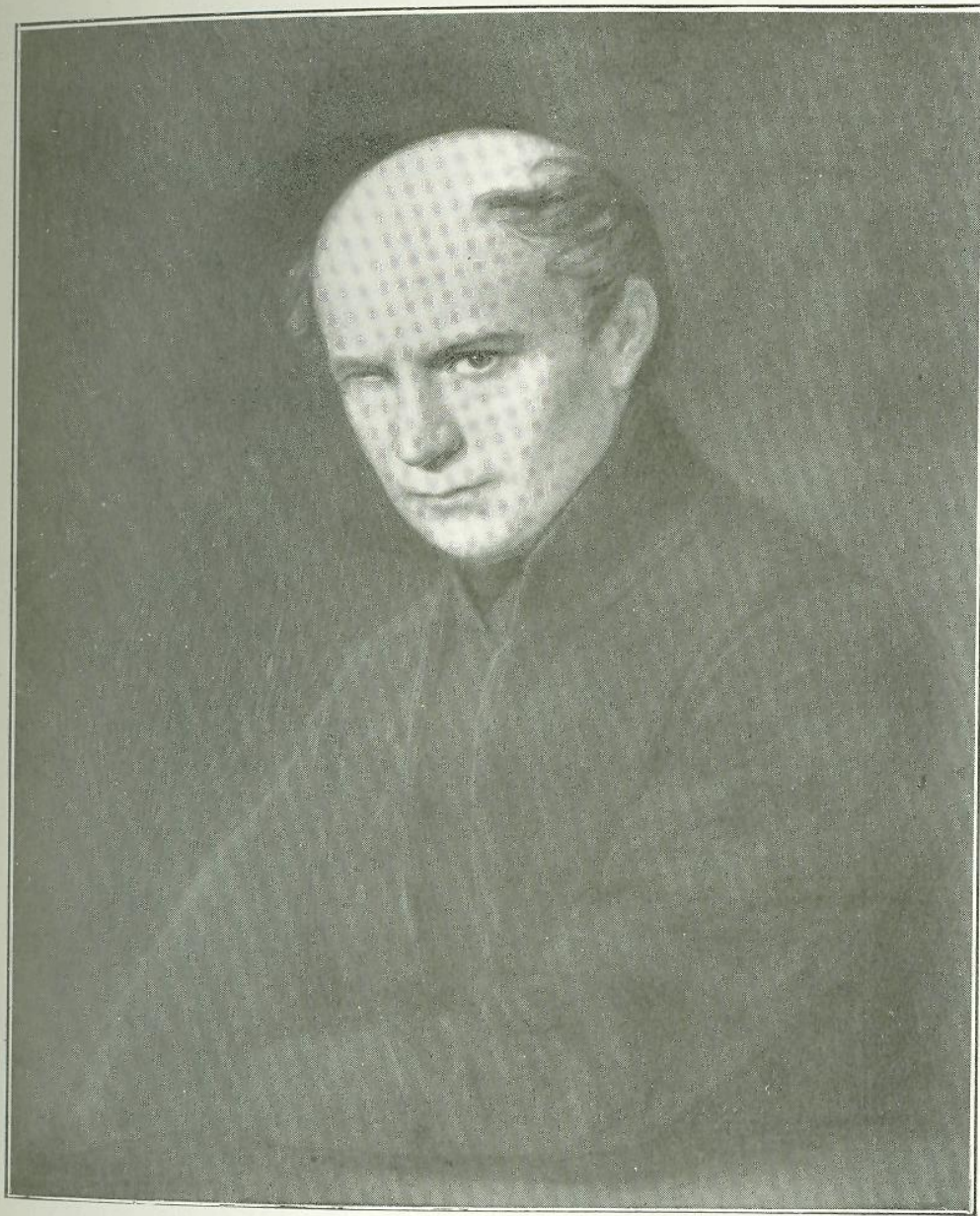
Küldünk olajat, de kérünk egyszersmind, hogy ne használjátok, mert nagyon hizlalja a' sebet. Én midőn a' kis Lenka meg égett, próbáltam az égés által esett seb' curáját 's tulajdon tapasztalásomból ezt írhatom. Először jó a' seb tüzét aludtt tejjel rakva kivenni, azután pedig földi bodza-levelet kell szedetni (van az most is, mert Lenka is ilyenkor égett meg) 's borba megfőzni, és ezen borba megfőtt leveleket kevésse melegen a' sebre rakni, 's a borral locsolni. Higyjétek el, hogy én curáltattam Lenkát patikai szerekkel is Hemtner által, de a bodza ezerszer fogatosabb volt.

Öllelek
Fer.“

Pepi csókolja Kriskát, 's holnap meglátogatja.

Eredetije özv. Kölcsey Gáborné szatmárcsekei lakos birtokában.

Kölcsey Ferenc, a költő, harcos apák leszármazottja. Közvetlen felmenői közül nagyapja és annak testvére mint hadnagyok Szatmár vármegye nemesi felkelői közt vitézkedtek az örökösödési és a hétéves háborúban. Apja, Péter a jogi tanulmányok elvégzése után a gróf Hadik huszárezredben szolgált. A Kölcsey-levéltár foliánsai említik, hogy a szomszédos ugocsai Végardó községben lakott Nagybányai Horthy Sámuel a feleségével való viszálykodás miatt ugyanakkor lépett be a Hadik huszárezredbe. Minden jel arra mutat, hogy Kölcsey Pétert hasonló ok, talán az apai szigor vitte erre a lépésre. Valóigaz, hogy tizenhárom évig gyötrődött a hadseregben; mire onnan kiszabadult, vére is lecsendesedett. Komoly, érzékeny, sőt gyöngyeidézett ember lehetett. Erre vall halála is,

A KÖLTŐNEK BARABÁSTÓL SZÁRMAZÓ ARCKÉPE

mi nem sokkal az után következett be, hogy egy beteg nőrokonával kikocsizván, ez őt örültségi rohamában megtámadta. Ennek következtében ugyanis Péter megbetegedett s betegségéből haláláig fel sem épült. A költő tőle örökölte szókefűrtű fejét, kifinomult és bánatos arcát, lelki berendezettségét: rendkívül érzékeny kedélyállapotát s ami a tudomány mai állása szerint ebből folyt: fokozott termelő és alkotóképességét. Péternek képmása nem ismeretes, de a költő arcvonásai az oldalági leszármazók némelyikénél ma is feltalálhatók. Péter felesége, Nagybölonyi Bölony Ágnes a krassói és középszolnokvármegyei alispánok, közelebbről Bölonyi Ádám alispán és felesége, Ippi Bydeskuthy Mária sarja, „szép Erdély barnafürtű leánya“: a jó és okos feleség, a „hű“ anya mintaképe volt.

Kölcsey Ferenc maga is harcos egyéniség. Harci eszközei: a szellem és szív fegyverei, melyekkel a szellemi elmaradottság, a társadalmi és nemzeti mozdulatlanság, az elnyomottság ellen küzd. Kezében karddá lesz a toll, ajkán a szó. Alaptermészete az elégedetlenség: elégedetlen a környezettel, a magán- és közélettel, gyakran önmagával; ebből származik vágya szebb és jobb élet, szebb és boldogabb haza után. És elégedetlenségre bőven adott okot élete. Még gyermek s már apját, anyját elveszti; irigy betegség megfosztja egyik szemétől; idegenbe kerül, ismeretlen, elmaradt, Kállay Ferenc, Takács és Freytag kivételével őt meg nem értő társak, rideg és közönyös tanárok közé; reászakad testvérei, később unokahuga és öccse gondozásának feladata, a gazdálkodás terhe; testvérei sem értik meg; majd öccse, Ádám elbizakodott és kihívó modorával rázudítja legközelebbi rokonai haragját s gyanuba keveri őt. És mi vette körül a családon és iskolán kívül? A magyar „pusztaság“. A kuruckor költészete lehangyolott; utána nagy csend következett. Bessenyei megalapította ugyan a Tudóstársaságot, az Akadémia őst; de az írók és költők egymástól távol, ismeretlenül írtak, görög-latin hatás alatt vagy német romantikusok köntösében, maguknak vagy kisszámú közönségnek. Irodalmi központ nem volt. Nem volt még magyar irodalom. Ez Kazinczy,

Kölcsey családtört. tanulm.

Berzsenyi és Csokonay felléptével született meg. Közjogi téren Magyarország Ausztria tartománya; csak arra jó, hogy adózzék és katonát állítson. A magyar nyelv a kormányzástól és közigazgatástól kizárva. A hivatalokban idegenek vagy Ausztriának behódolt magyarok ülnek. A főrend nagyrészen idegen. Őt és félszáz ezer nemesség mellett tízmillió jobbágy. Még alig ült el a Martinovics és társai pöre; alig ocsudtak fel II. József germanizáló törekvései ellen vívott harcokból. Gazdasági életünk hátramaradt; alig néhány száz család tudta az állandó anyagi jólétet s a művelődés eszközeit megszerezni. A sokezer nemesszalád nagyobb része szegénysége s műveltségének hiánya miatt a jobbágy néphez áll közelebb. Kősesey közvetlenül tapasztalhatta ezt Szatmárban, mely vármegye a nemesség számát illetőleg mingyárt az első és második helyen állott Borsod és Pozsony után következett.

Kősesey ezeknek súlya alatt a kálvária minden állomását megjárta; szenvedett kora gyermekébe óta, mint csak a hozzá hasonlóknak szenvedhettek, erőinek vélt vagy valóságos elégtelensége fölül táplált hittel is. Sokszor megemlékezik erről ő is. Vergődő lelke már Hellas derült ege, majd Amerika szabadságtól itatott földjére vágyik; már elindul egy nyugateurópai útra, de Pozsonytól visszatér. Miért is ment volna idegen országokba? Hiszen képelete, noha idealizálva, ide varázsolta azokat.

És Kőseseynek elégedetlenkednie, szenvednie kellett! mert elégedetlenségéből és szenvedéséből csodás, alkotó és hasznos élet fakadt, mely tele volt hősi cselekedetekkel, melynek lezárásával előttünk áll: a nagy ember.

A magával való elégedetlenséget szellemének szakadatlan gazdagításával, maga erkölcsi tökéletesítésével: önmegtágadással, az egyéni élet kisebb-nagyobb örömeinek: családalapításnak, előnyeinek: hivatalvállalás: debreceni tanárság, ügyvédség, akadémiai titkárság csábításának elhárításával, a közélettel való elégedetlenségét a művelődés, alkotmányvédelem, jogegyenlőség érdekében kifejtett munkásságával, a társadalomra gyakorolt nevelő hatással és példaadással igyekezett leküzdeni.

Kősesey költő: lírai, epikai, drámai-műfordító, prózaíró, nyelvész, kritikus, esztéta, elbeszélő, bölcsész, levél- és naplóíró, szónok: politikai és akadémiai volt.

Csodálatraméltó képviselője annak a sokat ócsárolt földbirtokos osztálynak, mely annyi kiválóságot adott a magyar kultúrának. A természettudomány kivételével minden tudományágban járatos. Elsőrendű történettudós. És elméjét úgyszólván iskolán kívül művelte ki.

Felsőbbrendű élmény lenne: látni, miképp születik a költő; látni, mikor a múzsa vezetni kezdi választottja kezét. De a születés misztérium. Órála is csak annyit tudunk, hogy tizenhárom éves korában már megszólalt

Kősesey Ferencz.

lantja. Költői munkássága összes munkásságának csak kismérvé, mégis állandó epitheton-ornánsa egykorúaknál és utókoránál is: a költő, aminek az az oka, hogy prózáját, elméleti és gyakorlati célt szolgáló tudományos és szónoki műveit szakadatlanul átszövik a költészet, az esztétikailag értékes művészi ábrázolásának aranyfonalait. Költőnek nevezte ő is magát. Jellemző reá, hogy, mint legutolsó (Zrínyi második éneke), úgy legelső költeménye is hazafias tárgyú volt. Ezt mint kísérletet megsemmisítette. És mikor vágyait, ábrándjait, epekedéseit s az ezek meddősége felett érzett bánatát megénekli; mikor sikerrel próbálkozik a népies hangnak költészetünkbe átültetésével s először viszi abba a keserű humort: lírája felülmulthatatlan magasságba emelkedik, mert megtalálja a legmagasabb tárgyat, életének leghatalmasabb szenvedélyét: a hazaszeretetet. Hazafias lírájának mérföldkövei: Rákos nymphájához, Rákóczi, hajh! Rákos, Zrínyi dala, Zrínyi második éneke. Végül megírja és felajánlja a Himnuszt, ezt a szent ódát. A Himnusznak keresztény magyarsága, írja Szekfü Gyula, osztály és rendi

különbségek nélkül átkarolván az egész magyarságot, tetőpontot jelöl még Berzsenyi halhatatlan ódáival szemben is; vele az irodalmi fejlődés elérte azt a magasságot, melyen Széchenyi megjelenhetett és megértésre számíthatott. A Himnuszt csak Kölcsey Ferenc írhatta meg.

Elbeszélő költeményei közt először tűnik fel a magyar irodalomban a ballada: Róza, Szép Lenka, Dobozi, amit előtte csak a nép művelt, minek példányaikat később Erdélyi János gyűjtötte össze.

Dramai költészete a Perényiek c. töredékben szólt meg.

Prózaírását leveleivel kezdte. Ezek közt irodalomtörténeti nevezetességű mindjárt az első egyike, amit még tanulókorában írt Kazinczyhoz Magyarország első mappájának megjelenése tárgyában. Alapos tudását ezzel árulta el a nyilvánosság előtt. Ezután még sok-sok levél hagyta el tollát, miknek legnagyobb része a M. N. M. őrizetében van. Folytatása ezeknek Szemere Pállal együtt írt műve: Felelet a Mondolatra, melyben mint nyelvtudós és nyelvvívó mutatkozik be. Majd beszélei: a Ferrói szent fa, Vadászlak, mely utóbbiban elítéli többek közt a megyei börtönöket s így megelőzi Eötvös ezirányú munkái (Fogházjavítás, Falu jegyzője) megjelenését. Megírta Önéletrajzát, Országgyűlési naplóját és megszerkesztette Wesselényi védelmét, melynek kézírata részben a családi levéltárban, részben csekei rokonai birtokában van.

Csokonayról, Kissről, Berzsenyiről, Körner Zrinyijéről írt bírálatai, melyekből az irodalomtörténet nem egy eszmét és jellemvonást vett át, mint első magyar kritikust, Nemzeti hagyományok és Komikum c. úttörő és alapvető értekezései mint első magyar esztétát és dramaturgust mutatják be.

Vallásbölcseleti felfogását a Töredékekben, történetfilozófiai felfogását a Görög philosophiáról írt és a Történetnyomozás c. értekezésében nyilatkoztatta ki. Értekezéseit nemes egyszerűség és emelkedettség jellemzi. Ezeknek koronája a Parainesis (Intelem) unokaöccséhez, Kölcsey Kálmánhoz. E művében határozottan mint mentor, mint

nevelő tűnik élénk, ki az istenfélő, bölcs, erényes, hazáját szerető embert állítja fel eszményképül. Az istenfélelem és hazaszeretet kátéja ez. „Imádd az Istenséget! Semmi sincs, ami az emberi szívet annyira felemelhetné, mint az Istenség nagy gondolatával foglalkozás.“ „Szeresd a hazát! Hazaszeretet egyike a kebel tiszteletre legméltóbb szenvedelmeinek. Minden erény önáldozattal jár, azonban minden áldozat kicsiny azokhoz képest, miket a hazának kívánni joga van. Mert tudd meg: e szóban: haza, foglaltatik az emberi szeretet és óhajlás egész összessége.“ Felejthetetlen igék ezek. E művét a közoktatás céljára méltán használják, mert tanításai jellemfejlesztők.

Önálló prózai munkáit kiegészítik azok a dolgozatai, melyek mint vármegyei tisztviselőnek és az országgyűlésen tiszántúli kerületi jegyzőnek a rendszeres munkálatok feletti vélemények, feliratok s „lelke fájdalomban írt“ üzenetek folytak tollából.

Szónoki működését a Szónoklat c. értekezése előzi meg. Megalapítja a magyar szónoki stílust. Politikai szónoki beszédeiben (magyar játékszín, Mohács, az adózó nép, sorshúzás, magyar nyelv, lengyelek, unió, a kir. fiscus örökösödése, örökmegváltás, elsőszülöttségi jószágok, vallásszabadság, úrbéri munkálatok) gyakorlati célokat követ. Beszédei alapos történelmi és jogászai készületségről tesznek tanubizonyságot; tartalmában és formában jeles beszédek. Nevét országos hírűvé tették, őt ünneplés tárgyává.

Kölcseyt követétségei meg akarják bízni az országgyűlési tudósítások szerkesztésével, amit ő — érthetően — nem vállalván, Kossuthra bíznak. Mint szónok, hatással van Kossuthra is, ki tőle tanult legtöbbet. Vármegyei és országgyűlési szónoklatai bemutatják a politikust. Széchenyiként, akihez lelkiileg is legjobban hasonlított, az erkölcsi tisztaságot, önfegyelmézést, a magunkbaszállást és megigazulás szükségét hirdeti. Sorsa is, szűkebb körben, ugyanaz, mint Széchenyié, mondja Szekfü Gyula: a magyar betegség: a nemzetünk sorsán kétségbeesés. Megtörtén vonul vissza. „Haladás a matériában, de haladás a lélekben — semmi.“ Nem volt első a vezetőik közt; de nem is lehetett erre ideje, mert rövid kétévi ország-

gyűlési szereplése alatt erőit úgy szétforgácsolta, mint senki. Technikai feladatokkal terhelték túl. Am így is annál súlyosabb volt: szeplőtlen és félelem nélkül való előharcosa az 1848—49-i vívmányoknak, kinek külső megjelenésében és szellemében óriási szuggesztív erő lakozott. Az országgyűlésről való távozását a követek s az ifjúság meggyászolják; elkísérik Pozsonytól Köpecsényig s nem tartanak ülést.

Gróf Klebelsberg Kuno szerint Kőlcsey politikusi egyénisége még nincs eléggé megvilágítva és méltatva. Pedig bármennyire tökéletes is portréja, valahogy el lehet mondani, hogy a vele akár mint politikussal, akár mint közéleti tényezővel való foglalkozás csak nyereség lehet a magyar társadalomra, kivált korunkban; a vele való érintkezés lelki megtisztulás, mondta Bartha Miklós 1897. évben a nagykarolyi szoborleplezésén. És a politikus méltatását az újabbkori kutatások többé-kevésbé lehetővé is teszik. A bécsi császári levéltárnak a közelmúltban hozzáférhetővé tett titkos irataiból közli — többi közt — Takáts Sándor, hogy a titkos rendőrség, mely Deák, Kőlcsey és Wesselényi — e hű triumvirátus — minden lépését szemlétartotta, Kőlcseyt, a követet, kinél eszményibb hazafit képzelni sem lehet, a királyhoz és rendőrminiszterhez intézett jelentésekben, épúgy, mint Reviczky kancellár, „hírhedt demagógnak“ nevezi; jelenti, hogy a magyar nyelv érdekében mondott beszéde rendkívül nagy hatást keltett; hogy a vallásügyben mondott beszédének forradalmi szelleme felülmúlhatatlan; Kőlcsey minden alkalommal buzdítja a követeket kitartásra; a jurátusok egyesületében az ő szelleme uralkodik. Valamennyi rendőri jelentés szerint ő volt az Erdéllyel való egyesülés legkitartóbb harcosa s leghevesebb támogatója. Kőlcsey két unokaöccsének perét a hétszemélyes táblán el is veszítette. Majd örömmel jelenti a rendőrség, hogy az országgyűlésről visszahívták s megakadályozták Ferenc király útján, hogy tiszteletére a rendek emlékérmét veressenek. Végül jelenti a rendőrség, hogy Wesselényi védelménekben meghalt. A jelentésekben fel vannak sorolva azok a költségek,

melyek Kőlcsey állandó rendőri megfigyelése közben felmerültek. Másik kutató szerint gróf Sedniczky rendőrminiszter azt jelentette, hogy „az ellenzék Kőlcseyt tartja legnagyobb tanácsadójának, fővezérének, mert a legártóbb mérget is oly szelíden találja fel és magát rejtelmes homályba burkolja“ stb.

Megalapítója Kőlcsey Kazinczy és Berzsényi felett tartott emlékbeszédeivel az akadémiai szónoklatnak.

Negyvennyolc éves volt, mikor hirtelen megbetegedett. Betegágyán azt mondta orvosának, Tamássynak: Apollónak nevezem, ha meggyógyít. De orvosa nem tudta meggyógyítani. 1838 aug. 24-én megtért őseihez. Szervezete felőrldött a tengernyi munkában. Rajta is beteljesült, amit Andromade mondott Hectornak: jóember, téged tenjelességed fog megölni. Nem közénkvaló volt! mondta Wesselényi, mikor haláláról értesült.

Keveset élt; sokat végzett. Amihez hozzáfogott, abban mindben értékeset alkotott. Pedig mindenütt megjelent, ahol szükség volt rá; ott is, ahol előtte még senki sem járt. Varázsló volt, mint egy mágus. Benne megvolt Carlyle hőseinek majdnem minden alakja. Költő volt, aki gyönyörködtet; író, aki az istenit szakadatlanul magyarázza az embereknek. Bennerejlett a gondolkodó, a filozófus, a törvényhozó, a politikus. Nagy szív, tiszta, mélyreható szem; az értelem fensősége által kiváló. Megvolt benne a hallgatás tehetsége. Szabadsághős volt. Volt benne valami a papból, a váteszből. Aszkétai külseje is ezekkel való hasonlatosságot árul el. Nem csoda! hiszen őse is, a mágócs fehér lovat áldozott immár letűnt isteneknek. Volt benne valami a nagy tanítóból. Ezt a vonást korán felfedezte benne az a debreceni professzor, aki őt oda tanári katedrára hívatta meg. Nagyban és egészen tanítója volt nemzetének, mint Széchenyi.

Életében sok elismerésben volt része; halála után a „szent“ jelzőt is ráruházták. De, amint életében sok tragikus esemény is vette körül, úgy ebből halála után is kijut. Az ország fővárosában jelentéktelen kis utca viseli nevét. Debrecenben nincs kultusza; az a hely, ahol lakott, mai napig sincs megjelölve. Bezzeg a németek a Rajna

partján mesterséges várromokat is emelnek! Méltó szobra a csonka hazában nincs; de még méltó síremléke sincs. „Halmánál nincs kőszobor; de nincs is rá szükség, mert az oda lépő vándornak szívedobogása megmondja, ki van ott eltemetve“, írja Petőfi 1847-ben. Így van ez még most is, mert csekei primitív síremléke nem méltó hozzá. Megjövendölte ő ezt a „Mohács“-ban, „Én úgyis nemsokára az én halottaimhoz költözöm; előre tudván sorsomat, hogy el leszek feledve, mint ők“. És annak, aki a Rákos nymphájához szóló énekben azt dalolta, hogy: de néked élni kell, ó, hon s mindörökre mint tavasz virulni (mert omladékidon reszketve fognék szétomolni): a másvilágon se fájhat az, hogy megfeledkezett róla nemzete, de bizonyára fáj, hogy ugyanakkor önmagáról feledkezett meg.

VÉGE.

FORRÁSMŰVEK JEGYZÉKE.

- Rövidítések: A. = Anonymus, M. Ny. = Magyar Nyelv, M. T. A. = Magyar Tudományos Akadémia, A m. n. a XIV. sz. k. = A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig, A P. Szt. B. r. t. = A Pannonhalmi Szt. Benedekrend története, A. O. = Árpádkori új okmánytár, C. D. = Codex Diplomaticus, Sz. vm. f. = Szatmár vármegye fekvése stb., Sz. = Századok, M. orsz. t. f. = Magyarország történelmi földrajza, A. O. = Anjoukori okmánytár, H. O. = Hazai okmánytár, M. cs. = Magyarország családai, Z. O. = Zichy-okmánytár, O. Lt. = Országos Levéltár, mon. = monográfia, K. lt. = Kölcsey-levéltár, Kn. lt. = Kende-levéltár, K. O. = gróf Károlyi-okmánytár, B. vm. t. = Bereg vármegye története.
- ¹ Fejérpataky László: A. — ² Dr. Jakubovich Emil: P. mester. (Gróf Klebelsberg Kunó-Emlékkönyv. 1925. 169—214. l.) és Adalékok az Anonymus-kérdéshez. (Akadémiai Értesítő. 1927. XXXVII. k. 143—171. l.) — ³ Dr. Melich János: Bolgárok és szlávok (M. Ny. 1921. és 1923. évfoly.-ban.) — ⁴ Pais Dezső: Magyar A. (Napkelet kvtára 1924. 14. sz.) és „Ösbő“ c. cikkei a M. Ny. 1928. III—VI. havi sz.-ban. — ⁵ Dr. Hóman Bálint: Magyar Történet. I. k. 398. stb. l. — ⁶ Kiss István: Magyar közjog. IV. kiadás. Timon: „A magyar alkotmány- és jogtörténet.“ Dr. Altorjay Sándor: Anonymus és a magyar ősalkotmány c. előadása a bpesti Ügyv. Körben 1930. — ⁷ Kubinyi Ferenc: Béla király névtelen jegyzőjének kora. — ⁸ Pauler Gyula cikke a M. T. A. által kiadott „A magyar honfoglalás kútfeje“ c. műben. — ⁹ Karácsonyi János: A m. n. a XIV. sz. k. I. k. 141—42. l. — ¹⁰ Solznai Gyula: Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig. — ¹¹ Dr. Erdélyi László: A P. Szt. B. r. t. I. 78. és 597. l. Turul XIX. évf. III. k. 174. l.; Wertner Mór dolgozata. Wenzel: A. O. I. k. 58. l. és Lehóczky András: Stemmatographia. — ¹² Dr. Szentpétery Imre: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. I. k. I. f. 43. l. — ¹³ Fejérpataky László: A királyi kancellária az Árpádok korában. 92. l. — ¹⁴ Borovszky Samu: Bácsodrog vm. mon. — ¹⁵ Karácsonyi: A m. n. a XIV. sz. k. III. k. 66. l. — ¹⁶ Kubinyi Ferenc: Régi magyarok személynevei. (Turul III. 172. l.) Szabó Károly: Magyar vezérek kora. 41., 84., 96. l. Fejér György: C. D. VII. 3. 32. l. Szirmay Antal: Sz. vm. f. I. k. és II. k. 253., 256. l. Kerékgyártó Árpád: A műveltség fejlődése Magyarországon. Nagy Gyula: A magyar nemzetségekről (Századok. 1870. évf. 696., 700. l. Pais Dezső: Magyar A. 6. § és Jegyzetek és „Kál és társai“ (M. Ny. 1929. 3—4. f. 127. l.) Dr. Hóman Bálint: Magyar Történet. I. k. 71. l. — ¹⁷ Nagy Imre: Szentos város története. 424—44. l. Karácsonyi: Békés várm. történ. 20., 45., 222., 313. l. Dr. Zsilinszky M.: Csongrád vm. tört. 38., 78. l. — ¹⁸ Karácsonyi: A m. n. a XIV. sz. k. III. k. 226—30. l. és Tkalcic: Monumenta Episc. Zágráb. I. 64. — ¹⁹ Karácsonyi: A m. n. a XIV. sz. k. — ²⁰ U. a. és dr. Hóman Bálint: A honfoglaló magyarok elhelyezkedése. (A magyar nyelvtudomány kézikönyve 1923. évf.) — ²¹ U. a. és dr. Hóman Bálint: A honfoglaló magyarok elhelyezkedése. (A magyar nyelvtudomány kézikönyve 1923. évf.) — ²² Karácsonyi: A m. n. a XIV. sz. k. U. a. és Wertner M.

Megjegyzések Karácsonyi J. a m. n. a XIV. sz. közepéig e. munkájára. (Turul XX. évf.) — 25^a K. It. — 23 Borovszky Samu: Pestpilisoltkiskun várm. monogr. és dr. Csánki D.: M. orsz. t. f. III. k. 313. l. — 24 Fejér: C. D. II. k. 122. l. — 25 Karácsonyi: A M. N. a XIV. sz. k. I. k. „Gug-n.” és III. k. 61. l. 3. bekezd. Pais: Magyar A. „Jegyzetek”. Dr. Hóman Bálint: A honfoglaló magyarok elhelyezkedése. — 26 Dr. Veres Endre: A gróf Kornis-cs. anyakönyve. Csoma: Abauj vármegye nemes családai. 491—93. l. H. O. VII. k. 375. l. — 27 Dr. Csánki D.: M. orsz. t. f. — 28 Dr. Komáromy András: A nemzetségekről. (Turul: 5. k. 103. l.) — 29 Kerékgyártó Á.: A műveltség fejlődése Magyarországon. 235, 324. l. — 30 Nagy Gyula: A magyar nemzetségekről. (Sz. 1870. évf. 696—700; „Hihető, hogy a többi törzsfőtől eredő nemzetségek: Kalán, Kőlcsei, Maglódi, Szemere, Szóárd szintén később vették fel e neveket, míg ősrégi neveik feljegyzés hiányában feledésbe mentek”. Dr. Hóman: Magyar Történet. I. k. 71. l. — 31 Fejér: C. D. II. 122. l. — 32 Pröhle Vilmos: Napkeletről. 150. stb. l. — 33 Pais Dezső: Kál és társai (M. Ny. 1929. 3—4. f. 127. l.) — 34 Ipolyi A.: Magyar Mythologia, második kiadás I. 227., 228., II. 223., 231. l. Nagy Géza: Árpádkori személynevek (Turul, IX. k.). Gombóc-Melich: Etyimológiai szótár. — 35 Dr. Hóman: A honfoglaló magyarok elhelyezkedése. — 36 Borovszky S.: Győr várm. mon. Dr. Csánki D.; A m. orsz. t. f. Karácsonyi és Wertner Mór: A m. n. a XIV. sz. k. Dr. Erdélyi L.; A P. Szt. B. r. t. I. 642. II. 332. V. 142. Rupp: Magyarország helyrajzi története. 449. l. Wenzel: A. O. I. 139. III. 31., 17. VII. 278. XI. 257. Borovszky: Sz. vm. monogr. I. r. 101. l. — Kende It.: 1417. XI. 25. — „Ravasz” — 37 Borovszky: Esztergom vm. mon. 7. és 449. l. Wenzel: A. O. X. 106. l. — 38 Dr. Csánki D.: M. orsz. t. f. I. 15. — 39 Tkalcic: Monumenta Episc. Zagrab. I. 64. Borovszky: Pest p. s. k. k. vm. mon. 258. l. — 40 Fejér György: C. D. egyházi földleírása a XIV. sz. elején. I. k. 327. l. — 41 Fejér: C. D. 122. VII/11: 70, VI/3: 247, VII/5: 497, 499, VII/2: 162 l. Telegdi-olktár II. 19—20. A. O. 161., 181., 183. Wertner: Árpádkori udvari tisztviselők (Tört. Tár 1899. évf.). H. O. VI. 374—75. Fejér: C. D. VII. 2: 157., VII. 5: 496. Knausz: Mon. Eccl. Strigoniensis II. 474. Dr. Erdélyi: A P. Szt. B. r. t. XII. B. k. 347. l. Karácsonyi: A m. n. t. a XIV. sz. k. III. 63. l. Nagy Iván: M. Cs. Teleki: Hunyadiak kora. Dr. Csánki D.: M. orsz. t. f. Márki Sándor: Arad vm. tört. I. 292. Szalay József: A magyar nemzet tört. Wertner Mór: Az Árpádkori bánok (Századok. 1909. évf.) és A m. n. a XIV. sz. k. K. O. III. k. 69. l. XLIII. sz. és Géresi Kálmán: A Bajori-cs. krónikája u. a. k. — 42 Wenzel: A. O. X. 386. A. O. I. 519., 520., 548. Várady F.: Baranya multja és jelene. II. k. Történelmi Tár: 1895. évf. 261. l. Temesmegyei okltár 194: Mária kir. n. 1390. X. 25-i adománylevele a M. N. M.-ban. Fejér C. D. IX. 5: 224. X. 2: 256. X. 3: 315. Wertner Antal: A m. n. a XIV. sz. közepéig. Turul XXI. k. 132. l. Dr. Áldásy Antal: Alsáni Bálint bíbornok. Dr. Erdélyi: A P. Szt. B. r. t. II. 208. XII. B. 347. Horváth Mihály: Magyarország tört. II. 191., 204., 213., 299. l. Várady F.: Baranya multja és jelene. II. 317. l. H. O. 355. Baranyai Béla: Zsigmond király ügynevezett Sárkányrendje. (Századok 1926. évf.) Bárczay Oskár: Heraldika kézikönyve. Csoma József: Magyar nemzeti címerek. 157—161. l. Z. O. I. 189., 299., 308., 311. Nagy Iván: M. Cs. IV. 328. A. O. I. 520. Dr. Csánki D.: Kőrös vármegye a XV. sz.-ban és M. o. t. f. I. 682. II. 266., 268., 270., 277., 278. és a Századok 1893. 220. l. — 43 A. O. I. 212. H. O. VI. 374. Wenzel: A. O. V. 84. Karácsonyi J.: A m. n. a XIV. sz. k. III. 65. l. — 44 Pesty Frigyes: Az eltűnt régi vármegyék. I. 263. stb. Karácsonyi J.: Békés várm. tört. 45., 222., 313. l. Zsilinszky I. Mihály: Csongrád vm. tört., Borovszky: Bácsbodrog vm. mon. 273. l. Nagy Imre: Szentés város tört. 67.—68. l. Várady Regestrumb 369. l. Dr. Hóman Bálint: Magyar Történet. I. k. Dudás Gyula: Zenta az Árpádok korában. (Bácsbodrog vármegyei Tört. Társ. Évkve. VI. évf. 4. füzet.) Magyar Nyelv. 1929. XI—XII. f. Pais D.: Meddő. — 44 Dr. Csánki D.

M. orsz. t. f. Z. O. I. 65—67. H. O. I. 375. Z. O. I. 337. H. O. VI. 398. Tört. Tár 1900. évf. 388. l. Z. O. VIII. 557. Borovszky: Szabolcs vm. mon. 431. l. A. O. IV. 448. III. 240—42. l. 606. Orsz. lt. D. C. 6001. Tóth János: Sáros vármegye mon. — 45 Dr. Erdélyi: A P. Szt. B. r. t. I. 78. János: Sáros vármegye mon. — 46 Dr. Erdélyi: A P. Szt. B. r. t. I. 78. János: Sáros vármegye mon. — 47 K. It. 1723., 1765., Kn. It. 1751—52., 1755. II. 9. Czatnár vm. levélt. fasc. I. act. num. 25. és Kn. Itár Extractus 343. l. — 48 Dr. Szentpétery Imre: Az Árpád házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. I. k. I. füzt. 43. l. — 49 Du Cange: Glossarium mediae et intinae latinitatis. Tom. III. 498. l. — 50 Várady Regestr. Anno 1226. Nr. 345. (337.) Pag. 285. — 51 Urkb. z. G. d. Deutschen in Sieb. I. 126—27. — 52 Fejér: C. D. VIII. 1: 253. — 53 Z. O. I. 55. 65—66. H. O. VI. 374—75. — 53/a Pesti Fr.: Az eltűnt régi vármegyék. I. k. — 54 Knausz: Mon. Eccl. Str. II. 474—75. — 55 Dr. Csánki D.: M. orsz. t. f. — 56 Fejér: C. D. X. I.: 201. és K. It. — 57 Történelmi Tár. 1887. évf. 406. l. Apai Mihályi János: Maramaros vm. tört. Lehoczky T.: Bereg vm. keletkezése. (Sz. 1872. 466.) — 58 K. It. 1373-i nádori oklevél és Leleszi káptalan 1368. IV. 17. Nr. 14. oklevélben Lajos király parancsa. — 59 Kn. It. 1368. VI. 1. oklevélben Lajos király parancsa. — 60—63 Kn. It. és Szirmay: Szatmár vm. fekvése. II. 222. 234. l. — 64 A. O. VI. 121. — 65 K. It. 1363—64. — 66 Fejér: C. D. X. I. 48. — 67 Dr. Sipos Zsigmond: Borzsova monogr. 16. l. — 68 Kende It. 1391. — 69 Fejér: C. D. VIII. I: 575. — 70 K. It. Eble Gábor: A gróf Károlyi-cs. lezsermázása és K. O. II. k. CXCVI. A gróf Károlyi-cs. birtoklái tört. I. k. 120. l. — 71 Kn. It. 1394. — 72 Z. O. V. 129. — 73 K. It. és Szirmay: Sz. vm. f. I. 49. — 74 K. O. I. CCCXLI. 176. 259. l. II. 9. l. Lehoczky T.: B. vm. t. III. 77. l. — 75 Szirmay: Sz. vm. f. II. 254. l. A gróf Károlyi-cs. birtoklái története I. 120. l. 130. l. Nagy Iván: Magyarország nemes családai K. betű 435. l. Fehér: C. D. I. 4. 8. — 76 Kende It. és Lehoczky T.: B. vm. t. III. 781. — 77 K. O. II. 121. II. LVIII. és Borovszky: Szatmár vm. mon. I. 415. l. — 78 Lehoczky T.: B. vm. t. III. 620. — 79 K. O. III. k. XXII. és II. k. XLIV. — 80 Z. O. IX. 161. K. O. CLVII. — 81 Orsz. lt. Dl. 8709. és Fraknoi V.: Genealogiai és heraldikai közlemények stb. (Turul, XI. k.) — 82 K. It. Borovszky: Sz. vm. mon. I. 460. — 83 Wertner Mór: Zsigmond király kísérete Rómában. (Sz. 1903. évf.) — 84 Kn. It. — 85 Borovszky: Sz. vm. mon. I. k. 423. l. K. O. II. 118. — 86 Turul XXVIII. k. 60. l. — 87 Gróf Csáky-O. I. 416. — 88 K. It.: genealogia. Petry Mór: Szilágy vm. mon. V. k. 824. l. Beecy It. — 89 Lehoczky T.: id. műve. III. 603. Z. O. IV. 25. — 90 K. O. II. 7. — 91—92 K. It. — 93 Dr. Vargha Zoltán: A Márton-cs. (Turul, XXXIV. évf. 51. l. és Orsz. lt. Táblái perek 4: 2366: 23. 25. sz. Sz. 1888. évf. 747. l. Teleki: Hunyadiak kora. XII. 317. l. Szirmay: Sz. vm. f. II. 244—46. — 94 Kn. It. — 95 Lehoczky T.: id. műve. III. 281. — 96 K. It. Fraknoi: Werbőczy István életrajza. Szirmay: Sz. vm. f. II. 239—241. — 97 K. It. Szirmay: Sz. vm. f. I. 132. — 98 Rákóczi-gr. Erdődy It. Caps. 6. fasc. 3. N. 1. — 99—101 K. It. — 102 K. It. 1642., Lehoczky T.: i. m. és Leleszi konvent 1642: 25—33. — 103 K. It. és Borovszky: Sz. vm. mon. I. r. 460. l. — 104 Borovszky: u. a. és 595. l. és Thaly K.: II. Rákóczi Ferenc levelezése. I. k. 301. l. — 105—106 K. It. és Szirmay: I. k. 132. Borovszky: Sz. vm. m. I. r. 595. — 107 K. It. XVIII. sz. 22 drb. Dr. Sipos Zs.: Borzsova mon. 1—7. l. Borovszky: Szatm. vm. mon. I. r. 115. l. — 108 Thaly K.: idézett mű. I. 305., 350. — 109 Szirmay: I. k. — 110 K. It. Nagy Iván: M. orsz. cs. VI. 435. Tóth Sámuel: Adalékok a Tiszántúli ev. r. egyh.-kerület tört.-hez. Borovszky: I. r. 595. — 111—114 K. It. Szirmay: I. k. 72. 132.—135. Borovszky: u. o. — 115 Varró Sándor: K. F. atyja. (Buda-pesti Közöny: 1870. 11. sz.) — 116 K. It. Szatm. vm. Itár fasc. 5. nr. 72. Kn. It. Extractus 398. l. Salczér Sándor: A magyar emigránsok Törökországban. 354. l. — 117—25 K. It. Szirmay: I. 72. Bereg vm. It.

1830. főisp. beikt. jkv. Magyar nemzetségi zsebkv. I. 355. Borovszky: I. r. 595. Kemplen. — ¹²⁶ K. lt. Vértessy Jenő: Kőlcsey F. Kállay Ferenc: Kőlcsey F. ifjúsága. — ¹²⁷ K. lt. K. Antónia naplója. Kőlcsey F. levelezése. — ¹²⁸⁻¹⁴⁰ K. lt. Borovszky: Sz. vm. mon. I. r. 50. 308—9., 561. II. r. 15., 16., 34., 70., 94., 160. I. Kemplen: Magyar nemességi Almanach. Magy. nemz. zsebkv. I. k. 352. 6. l. — ¹⁴¹ Karácsonyi J.: Hazánk Szt. Istvánkorabeli határaitól (Sz. XXXV. évf. 1039. I.) — ¹⁴² Fejér: C. D. IX. 1.: 201. és K. lt. — ¹⁴³ Kn. lt. — ¹⁴⁴ Szirmay: II. k. Ifj. Reiszig Ede: Sz. 1903. évf. — ¹⁴⁵ Fejér: C. D. VIII. 1.: 575. K. lt. — ¹⁴⁶ Szirmay: II. 262. K. lt. — ¹⁴⁷ Kn. lt. 1617. 1709. (ex 1692) és 1738. évek és K. lt. 1822. év XII. 30-i protocollum. — ^{147/a} Borovszky: id. m. I. r. 115. l. — ¹⁴⁸ K. O. II. CXCVI. — ¹⁴⁹ Gergely Sámuel: Teleki Mihály levelezése. — ¹⁵⁰ Fejér: C. D. VIII. 1.: 253., Z. O. IV. 14., 44. Leleszi konv. Prot. 2. fol. 68. Kn. lt. Szirmay: II. 222., 234. — ¹⁵¹ K. lt. Szirmay: II. 379. Rákóczi-Erdődy-lt. Caps. 6. fasc. 3. nr. 1. — ¹⁵² K. lt. — ¹⁵³ Wertner: Zsigmond kir. magyar kísérete Rómában. (Sz. 1903. évf.) A gr. Károlyi-cs. birtokl. tört. I. k. 119., 215., 338. Borovszky: Szaboles vm. mon. 330. l. Fejér: C. D. X/5. 49. Kól. lt. Leleszi konv.: Berossényi fasc. 4. Nr. 8. Z. O. VI. 231. Dr. Csánki D.: M. orsz. t. f. 537. l. Orsz. lt. DI. 12359., 12487. Sz. 1872. évf. 619. l. A leleszi bizotts. jelentése. — ¹⁵⁴⁻¹⁵⁷ K. lt. Orsz. lt. Liber reg. 51. k. 57. l. — ¹⁵⁸ Szirmay: II. 254. l. ^{158/a} — Dr. Csánki D.: M. orsz. t. f. — ¹⁵⁹ K. lt. 1640. 69, 80, 88, 90, 1731, 43, 46, 52. é. — ¹⁶⁰ K. lt. Borovszky: Sz. vm. mon. I. 144. — ¹⁶¹ Dr. Erdélyi: A P. Szt. B. r. t. — ¹⁶² K. lt. XVI. sz. év nélk. — ¹⁶³ Kn. lt. — ¹⁶⁴ A. O. VI. 611. Borovszky: I. r. 415. l. K. O. CXCI. Szirmay: I. 34.

Kőlcsey Ferencre vonatkozó irodalom legnagyobb része felsorolva: Szimyei: Hazai és külföldi folyóiratok m. tud. repertórium a c. művében. Az abban fel nem sorolt művek és dolgozatok a következők: S. Szabó József: A debreceni ref. kollégium tanárai és kiválóbb növendékei 1549—1925. Ábrányiné Katona Klementina: Földön és föld felett, Kőlcsey F. emlékezete, Négy lírikus, De genere Ond. Borovszky S.: Szatmár vm. monogr. Petri Mór: Szilágy vm. monográfia. Petőfi: Utilevelek. K. F.-hez és Nagykarolyban c. költeménye. Vörösmarty: Kőlcsey halálára. Szekfű Gy.: Három nemzedék. Felvinczi Takács Zolt.: Kőlcsey és kritikái. Vértessy Jenő: K. F. Vajda Viktor: K. és Rousseau. Angyal D.: K. F. (Bp. Szemle CXVIII. és Irod. tört. füzetek 16. sz.) Bartha Miklós beszéde („Magyarország” 1897. ápr. 6. sz.). Sik Sándor: K. F. breviáriuma. Kárpáti Aurél: A Csekei Rab (Képes Krónika IX. évf. 52. 1927. sz.). Dajka András: K. F. hoztoba süppedt szatmárcsekei sírjánál (Magyarország 1927. ápr. 3-i sz.). A százéves Himnusz ünnepe („Szatmár és Bereg” 1923. 20. sz.). Százéves a H. (Uj Nemzedék 1923. január 23-i sz.). Nagyfalusi J.: K.-hez (Symposion, Pécs. 1926. I. k.). Ábrányiné: Kőlcsey (Magyarország 1923. VIII. 12-i sz.). Váczy János: Emlékezés K. F.-re (Vasárnapi Ujság 1897. 14. sz.). K. nagykarolyi szobrának leleplezése (U. o. 1897. 15. sz.). Darnay Kálmán: K. és levele (Fővárosi Lapok 1897. IV. 4. sz.). K. Vezéreikk (Bpesti Hirl. 1897. 94. 12. sz.). Nagykaroly ünnepe (Pesti N. 1897. 94. sz.). Nagykaroly ünnepe (Friss Ujság 1897. 95. sz.). Isten áldd meg a magyart (Magyar Hirl. 1897. 94. sz.). Dr. Fabó Bertalan: A Himnuszról. (Magyar Szó 1897. 109. sz.). Jaákh: Parainesis (A Hét 1897. 15. sz.). K. F. (Szamos 1890. 63. sz.). K. a megyénél és Ponori Tewrewk Emil verse (Szatm. vm. Közlöny 1897. 11. és 15. sz.). Gaál Mózes: Nemzetünk nagy költői. Radó A.: K. F. (Magyar Klasszikusok. Bpest 1927.) Horváth János: A Himnusz (Napkelet 1923. I. k. 97. l.). Takáts Sándor: K. és a titkos rendőrség (Bp. Hirlap 1928. V. 3. — 100. sz.-ban és Magyar küzdelmek c. műve II. 467—495. l.). Tábori Kornél: Titkosrendőrség és kamarilla 1921. (20., 22—23., 43., 68. l.). Pesti Hirl. 1927. nov. 6-i sz. Dóczy Jenő: Neuraszténia és irodalom (Magyarország 1927. VII. 24. sz.). K. Antónia naplója (K. ltár). Gróf Klebelsberg K.: K. emlé-

kezete (Napkelet 1923. VII. 17. 652. l.). Kőlcsey és a sárospataki tanulóifjak viszonyáról szól a Parthenon II. k. — 1837. — a M. T. A. könyvtárában. Petrik: Könyvészet és Bibliográfia. Bulyáki: Kőlcsey mint Szatmár követe („Szatmár és Bereg” IX. évf. 29—43. sz.). Takáts Sándor: Hangok a multból. 203. l. Bártfai Szabó László: A Gróf Széchenyi-cs. Története, III. k. 236, 263, 279 — 81, 255—6. l.

HIBAIGAZÍTÁS

19. lap 8/9. sorban :	hegyi vidékeken helyett :	hegyvidékeken,
19. „ 10. „	soltszék „	soltszéki,
19. „ 22. „	befizetett „	lefizetett,
20. „ 18. „	Hattyas-nevű „	Hattyas nevű,
29. „ Jegyzet 1. sor :	Sz. Lajos „	Sz. Sámuel,
33. „ 3. bek. 9. „	B. Boldizsár „	B. Gáspár,
35. „ Jegyzet 8. „	„ „ „ „	„ „
36. „ 2. bek. 9. „	de jelen volt „	de bizonyára jelenvolt,
51. „ 21. „	birtokhatára „	birtok határa,

A nemzedékrend I. ívének 2. izén utólag egy Fülöpöt kellett felvenni, mint a feltételezett Cseke fiát és I. István apját, mert róla falut neveztek el (1181-i okirat : Fülöpfalva, később : Fülpösdarócz) s így ilyen névű nemzetségtagnak lenni kellett és mert az 1181-i okirat — a 34. lapon írt szöveggel ellentétben — I. Pétert nem nevezi I. István apjának. Ennek apja Fülöp lehetett s ezé Cseke.

Nemzedékrend I. ív 9 iz :	leszármazói helyett :	leszármazója,
„ II. „ 10. „	Mag+y „	Magy,
„ V. „ 16. „	Ferenc „	VI. Ferenc,
„ V. „ 19. „	I. Rózánál :	(Magy. Nemz. Zsebkv. II.),
„ VI. „	I. Bálintnál	
„ VII. „ 18. „	III. ív 16 iz „	III. ív 17. iz,
	Cs. (lt.)	= Családi (lt.).

Nemzedékrend I. iv

1. iz	2. iz	3. iz	4. iz	5. iz	6. iz	7. iz	8. iz	9. iz
<p>Culecy—Kölöse cemes. 1182-86. Károlyi királyi okmányban 1306. év. 1181-1 okmány. dr. Erdős Benedek. 1091. I. k. 78. 897. Károlyi. a XIV. sz. közepéig III. k. 69. L. A. M. Magyar honfoglalás kőrösi.)</p>	<p>I. Achilles—Ehollós cemes (Kápy lt. 1181-1 okmány.)</p>	<p>I. Ete cemes (Vár. regest. 1226. Károlyi. A Magyar Nemzetségek a XIV. sz. közepéig III. k. 69. L.)</p>	<p>I. Miklós cemes † 1274. (Károlyi. id. m. Vár. regest. 1284-1 okmány.)</p> <p>I. Mikó mester † 1274. 1291. 1307. Károlyi. id. m. Regest. C. VIII. 2. 252-7. Zoltán. O. I. 44-46.)</p> <p>II. Ete † 1274-91. mft.</p> <p>III. Achilles—Ehollós † Polgár: Gálházi és Fehérvári Károlyi Lampart házak. Oszl szobori főispánok lánya. (Várnai Reg. 1284-1 okmány. megvél. I. k.)</p> <p>I. Máté 1294-91. (Károlyi. id. m. Kölcsey-Károlyi.)</p>	<p>X. fiú † 1291. (H. O. VI. 375.)</p> <p>X. fiú † 1291. (H. O. VI. 375.)</p> <p>I. Dénes 1291-1308. Kölcseben. (H. O. VI. 375. Borovszky: Szatmár v. m. hon. 170. F. C. VIII. 2. 258-7. Károlyi. Károlyi.)</p>	<p>I. János mester 1344-77. Veszprémi comes-főispán. Magaróti a Kölcsey neve. (Köl. Károlyi. Leleczky T.: Bereg v. m. I. 244. 254. Leleczky T.: Bereg v. m. I. 244-45. Leleczky T.: Bereg v. m. I. 44. Mánus. O. 7. Szilagyi v. m. I. V. 824. Warpi lt.)</p> <p>I. Jakab mester 1344-77. Veszprémi comes-főispán. a Kölcsei Nagy-es. (Köl. Károlyi. Leleczky T.: Bereg v. m. I. 44.)</p> <p>I. Mihály mester 1344-52. Kölcsei és Ártunházi Borovszky es. (Köl. és Kende lt.)</p> <p>I. András mester 1344-52. 64. 68-70. Vitezségi es. tollhans. szatmári comes-főispán. a Kölcsei Furbases. (Köl. Kende Warpi lt.)</p> <p>II. Miklós mester 1344. 52. 64. az 1917. városi nyert Kende-es. (Köl. Károlyi.)</p> <p>Leány 1389. Kőcs. Bóly. Ryd-Bóly-n. Miklós fia. László. (Köl. lt.)</p>	<p>III. Miklós 1387. 1408-15. Beregben homo regius. (Köl. Károlyi. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.)</p>	<p>II. Péter 1129-30. F. Erzsébet (Köl. lt.)</p> <p>I. György 1409-20. F. Dániel. Borakályi Katalin. d. f. Balog-Szűcs (Köl. Károlyi.)</p> <p>I. Katalin 1430. Uroel Uroel László. d. g. Ákos (Károlyi. Nagy Iván) (Orsz. lt. 6537.)</p> <p>I. Gábor 1442. tani Csarnavodák pereben. Ákos. (Károlyi. Nagy Iván) (Orsz. lt. 6537.)</p> <p>II. Mihály † 1414. tam. (Károlyi. O. H. T. Károlyi.)</p> <p>I. László † 1469. (Orsz. lt. DI. 9557.)</p>	<p>Leszármazó II. Iven.</p> <p>Leszármazó II. Iven.</p> <p>Leszármazó II. Iven.</p>

Nemzedékrend II. iv

8. iz	9. iz	10. iz	11. iz	12. iz	13. iz	14. iz	15. iz
	<p>II. András 1483—7. Tami Lejtsen. (Z. O. XI. 201. Szirmay II. 244. Ujhoczky III. 54.) Fel:Froch. (Köl-Kn. II.)</p> <p>II. Jakab † 1483—7. Tami a lebeszi kony. olt. Szirmay II. 245. Ujhoczky III. 54. monogr. III. 54. Köl. II.)</p> <p>I. Lajos 1481—1603. Hono regius. Fel: Hevieg. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>III. Péter 1481. Fel: Károlly Komoróy Erődi d. g. Erdő. (Nagy Ivan 239. 345. Köl. II. elench.)</p> <p>I. György 1486. (Tureli XXXIV. 51.)</p> <p>II. Katalin (Köl. II.)</p> <p>I. Anna (Beszky II.)</p>	<p>I. Zsófia 1504. Férj: Rozsályi Kun László d. g. Gut-Koled (Köl. II., Szirmay II. 275.)</p> <p>I. Erzsébet (Köl. II.)</p> <p>I. Dorotya 1541—2. Csarnavodai d. g. Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>I. Ferenc 1544—86. Fel: Matuzsal és Kovászló Hirtomány. Férj: Magdolna. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>II. János (Köl. II.)</p> <p>III. Kata 1517. (Köl. II.)</p>	<p>IV. Katalin 1547—61. I. Köles-Horváth Miklós. (Köl. II.) 2. Köles-Horváth Miklós. (Köl. II.) 3. Bak György. (Köl-Kn. Múny II.)</p> <p>I. Borbála 1549—74. 1. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 2. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 3. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 4. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>III. János 1550—88. F.: 1. Hunyadmán. Csery Anna. 2. Uszad. Szentes és Zétény d. g. V. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 3. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 4. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>I. Gáspár 1564—97. F.: 1. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 2. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 3. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>II. László † (Köl. II.)</p> <p>V. Katalin 1581. Bilkei Bilkey Ferenc. (Köl. II.)</p> <p>I. Ilona (Köl. II.)</p> <p>II. Máté † 1580. (Köl. II.)</p> <p>VI. Kata 1574. Férj: 1. Nagybegányi Bogányi Gerégy. 2. Matuzsal és Kovászló Hirtomány. (Köl-Kn. II.)</p> <p>III. András † 1554. (Szirmay II. 256. Nagy I. 435.)</p> <p>II. Ferenc † 1582. F.: Radányi Hadiváza Anna. (Köl. II., elench.)</p> <p>I. Tamás † 1547. F.: Hetényi Dolgos Anna. (Köl. II.)</p>	<p>I. Boldizsár † 1631. Cséke (Köl. II.)</p> <p>I. Magdolna (Köl. II.) 1590—33. Kőrösladányi Nagy d. g. Bors. Miklósné. előbb Cséke Pogány György. (Nagy Ivan 442. 443. Szirmay II. 336.)</p> <p>I. Sándor † 1588—9. 2. fel. (Köl. II.)</p> <p>I. Fruzina 1588—9. 2. fel. (Köl. II., Orsz. II. Prézdyi Ferenc.)</p> <p>I. Zsigmond 1629—45. Fel: Göcmezői Kornis Anna. Boldizsár és Ruzsai Panka Nagymihályi Magdolna lánya. (Köl. II., Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>II. Anna 1629—81. Székelykötői Aranyossy Sándorné. (Köl-Kn. II.)</p> <p>III. Ferenc 1569—1624. F.: Trai Urty d. g. Balog-szemén Sándor és Serkei Loránty Domokos. (Köl. II., Nagy Ivan 435. I. Köl. II., Szirmay II. 256.)</p> <p>II. Helén Férj: Ujházi Ujházy Péter. (Köl. II.)</p> <p>II. Magdolna 1622. Petrij és Zolovrij Bogányi Hirtomány. (Köl-Kn. II.)</p> <p>IV. István † 1667. (Köl. II.)</p>	<p>III. Magdolna 1625. Mihályi Hódolay Gáspárné, majd II. Trai Urty Ferencné. (Köl. II.)</p> <p>V. Péter 1642—6. Cséke. I. Balkei György. meghozta. F.: 1. ... Novák Kata. Novák K. és Álsán-lyai d. g. Hunyadmán. Erzsébet lánya. 2. ... Cséke Pogány György. (Nagy Ivan 442. 443. Szirmay II. 336.)</p> <p>II. Zsigmond † (Köl. II., stb. II. II.)</p> <p>VII. Kata Köl. II., Kőrösladányi István (Mihályi)né. szolgahírné. (Köl. II.)</p> <p>II. Borbála 1650—76. Domahidai Balogsemjén Domokos Miklós alogamné. (Köl. II.)</p> <p>I. Klára 1661—4. Bilkei Lipsey Gáborné. (Köl. II.)</p> <p>I. Gáspár 1654—56. 64. Jászapáti. F.: Osztóvári, Ferész-tyán. (Köl. II., Szirmay I. és II. V. Péter.)</p> <p>II. Zsófia 1611—50. I. Domahidai d. g. Balog. Domahidai Miklósné. Alotrión és Rátonyi Rátonyi Ist-ván. (Köl. II., Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>III. Anna F. Aranyossy Aranyossy István, Mihály és Szekely Báthory d. g. Gutkeled. Zausza fia. (Köl. II.)</p> <p>II. Dorotya—Dorka 1650. Erdő Eöry Mihályné. (Köl. Kn. II.)</p> <p>II. Eufrozina 1622. (Köl. II.)</p> <p>III. György 1606. V. 10. Köles. F.: I. Zórák Báthory Juli-án. (Köl. II.) 2. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 3. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 4. ... Káta Szent György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>III. Zsófia 1640. Békéscsaba. Nagy Mihályné, majd Szekely Báthory Istváné alogamné. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>I. Éva 1609. Dauszlai és Kövesse. d. g. Zátró-lyai István. (Köl. II.)</p> <p>IV. György † 1654—725. F. Vihai d. g. Gutkeled. Székely Dorotya. (Köl. Kn. II.)</p> <p>VIII. Kata 1645—59. Darvai Bárczy Ferenc nézmetese. Al-otrión. Kir. tanácsos, kamarai gróf felesége. (Köl. II., Nagy Ivan.)</p> <p>IV. János litteratus † 1624. (Köl. II.)</p> <p>IV. Magdolna 1644. Lindvay d. g. Gutkeled. Zsigmondné.</p>	<p>II. Boldizsár 1672—96. szolgahírné. Cséke és Köles. F.: 1. ... Horváth Anna. (Köl. II., Nagy Ivan 435. I. Köl. II.) 2. ... Cséke Pogány György. (Nagy Ivan 442. 443. Szirmay II. 336.)</p> <p>V. Magdolna 1665. Nemessai Kemény Györgyné. (Köl. II.)</p> <p>II. Erzsébet 1665. Nemes Barczay Istváné. (Köl. II., Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>III. Zsierzmond 1642—7. * 1689. Szolgahírné, követ Rátóczy. F.: 1. Herádnómeti Né-ly. (Köl. II., Szirmay II. 246.) 2. ... Cséke Pogány György. (Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>IV. Anna 1682—88. Barczánfy Barczán (Var-za), alias: 1010) Tóthné, eszt. Nagy Ivan. (Köl. II., Nagy Ivan 435. I. Köl. II.)</p> <p>II. Lajos † (Köl. II.)</p> <p>I. Ádám † 1688. (Köl. II.)</p> <p>II. Sándor † 1681—99. 1687. Kőrösladány. F.: Cséke Pogány Anna. Zsigmond és Tiszsztrmai Szirmay Anna lánya. Jabott Mihály. (Köl-Kn. II.)</p> <p>II. Déjcs 1646—88. Köles. F. Jászaihegyi Ujházy Kata. (Köl-Kn. II.)</p> <p>II. Klára 1694—95. Csomaköz d. g. Kaplony. Csomaköz Anutásné. Orszában. (Köl. II.)</p> <p>II. Gábor † 1643. (Vápi II.)</p> <p>IV. Ferenc † 1643. (Vápi II.)</p> <p>V. Anna-Judit 1698. Székelyi Ferenc. (Köl. II.)</p> <p>VI. Anna —1682. Hidasnémeti Nemethy Pálé, majd Fehérgyarmati Csobány Jánosé. (Köl. Kn. elench. 296.)</p> <p>II. Éva 1664. Nemes Somlyó-Hunyecz Ist-váné. (Köl. II.)</p> <p>IV. András † 1690. (Köl. II.)</p> <p>V. György † 1725. (Köl. II.)</p>	

Nemzedékrend V. ív

16. ív	17. ív	18. ív	19. ív	20. ív	21. ív	22. ív
		VIII. István Köfese, Gáldonyháza. F.: Csabod Warju Borhidán 1850. (Köfesei anyakönyvek)	II. Pál † F.: némes Szentlajos Juliánna.	I. Szeréna 1859—60.		
		VI. Erzsébet Tornaléfalva Hegedűs Péterné. (Mf.)	IV. László † 1822.	I. Matild 1860. I. Morvay Zoltán, m. kir. püspök igazgatója, 2. Erdély Sándor tanár Doborecen.		
		VI. Éva Egri Erzsébetné. (Mf.)	X. Katalin 1780. III. 30. 1791. Alsóvárosi úti, 4. Bogdán-Radvány Morvay Sándorné (M. László és Péter) Szalay Mária Anna és Péter. (Köl. Kn. II.) (Komputer) 1780—1860.	I. Berta 1864.		
		II. Antal † 1774. II. 2. (Mf.)	IX. Péter 1827. VI. 17—1822. 1848/9. honvédsereg. F.: Pusztasászi Császy Júlia. (Köl. Kn. II.) Mátészalka.	VIII. József † Fiú †		
		I. Sára 1774. V. 8.	V. László † 1824. VIII. 14.—1848/9. honvédsereg. F.: némes Hunyady Zsuzsanna. (Köl. Kn. II.)	II. Berta †		
	III. Lajos † 1760. IV. 30. F.: Békési Nagy Éva, 2. Egri Erzsébetné. (Mf.) 433. I., Köl. Kn. II., Orsz. II. post. adv. 50—118.) Lakott Köseben.	III. József 1786. X. 16. 1854. F.: Egri Szabó Katalin. († 1870. XI. 20.) Köfese.	VI. Borbála 1780. III. 11.	I. Valér 1870. F.: I. Skornjak Mihály máty. tiszt. Hegedűs Károly máty. tiszt. Doborecen.		
	I. Pál † 1752. VII. 2.—1790. F.: I. Nagyványi Szabolcs Erzsébet. (Köl. és Kn. II.)		VI. Vince (Köfese, Zsuzsanna) 1838. II. 19. 1848. F.: Köfesei Erzsébet Erzsébet. (Köl. Kn. II.)	I. Béla 1875. II. 3. Besseli Röpvespölök t. tisz. Polgár. Hom. Evidétek. Olesva, Szatmár vm.	XII. Kató fogadott lány.	
		V. András F.: Nagyványi Rózsa Borbála. (Köfesei anyakönyvek)	II. Agnes 1811. X. 22. Békési Bartha Lászlóné, Orsolya. (Köl. anyak.)	VI. Ilona 1868. F.: Tarnaszkői Kulcsár Márton 60db.	IV. Lajos 1912. VII. 8. Köcsk. isk. tanuló Udvari. Szatmár vm.	
	II. Sámuel † 1818. IV. 17. Cseke. F.: I. Csepelvári János Erzsébet. (Köl. és Kn. II.) és Mórjánai Báthory Mária Anna, 2. Mezősegyesi Szerepy Irina. (Köl. Kn. II., Orsz. II. post. adv. 50—118.)		II. Julianna 1830. I. 11.	III. Margit 1878. VII. 12. F.: Szabó Károly unak. tiszt. Pusztaterec, Szatmár vm.	IX. Ilona 1914. III. 21. tanuló Udvari.	
	V. Éva † 1764. (Köl. II.)		II. Agnes 1811. X. 22. Békési Bartha Lászlóné, Orsolya. (Köl. anyak.)	VIII. József † dr. J. 1880. III. 20.— máty. fogalmazó Doborecen.	V. Margit 1916. VIII. 12. tanuló Udvari.	
	I. Julianna 1738—59. Köf. és Nagyványi Gurly (Görnek. Köl. II.)		XI. Anna 1814. III. 17—1826. (Mf.)	X. Zsigmond 1884. III. 13. máty. tiszt. Jb. F.: Szászai Papp Ilona. Udvari. Szatmár vm.	XIV. Ferenc 1922. IX. 12. Udvari.	
	V. Péter 1755—1795. Köf. és Nagyványi Julián Borbála. (Köl. Kn. II., Orsz. II. post. adv. 50—118.)	VII. Ferenc 1770—1822. Cseke (Köl. II.)	VI. Zsuzsa 1810. X. 13. (Mf.)	III. Ida 1886. VIII. 7. Fenyőgölgényi Marcz. Imre. Bpest.	VIII. Sándor 1923. IX. 21. Udvari.	
		II. Károly 1829. Köf. és Nagyványi Gurly Borbála (Köl. anyak.) Dopcsa Zsófia, 2. Bányafy Kornélia, Böbör Volgyi Lászlóné. (Köl. Kn. II., Borsányi. II.)	VI. Zsigmond † 1823. V. 22. (Mf.)	I. Géza † 1887. X. 15.—nyógyvezető, Doborecen.	Fiú † 1923. IX. 21. Udvari.	
		IX. Anna Beregszász. Némes Lámor Józsefné. (Köl. Kn. II.)	I. József Komlósi Komlóssy Lajosné. Inesva (Bereg vm.)			
		I. Franciska † nyok. nőmunka. (Köl. II.)	I. Dezső németül. F.: Szabolcsi Sallárd Anna, (Köl. Kn. II.) † Békényben.			
			I. Róza 1839—1923. VI. 2. Nagyványi Horthy Borbála. (Köl. és Kn. II.) Mezősegyes, Bereg vm.			

Nemzedékrend VII. ív

	18. íz	19. íz	20. íz	21. íz	22. íz
	<p>VI. Mária Nemes, Komlós, Miskolc, Cséke, (Cs. és Kendé II.)</p> <p>V. Klára Kecskeméti és Nagyszombatú Horváth Ferencné, Cséke, (Cs. és Kl. II.)</p> <p>I. Károly † 1794. II. hóna. (Cs. II.)</p> <p>2-6/1</p> <p>III. Boldizsár 1799. IV. 16.—1857. V. 18. F. I. Fővárosi Komáromi Főnök, (1811—1873. X. 23.) Sándor és László László Eszter és Kendé II., M. n. n. z. székfőnök II. k.)</p>	<p>VIII. Zsigmond fb. 1848. VII. 24.—1916. VIII. 10. F. I. (Székf. n. n. monográfia). Horvócsky; Magy. n. n. z. székfőnök II. k.)</p> <p>I. Eszter † I. Etelka †</p> <p>Irenk</p> <p>I. Albert † II. Etelka †</p> <p>IV. Kálmán fb. 1858. V. 25. F. Szirmai Fővárosi Püspök, (Mf.)</p> <p>II. Ignác 1828—70. 1848/49. horvócskai, majd beregsgyei esküdt. F. V. Veskőzi és Budaházi Bányász Erzsébet, Tivadar, Beregsgye (Mf.)</p>	<p>IX. Zsigmond † 1871. VIII. 25. F. Marczfalvi Beola Matild (Székf. n. n. tőrt., Magy. n. n. z. székf., Kempeni.)</p> <p>III. Etelka 1873. II. 26. Nádasvári Szabó Lajosné, Domaháza. (Mf.)</p> <p>II. Dezső 1875. VII. 15. 89. év. (fővárosos, esküdtörténész, Bp. székf. (Mf.))</p> <p>VI. Sándor 1878—9. †</p> <p>II. Béla 1880—82. †</p> <p>I. Jenő 1885. IV. 29. †</p> <p>XIII. Ferenc 1884. X. 10. fővárosos, Tiszabökény, (Magy. n. n. z. székf. II. k.)</p> <p>IX. Erzsébet 1892. V. 6. Köbel Rozsáné főné, Cséke. (Mf.)</p> <p>I. Juliska 1895. VII. 10. (Mf.) Tiszabökény.</p> <p>X. Ferenc † † 1895—70. (Mf.)</p> <p>VII. Erzsébet † 1913. VIII. Nemes Szarka Péterné főné, Tivadar, Beregsgye. (Mf.)</p> <p>I. Emília † Nagyherzegi Wargha N.-né főné, Tivadar. (Mf.)</p>	<p>X. Erzsébet 1908.</p>	
<p>V. iv 17. íz.</p> <p>Sámul (1831. IV. 15.) Cserégházi, Nagyszombatú Mária, István és Rákosy és Altorjani Rákosy Mária anyja.</p>					

A Kőlcsei Nagy-család nemzedékrendje (VIII. ív)

1. ív	2. ív	3. ív	4. ív	5. ív	6. ív	7. ív	8. ív	9. ív
Kőlcsey Dénes fia I. Jakab	<p>I. András 1368—76. (Sármay II. 244, 254.)</p> <p>I. Dénes (Deés) 1383—1424. F.: Császkóczy Péter, d. é. 1424. V. 129. Sármay II. 224, 244, 284. tes. vm. családai. Borsky. I. N. M. 1466. Gr. Csiky O. I. 457.)</p> <p>I. János 1377—1382. (Z. O. IV. 14. Eszler C. X. 1. 148. Turul XXXIV. 51.)</p>	<p>I. Tamás 1372—400. (Kőlc-Kn. II.)</p> <p>II. Jakab 1400. (Kár. O. II. 10.)</p> <p>I. Sylvester 1414. (Kőlc. emlékir.)</p> <p>I. Anna Pani Demeterné. (Kőlc. II.)</p> <p>I. István (Leheszi kovv. 1368, 14.)</p> <p>I. Mihály 1372. (Kőlc. II.)</p>	<p>II. András 1434. (Kn. II.)</p>		<p>I. Dánián 1548. Cséghy. (Kőlc. II.)</p> <p>I. Péter 1542. F.: Kőlcsei Kőlcsey Kata. (Kőlc. II.)</p>	<p>I. Gáspár 1592. 7. Borszagaburó. Zápolya János emlékir. (Kőlc-Kn. Mandy II. Sármay I. 49.)</p>	<p>II. János 1604—31. B. Fétel Kunassay Erzsébet. (Kőlc-Kn. II.)</p> <p>I. Zsófia 1611—31. Nagylósvai Ilósvay Pálné. (Úrrel XII.)</p> <p>I. Zsuzska 1612. Erdély. Istvánp. 696b. D. Domahidy Istvánné. (Nagy/day-Kőlc. II.)</p>	

A Kőlcsei és Ártánházi Bornemisza-család nemzedékrendje (IX. ív)

1. íz	2. íz	3. íz	4. íz	5. íz	6. íz	7. íz	8. íz	9. íz
<p>I. Tamás † (Kér. O. III. 47)</p> <p>II. Mihály † 1414. tanr. (Kér. O.)</p> <p>I. Vince † (Kér. O. II. CXXXIX)</p> <p>I. Miklós (Mikó) 1387. (Köl.-Kn. H. Graf Kar. sz. hirt. tért.)</p>	<p>I. Benedek † 1466—88. homo regum. (Kér. O. II. CXXXII. CCV. VII)</p> <p>I. György 1382—1428. F.: Grófkaplari Gyulaakáczi János; anyja: Orsz. sz. hirt. F. Miklós. 294. Nagy. Tan. sz. hirt. Kar. sz. hirt. 1044. (1043.) 293. sz. X. 1. sz. 639.)</p>	<p>I. Péter 1400—1461. F.: Nagykárolyi Karoly; anyja: Borovicsa d. e. Kaplony. (Kér. O. II. 121. l.)</p> <p>I. Krisztina 1394, 1400—1408. Nagykárolyi Karoly; anyja: Borovicsa d. e. Kaplony. (Kér. O. Gr. Kar. sz. hirt. tért. F. Miklós. Gr. Kar. sz. Nagy I. VI.)</p> <p>I. Orsolya 1420. (Ladaker's. Besz. m. III. 621. l.)</p> <p>I. Márk 1487—1530. F.: ... Zsófia (Köl. H. Gr. Kar. sz. hirt. tért. II. 113.)</p>	<p>I. Péter 1444—83. Homo reg. F.: Erdőbányai Borja; anyja: Almászi Chire Zsófia (Köl.-Kn. H. Gr. Kar. sz. hirt. tért. O. II. CCVII. CXXX. CCV. VI. besz. m. e. III. 291.)</p> <p>III. János 1488—1510. F.: Kézdivásárhelyi Borja; anyja: Almászi Chire Zsófia (Köl.-Kn. H. Gr. Kar. sz. hirt. tért. O. II. CCVII. CXXX. CCV. VI. besz. m. e. III. 291.)</p> <p>I. Dorottya 1488—1510. F.: Kézdivásárhelyi Borja; anyja: Almászi Chire Zsófia (Köl.-Kn. H. Gr. Kar. sz. hirt. tért. O. II. CCVII. CXXX. CCV. VI. besz. m. e. III. 291.)</p>	<p>IV. János † 1424. † (Kn. H.)</p> <p>I. Adyga 1506—45. Borjoházi Bodonyi Fehér; anyja: Borovicsa d. e. Kaplony. (Köl.-Kn. H. 1708.)</p> <p>II. Orsolya Csépei Zoltán Jánosé. (Kn. H. 1708.)</p> <p>I. Zsófia Tolnai Horvát Ármánszé. (Köl. élemt.)</p> <p>I. Heléna 1545—60. Köbsei Radetzky Marianne. (Köl.-Kn. H. 325.)</p> <p>II. Heléna Aperti d. e. Tamase. (Kn. Mándy H.)</p> <p>I. Veronika 1548. Bognisváry d. e. Miklósné. (Kn. Mándy H.)</p> <p>I. Margit 1548. Rozsnyói Kun d. e. Gutkai Jánosé. (Mándy H.)</p> <p>I. Gáspár mester † 1496—44. Istenházi presbiter. (992.) (Köl.-Kn. H.)</p> <p>I. Menyhért † 1496. (Köl.-Kn. H.)</p> <p>II. Boldizsár † 1496. (Köl.-Kn. H.)</p> <p>II. Zsófia † 1552—74. Károlyi d. e. Kaplony. F.: ... (Köl. H.)</p> <p>III. Boldizsár 1524—70. Kézdivásárhelyi Borja; anyja: Almászi Chire Zsófia (Köl.-Kn. H.)</p> <p>III. Anna 1524—70. Kézdivásárhelyi Borja; anyja: Almászi Chire Zsófia (Köl.-Kn. H.)</p>	<p>I. Pál † 1487—1484. F.: ... (Kér. O. CCXXVII. III. 47.)</p> <p>I. Ferenc 1517. (Kn. H.)</p> <p>IV. László 1517. Kézdivásárhelyi Borja; anyja: Almászi Chire Zsófia (Kér. O. II. LXII. CCXXVII. III. 47.)</p> <p>I. Mátyás † (Mándy H.)</p> <p>V. János 1552—92. F.: Dobonyi Csákány Mihály; anyja: Górgonyesi Vitéz Kitta; anyja: ... (Köl.-Kn. H.)</p> <p>II. Borbála 1510. vido. Borsodi Szepessy Jánosé. (Köl.-Kn. H.)</p>	<p>III. István 1602. Nagykárolyi Horváth Istváné. (Cségy I.)</p> <p>I. Zsuzsa 1602. Nagykárolyi Horváth Istváné. (Cségy I.)</p> <p>II. Kára 1594, 1597. I. Nagykárolyi d. e. Balogh; anyja: Almászi Chire Zsófia (Köl.-Kn. H.)</p> <p>III. László 1590. F.: Ibrányi d. e. Vágh; anyja: Anna (Kálly H.)</p>	<p>II. Mátyás † 1617—52. F.: Csarnevai Sztáryi, d. e. ... (Köl.-Kn. H.)</p> <p>IV. Mihály † 1617—52. F.: Csarnevai Sztáryi, d. e. ... (Köl.-Kn. H.)</p> <p>I. Erzsébet 1637—42. Nagykárolyi és Vasáros-mányi d. e. Lónyay Menghertné; anyja: ... (Köl.-Kn. H.)</p> <p>I. Márton 1638. Mada. (Kér. sz. hirt. t. I. K.)</p> <p>I. Judit 1648. I. Királyvárdi Bányász Jánosé, 2. Szilágyosmónyi Sándor; anyja: ... (Köl.-Kn. H.)</p> <p>II. Judit 1719. Borjoházi Bodonyi Fehér; anyja: ... (Köl.-Kn. H.)</p>	

Kőlcsey Dénes fia Mihály

I. János
1376. (Köl. H. Szarmay II. 264.)

I. István
1414. Z. O. VI. 305. Folger C. X. 5. 49)
1421. (Kn. H. Orsz. I.: Dl. 12359,
12487.)

III. György †
1447—98. szőlőművelő, h. reg., esséai vármegy. (Köl. H. Kér. O. III. XXIII. H. 0147. sz. O. X. 152.)

II. János
1445—8. dt. majd főispán. 1475. fogott bír. (Gyöngyösi; Szarmay, von. m. e. 1047. Zibry O. IX. 101. Kér. O. II. CLVII. CCXXV. Szászok. 1571. 623. l.)

I. Anna
(Köl. Kn. H.)

III. Mihály †
1424. (Kn. H.)

I. László †
1424. (Kn. H.)

I. Jakab †
1424. (Kn. H.)

I. Katalin
1424. (Kn. H.)

II. László-Dávid
1414. 54. 63. 84. századi alsópán. homo reg. (Köl. H.)

1409. Tolnai Miklósné. (Orsz. H. Dl. 9769.)

II. György
1423. IX. 27. Jaksonk m. öltök. (Kn. H. Loh. R. m. c.)

I. Dorottya
1424. (Kn. H.)

I. Pálciás
1424. (Kn. H.)

II. Ilona
1424. Csépei Orsz. Zoltáné. (Kn. H.)

I. Dorottya
1424. (Kn. H.)

I. Pálciás
1424. (Kn. H.)

IV. László
1517. Kézdivásárhelyi Borja; anyja: Almászi Chire Zsófia (Kér. O. II. LXII. CCXXVII. III. 47.)

I. Mátyás †
(Mándy H.)

V. János
1552—92. F.: Dobonyi Csákány Mihály; anyja: Górgonyesi Vitéz Kitta; anyja: ... (Köl.-Kn. H.)

II. Miklós †
1582. (Nagy I.) D. Bihartban.

I. Bernát †
1582. (Nagy I.)

II. Borbála
1510. vido. Borsodi Szepessy Jánosé. (Köl.-Kn. H.)

III. István
1602. Nagykárolyi Horváth Istváné. (Cségy I.)

I. Zsuzsa
1602. Nagykárolyi Horváth Istváné. (Cségy I.)

II. Kára
1594, 1597. I. Nagykárolyi d. e. Balogh; anyja: Almászi Chire Zsófia (Köl.-Kn. H.)

I. Erzsébet
1637—42. Nagykárolyi és Vasáros-mányi d. e. Lónyay Menghertné; anyja: ... (Köl.-Kn. H.)

I. Márton
1638. Mada. (Kér. sz. hirt. t. I. K.)

I. Judit
1648. I. Királyvárdi Bányász Jánosé, 2. Szilágyosmónyi Sándor; anyja: ... (Köl.-Kn. H.)

II. Judit
1719. Borjoházi Bodonyi Fehér; anyja: ... (Köl.-Kn. H.)

A Kőlcsei és Ártánházi Bornemiszsa-család nemzedékrendje (IX. iv)

1. iz	2. iz	3. iz	4. iz	5. iz	6. iz	7. iz	8. iz	9. iz	
	<p>I. Tamás † (Kér. O. III. 47.)</p> <p>II. Mihály † 1414. hant. (Kér. O.)</p> <p>I. Vince † (Kér. O. II. CCXXXI.)</p> <p>I. Miklós (Mikó) 1387. (Köl.-Kn. le. Graf. Kér. es. birt. for.)</p>	<p>I. Benedek † 1400—83. homo regius. (Kér. O. II. CCXXXI. CCXXVII.)</p> <p>I. György 1382—1428. F. Gyulahegyi Gyulahegyi Árpád fia. (Szerényi, Szerényi es. birt. for.)</p>	<p>I. Péter 1400—1461. F. Nagykárolyi Karolyi Péter fia d. e. Kapony. (Kér. O. II. 124.)</p> <p>I. Krisztina 1304, 1400—1409. Nagykárolyi Karolyi Péter felesége d. e. Kapony. (Köl. le. 675. Kér. es. 1968. 1. 93.)</p> <p>I. Orsolya 1490. (Ladóczky? Bereng. v. III. 621. l.)</p> <p>I. Márk 1487—1520. F. ... Zádán (Köl. le. 674. Kér. es. birt. for. II. 118.)</p>	<p>IV. János † 1424. † (Kn. le.)</p> <p>I. Adviga 1506—45. Póspolcái Bornemiszsa Péter felesége. (Köl.-Kn. le. 1708.)</p> <p>II. Orsolya Csepel Zoltán úrnője (Kn. le. 1706.)</p> <p>I. Zsófia Taduzsvai Horváth Andrásné. (Köl. le. 1706.)</p> <p>I. Heléna 1542—69. Kőlcsei Bornemiszsa Mártonné. (Köl.-Kn. le. 1823.)</p> <p>II. Heléna Apágyi d. e. Tamásné (Kn. le. 1706.)</p> <p>I. Veronika 1548. Póspolcái d. e. Miklósé. (Kn. le. 1706.)</p> <p>I. Margit 1548. Kőlcsei Kém d. e. Orsolya felesége. (Mándy le.)</p> <p>I. Gáspár mester † 1496—144. Pétervárdi presbiter. (Nap. Köl.-Kn. le.)</p> <p>I. Menyhért † 1496. (Köl.-Kn. le.)</p> <p>II. Boldizsár † 1496. (Köl.-Kn. le.)</p>	<p>I. Zsófia † 1555—74. Kőlcsei d. e. Miklós és Péter felesége. (Köl. le. 1706. A 97. Kér. es. 1968. 1. 93.)</p> <p>III. Boldizsár (Mándy) 1545. F. Szendrői Csomonyóczy d. e. Katalin, Kőrös Nagy Iván, Turán XII. E.)</p> <p>III. Anna 1596—79. Kőlcsei d. e. Gorbóczy Mihályné. (Szilágyi v. monogr. Kér. O. 170. Kn.-Mándy le.)</p> <p>II. Katalin 1594, 1597. I. Nagyboldizsár d. e. Boldizsár, Kőlcsei Ferencné. (Mándy) 25. Nagykárolyi le. Pétervárdi II. György felesége. (Köl. le. Szalm. v. mon. 400. l. Szerényi I. 57.)</p> <p>III. László 1590. F. Ibrányi d. e. Vajsa, Ibrányi Anna. (Kálásy le.)</p>	<p>I. Pál † 1487—1541. Homo r. F. ... (Kér. O. CCXXVIII. III. 47.)</p> <p>I. Ferenc 1517. (Kn. le.)</p> <p>IV. László 1517. Kálánudai testvér. (Kér. O. III. LXII. II. XXX. Bányai? A var. pisp. l. III. 276. Bányai le.)</p> <p>I. Máttyás † (Mándy le.)</p> <p>V. János 1552—69. F. Dobronay Gáspár és Péter fia. (Köl.-Kn. le. 1706. Cs. tört. jegyz. 1918. 7. fiz. Nagy le.)</p> <p>II. Miklós † 1552. (Nagy le.)</p> <p>I. Bernát † 1552. (Nagy le.)</p> <p>II. Margit (Mándy le.)</p> <p>II. Borbála 1549. utána Birtóczy Szerepy Jánosné. (Köl.-Kn. le.)</p>	<p>I. Zuzsanna 1692. Nagykárolyi Dobonyi Lefeleme. (Nagy le.)</p> <p>III. István 1643. székeshelyi. F. Kőrösi Kőrösi VII. Katalin. (Kn. le.)</p>	<p>II. Máttyás † 1617—52. F. Csomonyóczy István d. e. Katalin, Kőrös. (Köl. le. Szerényi I. III. 188.)</p> <p>IV. Mihály † (Lefele) 1644—63. Kőrös III. Péter által összehívott pozsonyi országgyűlés tagja. (Köl. le. Szalm. v. mon. 400. l. Szerényi I. 57.)</p> <p>I. Erzsébet 1637—42. Nagykovács és Vastárosi Erzsébet. (Köl. le. Szerényi I. 57.)</p> <p>I. Márton 1638. Mada. (Kér. es. birt. l. I. E.)</p> <p>I. Judit 1648. I. Kőröspolcái Dobonyi Jánosné székeshelyi. (Nagy le. Kn.-Lefele? le. Szerényi I. 57.)</p>	<p>II. Judit 1718. Ibrányi és Vajsa d. e. Vajsa Ibrányi felesége. (Köl.-Kn. le.)</p>
<p>Kőlcsey Dénes fia I. Mihály</p>	<p>I. János 1376. (Köl. le. Szerényi II. 254.)</p> <p>II. János 1447—64. le. márt. (Szerényi 1475. fogadtatás. Szerényi I. 57.)</p> <p>I. Anna (Köl.-Kn. le.)</p> <p>III. Mihály † 1424. (Kn. le.)</p> <p>I. László † 1424. (Kn. le.)</p> <p>I. Jakab † 1424. (Kn. le.)</p> <p>I. Katalin 1402. Tolcsvai. (Szerényi) Mirkósé. (Orsz. le. DL. 3700.)</p> <p>II. László-Dávid 1414. 54. 75. 84. székeshelyi úrnője. homo r. 1438. Zsigmond királyi kőlcse. (Köl. le. Szerényi I. 57.)</p> <p>I. Borbála-Zuzsanna 1401—66. (Köl. le. Szerényi I. 57.)</p> <p>I. Balázs 1424—69. F. Szabolcs d. e. Gorbóczy Szabolcs felesége. (Kér. O. II. 47.)</p> <p>II. Dóna 1424. Csepeli Orsz. Jakabné. (Kn. le.)</p> <p>I. Dorottya 1424. (Kn. le.)</p> <p>I. Felicián 1424. (Kn. le.)</p>	<p>I. Péter 1447—88. Homo reg. F. : Prédőzsi I. : Margit. (Köl. le. Szalm. v. mon. 400. l. Szerényi I. III. 293.)</p> <p>I. Boldizsár 1438—1410. F. : Ruzsácsi es. Földes-Dobonyóczy Dobonyóczy Katalin anyja : Anna, előbb Gulácsyi Ferencné. (Köl. le. Szerényi I. 57.)</p> <p>I. Dóna 1483. Dengelegy Jánosé. (Kn. le.)</p> <p>II. István † 1499. (Orsz. le. 1259, 1287.)</p> <p>I. Dénes † 1499. (Orsz. le. DL. 12859, 12487.)</p> <p>II. Anna 1469. Póspolcái Lászlóval Beredigh Istváné. (Köl. le.)</p>	<p>I. Borbála-Zuzsanna 1401—66. (Köl. le. Szerényi I. 57.)</p> <p>I. Balázs 1424—69. F. : Szabolcs d. e. Gorbóczy Szabolcs felesége. (Kér. O. II. 47.)</p> <p>II. Dóna 1424. Csepeli Orsz. Jakabné. (Kn. le.)</p> <p>I. Dorottya 1424. (Kn. le.)</p> <p>I. Felicián 1424. (Kn. le.)</p>	<p>I. Adviga 1506—45. Póspolcái Bornemiszsa Péter felesége. (Köl.-Kn. le. 1708.)</p> <p>II. Orsolya Csepel Zoltán úrnője (Kn. le. 1706.)</p> <p>I. Zsófia Taduzsvai Horváth Andrásné. (Köl. le. 1706.)</p> <p>I. Heléna 1542—69. Kőlcsei Bornemiszsa Mártonné. (Köl.-Kn. le. 1823.)</p> <p>II. Heléna Apágyi d. e. Tamásné (Kn. le. 1706.)</p> <p>I. Veronika 1548. Póspolcái d. e. Miklósé. (Kn. le. 1706.)</p> <p>I. Margit 1548. Kőlcsei Kém d. e. Orsolya felesége. (Mándy le.)</p> <p>I. Gáspár mester † 1496—144. Pétervárdi presbiter. (Nap. Köl.-Kn. le.)</p> <p>I. Menyhért † 1496. (Köl.-Kn. le.)</p> <p>II. Boldizsár † 1496. (Köl.-Kn. le.)</p>	<p>I. Zsófia † 1555—74. Kőlcsei d. e. Miklós és Péter felesége. (Köl. le. 1706. A 97. Kér. es. 1968. 1. 93.)</p> <p>III. Boldizsár (Mándy) 1545. F. Szendrői Csomonyóczy d. e. Katalin, Kőrös Nagy Iván, Turán XII. E.)</p> <p>III. Anna 1596—79. Kőlcsei d. e. Gorbóczy Mihályné. (Szilágyi v. monogr. Kér. O. 170. Kn.-Mándy le.)</p> <p>II. Katalin 1594, 1597. I. Nagyboldizsár d. e. Boldizsár, Kőlcsei Ferencné. (Mándy) 25. Nagykárolyi le. Pétervárdi II. György felesége. (Köl. le. Szalm. v. mon. 400. l. Szerényi I. 57.)</p> <p>III. László 1590. F. Ibrányi d. e. Vajsa, Ibrányi Anna. (Kálásy le.)</p>	<p>I. Pál † 1487—1541. Homo r. F. ... (Kér. O. CCXXVIII. III. 47.)</p> <p>I. Ferenc 1517. (Kn. le.)</p> <p>IV. László 1517. Kálánudai testvér. (Kér. O. III. LXII. II. XXX. Bányai? A var. pisp. l. III. 276. Bányai le.)</p> <p>I. Máttyás † (Mándy le.)</p> <p>V. János 1552—69. F. Dobronay Gáspár és Péter fia. (Köl.-Kn. le. 1706. Cs. tört. jegyz. 1918. 7. fiz. Nagy le.)</p> <p>II. Miklós † 1552. (Nagy le.)</p> <p>I. Bernát † 1552. (Nagy le.)</p> <p>II. Margit (Mándy le.)</p> <p>II. Borbála 1549. utána Birtóczy Szerepy Jánosné. (Köl.-Kn. le.)</p>	<p>I. Zuzsanna 1692. Nagykárolyi Dobonyi Lefeleme. (Nagy le.)</p> <p>III. István 1643. székeshelyi. F. Kőrösi Kőrösi VII. Katalin. (Kn. le.)</p>	<p>II. Máttyás † 1617—52. F. Csomonyóczy István d. e. Katalin, Kőrös. (Köl. le. Szerényi I. III. 188.)</p> <p>IV. Mihály † (Lefele) 1644—63. Kőrös III. Péter által összehívott pozsonyi országgyűlés tagja. (Köl. le. Szalm. v. mon. 400. l. Szerényi I. 57.)</p> <p>I. Erzsébet 1637—42. Nagykovács és Vastárosi Erzsébet. (Köl. le. Szerényi I. 57.)</p> <p>I. Márton 1638. Mada. (Kér. es. birt. l. I. E.)</p> <p>I. Judit 1648. I. Kőröspolcái Dobonyi Jánosné székeshelyi. (Nagy le. Kn.-Lefele? le. Szerényi I. 57.)</p>	<p>II. Judit 1718. Ibrányi és Vajsa d. e. Vajsa Ibrányi felesége. (Köl.-Kn. le.)</p>